Finansutskottets betänkande

1982/83:30

om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1982/83:100 bil. 1)

I proposition 1982/83:100 (budgetpropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Finansplanen* (budgetdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. bemyndiga regeringen att i riksgäldskontoret disponera en från 175 000 000 kr. till 200 000 000 kr. ökad rörlig kredit för att på det sätt som regeringen bestämmer ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet,
4. bemyndiga regeringen att besluta om disposition av del av överskotten av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning i enlighet med vad som förordats i propositionen,
5. för budgetåret 1983/84, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i propositionen,
   a) beräkna statsbudgetens inkomster,
   b) beräkna förändringar i anslagsbehållningar,
   c) beräkna förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
   d) beräkna beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande

6. den kommunala ekonomin,
7. statliga kreditgarantier.

Vid bilaga 1 Finansplanen har fogats som

bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget 1983

bilaga 1.2 Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1982/83

bilaga 1.4 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m.m.

bilaga 1.5 Remissyttrandena över 1982 års långtidsutredning.

Finansutskottet kommer att behandla hemställan under 4 i samband med anslag till byggnadsstyrelsen och hemställan under 5 i samband med kompletteringspropositionen. I övrigt behandlas proposition 100 bilaga 1 i detta betänkande.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:

1982/83:217 av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) om den offentliga sektorns betydelse för ekonomi och sysselsättning, i vad avser yrkande 1,

1982/83:278 av Tage Adolfsson (m) om underskotten i den svenska statsbudgeten,

1982/83:426 av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m) om avgifter vid offentlig myndighets tillståndsgivning,

1982/83:703 av Lars Werner m. fl. (vpk) om en engångsskatt på stora förmögenheter,

1982/83:861 av Lars Werner m. fl. (vpk) om samhällsfonder och lokala fackliga investeringsfonder,

1982/83:1161 av Marianne Karlsson (c) om övergång från arbetsgivaravgift till indirekt skatt,

1982/83:1589 (1588) av Ulf Adelsohn m. fl. (m) om nya kreditpolitiska ramar, m. m., i vad avser yrkande 6,

1982/83:1647 av Ola Ullsten m. fl. (fp) om den ekonomiska politiken,

1982/83:1710 av Lars Werner m. fl. (vpk) om den ekonomiska politiken,

1982/83:2107 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) om den ekonomiska politiken,

1982/83:2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) om den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–6 och 8.

Propositionen

Finansplanen. Föredragande statsrådet slår fast att Sveriges ekonomi har försämrats kraftigt under de senaste åren. Produktionen har stagnerat och framtidsbyggandet har gått tillbaka. De allvarligaste konsekvenserna är den växande arbetslösheten och vårt allt påtagligare beroende av utlandslån för att klara försörjningen.

Det torde vara oomtvistat, framhåller föredraganden, att nyckeln till lösningen av våra ekonomiska problem ligger i att vända den industriella utvecklingen till en ny period av tillväxt. Det är på grund av industrins svaghet som vi inte längre kan försörja oss själva. Och av samma skäl finns inte längre tillräckliga produktiva resurser som kan ge alla människor arbete.

Givetvis har den utdragna internationella lågkonjunkturen spelat en stor roll för den industriella tillbakagången i Sverige genom den dåliga

marknadstillväxten. Men den svenska utvecklingen har, för det första, varit klart sämre än i flertalet med oss jämförbara länder. Och, för det andra, kan vi inte passivt vänta på att en internationell konjunkturuppgång skall lösa våra problem, öka sysselsättningen och minska behovet av utlandslån.

Den nya regeringen har därför under hösten vidtagit en rad åtgärder som syftar till att skapa stimulans för industriell tillväxt och resurser för ökad sysselsättning. Dessa åtgärder har givits en sådan inriktning att tillväxten och sysselsättningen i vårt land skall kunna förbättras jämsides med att underskottet i våra utrikes affärer nedbringas.

För att komma tillrätta med våra balansproblem medför emellertid såväl ett expansions- som ett åtstramningsalternativ mycket allvarliga problem, framhåller föredraganden. Regeringen har därför valt att gå en tredje väg vars mål är att det skall bli möjligt att öka produktionen och minska underskottet i de utrikes affärerna samtidigt som sysselsättningen hålls uppe och grunden läggs för lägre prisstegringar. Denna strategi innebär att vi både "sparar" och "arbetar" oss ur krisen.

Omläggningen av politiken inleddes med devalveringen av kronan i oktober. Den har sedan fullföljts genom ett omfattande program för investeringar och sysselsättning samt en rad åtgärder för att nå en så rättvis fördelning av krispolitikens bördor som möjligt. Regeringen har därvid utgått från att en rättvis fördelning är ett nödvändigt villkor för att löntagarna och andra medborgargrupper skall kunna acceptera den sänkning av realinkomsterna som devalveringen oundgängligen leder till.

Reaktionerna från de stora löntagarorganisationerna inför avtalsrörelsen tyder också på att man är beredd att acceptera dessa konsekvenser. Det bör innebära att den inflationsimpuls, som följer av de höjda importpriserna, snabbt ebbar ut. Om dessutom det svenska näringslivet så effektivt som möjligt utnyttjar det förbättrade konkurrensläget för att hävda sin ställning både på export- och hemmamarknaden, har en god grund lagts för den svenska ekonomins återhämtning, anför föredraganden.

Budgetförslaget för 1983/84 har utformats utifrån två huvudsyften. Det ena är att – så långt det varit möjligt med hänsyn till det katastrofalt dåliga utgångsläget – anpassa finanspolitiken till den långsiktiga strategin för den ekonomiska politiken. Det betyder framför allt att utvecklingen mot ständigt växande budgetunderskott måste brytas. Det andra huvudsyftet är att slå vakt om sysselsättningen och om den offentliga sektorns förmåga att bereda medborgarna social trygghet och ge dem tillgång till för välfärden viktiga tjänster. Med dessa utgångspunkter måste det betecknas som tillfredsställande, anför föredraganden, att budgetunderskottet kan hållas på oförändrad nivå utan att något viktigt välfärdsmål måste eftersättas.

Huvudlinjerna i budgetförslaget kan sammanfattas på följande sätt.

– Mycket få nya utgiftsåtaganden föreslås. Sammantaget uppgår de till relativt blygsamma belopp.

– I stort sett alla verksamhetsområden i budgeten får bidra till att hålla igen utgiftsutvecklingen genom en generellt sett stram budgetering av anslagen.

– I fråga om statliga investeringar föreslås vissa ökningar. Detta motiveras av att produktiva statliga investeringar bidrar till att bygga under näringslivets expansion. Investeringspolitiken innebär ett fullföljande av den ekonomisk-politiska proposition som lades fram i höstas.

– Vissa riktade insatser av betydelse för den industriella expansionen redovisas. Detta gäller bl. a. ökade resurser för forskning och utveckling samt branschåtgärder av offensiv art.

– På några områden som av sociala och fördelningspolitiska skäl är särskilt angelägna begärs vissa begränsade anslagsökningar. De områden som berörs är bl. a. kampen mot den ekonomiska brottsligheten och mot narkotikamissbruket. Vidare förstärks åtgärderna för handikappade.

– Genom omprioriteringar möjliggörs insatser av särskilt angelägen art. Inom skolväsendet frigörs sålunda medel för riktade insatser på grundskolans lågstadium och för att bereda 16- och 17-åringar utbildning, praktik och arbete.

– På vissa områden föreslås åtgärder av besparingskaraktär. Som exempel kan nämnas försvaret vars ekonomiska utrymme minskar. Även ett prioriterat område som u-landsbiståndet får lämna sitt bidrag, bl. a. genom att det i biståndsramen inryms visst bistånd som tidigare legat utanför ramen.

– Vissa inkomstförstärkningar föreslås, bl. a. att postverket och televerket skall åläggas extra avskrivningar och/eller extra inleveranser av överskottsmedel. Härigenom stärks statsbudgeten med sammanlagt 350 milj. kr.

Vad gäller den *kommunala sektorn* framhåller föredraganden att regeringen under december 1982 haft överläggningar med kommunförbunden. Avsikten är att de kommunalekonomiska frågorna inför år 1984 efter ytterligare överläggningar med kommunförbunden och beredning av olika delfrågor skall behandlas i en särskild proposition våren 1983. Enligt föredragandens mening måste f. n. den bedömningen göras att det ytterst är möjligheterna att finansiera en expansion som sätter gränserna för ökningen i den kommunala verksamheten. Barnomsorg och äldreomsorg bör därvidlag prioriteras. Däremot kan inte några nya uppgifter läggas på kommunsektorn de närmaste åren. Minskad statlig detaljreglering är vidare nödvändig för att öka förutsättningarna för ett rationellt resursutnyttjande.

Föredraganden anför avslutningsvis att den ekonomiska politiken sålunda lagts om från ensidig åtstramning till stimulans av produktionen, investeringarna och sysselsättningen under hänsyn till kravet på bättre balans i både utrikeshandel och statsbudget. Framgången med denna politik gör sig dock gällande först på sikt. Det finns därför anledning att varna för överdrivna

förväntningar om snabba resultat, framhåller föredraganden. Den internationella ekonomins utveckling är i hög grad osäker. En fortsatt stagnation i vår omvärld skulle naturligtvis försvåra och fördröja den svenska ekonomins återhämtning. Regeringen kommer därför att använda alla de medel som står oss till förfogande för att medverka i en internationell aktion för en omläggning av den ekonomiska politiken i mera expansiv riktning också i andra länder.

Under alla förhållanden måste vi inse att det kommer att ta avsevärd tid innan de djupgående skadorna i den svenska ekonomin hunnit repareras. Till följd av den genomförda omläggningen av den ekonomiska politiken bör vi, genom utvecklingen under det kommande året, kunna lägga grunden för detta rekonstruktionsarbete. Därefter måste resultaten i form av bättre sysselsättning och ekonomisk balans uppnås genom en fast och konsekvent linje i den ekonomiska politiken. Det innebär bl. a. att rätten till arbete och rätten till en trygg framtid sätts före i och för sig förståeliga anspråk på generellt sett höjd levnadsstandard och välfärd. Sådana anspråk kan tillgodoses först när vi genom vårt arbete och vår produktion förmår att försörja oss själva.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden

beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

1647 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen,

1710 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att med avslag på vad som förordas i proposition 1982/83:100 i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2107 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken skall förbli att nå och upprätthålla en balans mellan och inom skilda regioner.

beträffande *liberalisering av kreditpolitiken*

2107 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om en liberalisering av kreditpolitiken,

beträffande *kollektiva löntagarfonder*

861 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
1. att riksdagen uttalar sig för upprättande av samhällsfonder under lönearbetarkontroll enligt i motionen anförda riktlinjer och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed,
2. att riksdagen uttalar sig för en lagstiftning som möjliggör inrättande av lokala fackliga investeringsfonder efter lokalt fackligt beslut och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed,

1589 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1982/83:1588 – hemställs
6. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kollektiva löntagarfonder,

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kollektiva löntagarfonders oförenlighet med vår nuvarande sociala och miljömässigt reglerade marknadsekonomi.

beträffande *regeringsinitiativ på det internationella planet för att främja den ekonomiska utvecklingen*

217 av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s) vari hemställs
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande behovet av regeringsinitiativ på det internationella planet och i första hand inom Europasamarbetet för att med hjälp av offentliga investeringsprogram öka den ekonomiska aktiviteten inom industriländerna,

beträffande *engångsskatt på stora förmögenheter*

703 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en engångsskatt på stora förmögenheter avsedd att motverka förmögenhetsöverföringarna genom inflationen,

beträffande *utredning om övergång från arbetsgivaravgift till indirekt skatt*

1161 av Marianne Karlsson (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om åtgärder för att i högre grad ersätta arbetsgivaravgifter med andra indirekta skatter.

beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

1647 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen,

1710 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
2. att riksdagen beslutar att med avslag på vad som förordas i proposition 1982/83:100 i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen,

2107 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
3. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen,

beträffande *utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten*

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
5. att riksdagen beslutar att ge regeringen i uppdrag att utreda olika förslag att begränsa de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten,

beträffande *förslag om avveckling av ett antal statliga fonder*

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
6. att riksdagen beslutar ge regeringen i uppdrag att framlägga förslag om avveckling av ett antal statliga fonder,

beträffande *kostnadstäckande avgifter vid offentlig myndighets tillståndsgivning*

426 av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadstäckande avgifter vid offentlig myndighets tillståndsgivning,

beträffande *översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer*

1647 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari hemställs
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av en översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer,

beträffande *tillsättande av en parlamentarisk kommission för att uppnå balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986 m. m.*

278 av Tage Adolfsson (m) vari hemställs att riksdagen uttalar att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk kommission med uppdrag att skyndsamt utarbeta förslag som leder till balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986 och fastställer en avbetalningsplan för statens skulder,

beträffande *den kommunala ekonomin*

1710 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
3. att riksdagen beslutar att med anledning av vad som i proposition 1982/83:100 anförs om den kommunala ekonomin uttala sig för vad som härom anförs i motionen,

2107 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om den kommunala ekonomin,

2140 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs
8. att riksdagen som sin mening uttalar att regeringen vid förhandlingar med kommun- och landstingsförbunden bör verka för att den kommunala volymutvecklingen begränsas till 1 %.

I **motion 1647** av Ola Ullsten m. fl. (fp) framhålls att *den ekonomiska politiken* syftar till att uppnå låg inflationstakt, god tillväxt, full sysselsättning, rättvis inkomstfördelning och regional balans.

De olika målen har också ett inbördes samband. Full sysselsättning torde t. ex. långsiktigt endast kunna upprätthållas vid en låg inflationstakt. På motsvarande sätt utgör stabila priser, full sysselsättning och god tillväxt den viktigaste förutsättningen när det gäller att förbättra villkoren för de sämst ställda i samhället, framhåller motionärerna.

En diskussion om den politik som krävs för att återvinna den samhällsekonomiska balansen måste ta sin startpunkt i den aktuella situationen och i de internationella förutsättningarna. De senare innebär i korthet att en konjunkturuppgång ännu är avlägsen.

För att lösa Sveriges ekonomiska problem krävs enligt motionärernas uppfattning vissa strukturella förändringar. Bytesbalansunderskottets minskning kräver en dämpning av den inhemska efterfrågan och stimulans av den konkurrensutsatta sektorn. Den ekonomiska politiken måste därför inriktas på att bevara det förbättrade konkurrensläget under en lång tid. Dessutom måste vi hålla tillbaka de resursanspråk som finansieras via de offentliga budgetarna. Det blir annars omöjligt, framhåller motionärerna, att komma till rätta med det problem som ställs av att de offentliga utgifterna utgör ca 70 % av BNP medan skatter och avgifter uppgår till ca 50 %.

De förslag som framförs i folkpartiets partimotioner leder till ett budgetunderskott som med några miljarder understiger regeringens. En större saldominskning än så bedömer motionärerna som mindre lämplig i dagens konjunkturläge – det skulle verka alltför efterfrågedämpande och därigenom bl. a. försämra arbetsmarknadsläget ytterligare.

Det är emellertid väsentligt att notera, framhåller motionärerna, att detta budgetunderskott uppkommer genom en annorlunda kombination av utgifter och inkomster än regeringens. De föreslår sålunda besparingar på ca 10 miljarder kronor på utgifterna (på helt budgetår räknat), och besparingarna blir på sikt större genom de föreslagna förändringarna i regelsystemen. Denna åtstramning vill motionärerna med hänsyn till näringslivets efterfrågesituation och arbetsmarknadsläget motverka genom att sänka vissa skatter. Därigenom höjs de reala disponibla inkomsterna och således efterfrågan.

Genom denna annorlunda kombination av utgifter och inkomster i statens budget vill motionärerna åstadkomma en önskad vridning från transfereringsinkomster till arbetsinkomster. Detta är en strukturell förändring av stor betydelse för samhällsekonomin, anför motionärerna.

Budgetpolitiken. Regeringen redovisar budgetunderskott strax över 90 miljarder kronor för såväl innevarande som nästa budgetår. Enligt folkpartiets mening bör underskottet budgetåret 1983/84 reduceras genom ett antal utgiftsnedskärningar och vissa justeringar på inkomstsidan. Härtill föreslås dels vissa skattesänkningar, dels vissa omprioriteringar mellan mindre utgiftsposter.

Bakgrunden till de budgetförändringar som föreslås är att den nuvarande utvecklingen av budgetunderskottet hotar grundläggande sysselsättnings- och välfärdsmål. Det är väsentligt att varje år ta några steg i rätt riktning för att undvika att problemen förvärras. Enligt motionärerna bör man inte – som regeringen gör med denna budgetproposition – först ta flera steg i fel riktning och sedan tro att det blir lättare att ändra kurs. Varje steg bör leda åt samma håll.

Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar.

Problemet med det växande budgetunderskottet och de därmed i accelererande takt ökande räntebetalningarna har också en moralisk dimension. De offentliga utgifter som vi i dag inte vill betala för måste betalas av kommande generationer. Deras konsumtionsutrymme minskas av vår överkonsumtion i dag.

De förändringar på budgetens utgiftssida som motionärerna föreslår innebär en begränsning med ca 10 miljarder kronor på helår. För budgetåret 1983/84 inskränker sig besparingarna till ca 5 miljarder kronor.

De besparingar inom de statliga transfereringsutgifterna som riksdagen våren 1982 beslutade om, men som rivits upp genom beslut av höstriksdagen,

bör enligt motionärernas mening återställas. Därigenom minskar statens utgifter för sjukförsäkring, pensioner, arbetslöshetsförsäkring och barnomsorg med tillhopa ca 4 miljarder kronor på helår räknat. Förändringarna bör gälla från årsskiftet 1984, varför halva effekten kommer på budgetåret 1983/84.

Därtill föreslås vissa ytterligare besparingar inom ramen för livsmedelssubventionerna, bostadssubventionerna, statens bidrag till kommunerna samt ökat avgiftsuttag på vissa områden. Totalt kan dessa utgiftsminskningar beräknas till ca 6 miljarder kronor på helår och ca hälften på budgetåret 1983/84.

På utgiftssidan föreslås två större ökningsposter. Den första gäller u-landsbiståndet. Folkpartiet kan inte acceptera den minskning av biståndet som föreslås.

Den andra större ökningen på utgiftssidan gäller barnbidragen. Motionärerna föreslår där en ökning med 300 kr. per barn och år. Enligt deras uppfattning är barnbidragen en bättre metod att stödja barnfamiljerna än de generella livsmedelssubventionerna som tillfaller alla medborgare. Subventionerna på allt annat än mjölk bör därför avvecklas i två etapper med början från budgetårsskiftet.

Beträffande kommunerna anger motionärerna att ytterligare indragningar av medel måste ske. Kommunernas inkomster måste reduceras med ca 3 miljarder kronor.

Minskningen av bostadssubventionerna kan lämpligen ske genom att de ökningar i hyresrabatter och annat som riksdagen beslöt om i höstas och som folkpartiet motsatte sig åter avskaffas.

Beträffande den ökade avgiftsfinansieringen är den ett led i ambitionen att få ett närmare samband mellan en viss tjänst och kostnaden för denna. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag i detta syfte.

Motionärerna föreslår dessutom vissa förändringar på budgetens inkomstsida. I samband med att de åtgärder som går under benämningen "de fyra vallöftena" återinförs menar man att mervärdeskatten och arbetsmarknadsavgiften bör sänkas.

Motionärerna föreslår dessutom vissa förändringar inom inkomstbeskattningen. Man anser att den automatiska indexregleringen bör återinföras redan från och med 1984. Samtidigt bör skattesatsen för 1984 höjas i skikten 1-4 med 1 procentenhet (från 3 till 4 %).

Den nyligen införda skattereduktionen för fackföreningsavgifter bör samtidigt avskaffas. Den faller helt utanför ramen för den träffade skatteuppgörelsen.

Nettoeffekten för statens inkomster av förändringarna inom inkomstbeskattningen, fackföreningsavgiften och aktieutdelningarna blir i stort sett noll.

Detta innebär att den totala effekten på efterfrågenivån blir ungefär densamma som regeringen anvisar. Skillnaden är att relationerna mellan privata arbetsinkomster och offentliga transfereringsinkomster förändras till förmån för de privata arbetsinkomsterna. Detta ligger helt i linje med den långsiktiga utveckling folkpartiet eftersträvar.

Den kommunala ekonomin. Den kommunala konsumtionen beräknas 1983 öka med 2 % (överföringen av statliga sjukhus till landsting oräknad). Denna ökningstakt måste enligt motionärernas bedömning reduceras till högst 1 %.

Kommunal service därutöver bör byggas ut endast i den mån det kan ske genom omprioriteringar eller genom avgiftsfinansiering.

Effektiviteten inom den kommunala servicen bör kunna ökas genom att kommunerna i ökad omfattning utnyttjar möjligheter till konkurrens t. ex. genom anbudsförfarande och privat entreprenad. Privata initiativ inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den offentliga sektorn bör uppmuntras.

De budgetmässiga effekterna av folkpartiets förslag
(miljarder kronor)

	Budgetår 1983/84	Helår
Besparingar		
Besparingar inom sjukförsäkring, pensionssystemet, arbetslöshetsförsäkring och bidrag till barnomsorg	2	4
Minskade livsmedelssubventioner	1,1	1,5
Minskade bostadssubventioner	0,5	1
Minskade bidrag till kommuner	1,5	3
Ökad avgiftsfinansiering	0,25	0,5
Summa besparingar	*5,35*	*10*
Höjda barnbidrag, studiemedel	− 0,6	− 0,630
Ökad u-hjälp	− 0,3	− 0,295
	− 0,9	− 0,9
Summa besparingar netto	*4,45*	*9,1*
Inkomstförändringar		
Återinförande av indexreglering	− 1,1	− 2,2
Slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter	0,6	+ 1,2
Återinförande av skattereduktion för aktieutdelningar	− 0,15	− 0,3
Höjd skattesats i de lägre intervallen	0,65	+ 1,3
Sänkt mervärdeskatt	− 1,5	− 4,5
Sänkt arbetsmarknadsavgift	− 0,25	− 0,5
Summa inkomstförändringar	*− 1,75*	*− 5,0*
Effekt på budgetsaldo	+ 2,7	+ 4

I **motion 1710** av Lars Werner m. fl. (vpk) anförs att samhällsutvecklingen i vårt land ställer fyra rättigheter i centrum för den politiska kampen. Det gäller:

- Rätten till ett meningsfullt arbete
- Rätten till en god försörjning, rätt till bra och billig mat, rätt till bra och billig bostad
- Rätten till en god och giftfri miljö
- Rätten till utbildning och kultur.

De ekonomiska problemen i den kapitalistiska världen är enligt motionärernas uppfattning inte av enbart konjunkturell art. Vad som hänt i den kapitalistiska världsekonomin sedan slutet av 1960-talet är att en period med stark ökning av marknader och profiter, som gjorde att hela samhällsstrukturen genomgick en avsevärd förändring under ett par årtionden, gått mot sitt slut och successivt avlösts av en period av stagnation – även om det inom ramen för denna stagnerande utveckling har funnits utrymme för konjunkturella rörelser.

Den stagnationsperiod som börjat är förorsakad av inre faktorer i det kapitalistiska systemet.

Den "tredje väg" i den ekonomiska politiken, som den nya regeringen förordar i sin första statsbudget, utgår från ett synsätt på ekonomin som i grunden icke skiljer sig från det borgerliga, anför motionärerna. I likhet med den borgerliga politiken sätter den nya regeringen upp exportindustrin som den kraft som den tror skall leda landet ur krisen. Samtidigt vill den åstadkomma en kraftig begränsning i inhemsk konsumtionsefterfrågan. Den ser sänkta reallöner för de arbetande som medlet att skapa bättre förutsättningar för investeringar och s. k. konkurrenskraft. Detta innebär ett accepterande av att klassklyftorna i samhället ökar. Det är också en eftergift för den borgerliga illusionen att högre vinster för kapitalisterna, oavsett hur dessa vinster uppstår, skulle vara ett medel att nå ut ur krisen.

Vad som nu i stället behövs är enligt motionärernas uppfattning en politik som inriktas på att den kapitalistiska produktionsanarkin ersätts med en folkstyrd socialistisk planhushållning. Skall vi komma ut ur krisernas system måste hela produktionssättet läggas om. En ekonomisk politik som gör anspråk på att angripa krisen och inte bara dess verkningar måste därför vara upplagd så att den underlättar och banar väg för denna omfattande samhällsförändring.

En sådan politik måste bl. a. innehålla krav om ett förverkligande av ett samhälleligt industriprogram. Detta bör vara av storleksordningen 100 000 nya industriarbeten under 10 år.

För en bättre kontroll över kredit- och investeringsströmmarna och för att dessa skall kunna styras efter samhälleliga målsättningar (och möjliggöra en effektiv och gagnelig samhällelig kreditpolitik) måste kreditväsendet, som fortfarande har central betydelse för storfinansens makt, nationaliseras.

Vidare är en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn en

nödvändighet. Som ett första steg i en planmässig utbyggnad av denna sektor – och som ett led i kampen för rätten till meningsfullt arbete – bör det skapas 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten inom denna sektor under en treårsperiod.

I motionen föreslås förändringar av inkomster och utgifter som sammantaget medför en ökning av budgetunderskottet jämfört med budgetförslaget om 3 373 milj. kr.

Bland större utgiftsökningar som begärs märks 4 755 milj. kr. mer till arbetsmarknadsåtgärder och 3 000 milj. kr. för satsningar för nya arbeten inom den offentliga sektorn. Den största besparingen föreslås på försvarsdepartementets område, 3 100 milj. kr. Därutöver föreslås skärpning av skatten på förmögenheter, arv, omsättningsskatt på aktiehandel m. m. om sammantaget 4 900 milj. kr.

Den kommunala ekonomin. En planmässig utbyggnad av den offentliga sektorns verksamhet fordrar en helt annorlunda statlig politik gentemot kommuner och landsting än den som de borgerliga regeringarna instiftat i deras strävan att försvaga och avveckla delar av den offentliga sektorn. Effekterna av den åderlåtning av den kommunala sektorn med 3,5 miljarder kronor som den borgerliga regeringen genomförde och det snäva tak som sattes för dess utveckling måste undanröjas. En ökad satsning på kommuner och landsting är nödvändig både för att bekämpa arbetslösheten och lösa angelägna sociala behov. Inriktningen bör vara att kommunerna skall få utrymme för en avsevärt större expansion (av ungefärlig storleksordning 3 % årligen).

Inkomster och utgifter i vpk-budgeten (i förhållande till budgetpropositionen) milj. kr.

	Inkomstökn. Besparingar	Utgiftsökn. milj. kr.
Justitiedepartementet	0,9	7,2
Försvarsdepartementet	3 100	305
Socialdepartementet	–	15,6
Arbetsmarknadsdepartementet	–	4 755,5
Kommunikationsdepartementet	–	430
Jordbruksdepartementet	–	17
Bostadsdepartementet	–	980
Utbildningsdepartementet	–	573,3
Industridepartementet	723	1 000
Utrikesdepartementet	38	251
Budgetdepartementet	4 100[1]	3 000
Ökat underskott	3 373	
Summa	**11 335**	**11 335**

[1] Helårseffekt 4 900.

Enligt **motion 2107** av Ulf Adelsohn m. fl. (m) har den socialdemokratiska regeringens första 100 dagar vid makten varit trevande och trassliga. Motsättningarna mellan den ekonomiska verkligheten och människornas önskningar å ena sidan och den förda politiken å den andra är alltför stora.

Det föreligger enligt motionärernas uppfattning ingen större skillnad mellan regeringen och moderata samlingspartiet vad gäller centrala mål för *den ekonomiska politiken* som att få ner underskotten, att bekämpa inflationen samt att öka i första hand industrisysselsättningen. Regeringen tar emellertid inte upp de strukturella orsakerna till stagnationen till diskussion.

Dagens problem är ett uttryck för den socialdemokratiska modellens strukturkris. Till betydande del sammanhänger stagnationen med att de underliggande utvecklingskrafterna har försvagats. Ökade offentliga utgifter och skatter har inneburit en nedbrytning av drivkrafterna i vår ekonomi. På väsentliga områden har marknadsekonomin begränsats, upphävts eller snärjts in genom ett växande antal regleringar och utbyggd byråkrati. Den svenska ekonomin har därmed successivt förlorat den flexibilitet och anpassningsförmåga som den hade under 1950- och 1960-talen.

Vad som nu krävs är en strategi präglad av liberal frigörelse. Politiken skall på skilda områden stärka den enskilde och familjen i stället för att stärka staten och politikerna. Landets ekonomi kan aldrig fungera, om den inte gör det för de enskilda hushållen och företagen. Därför är en omfattande förändring av skatte- och bidragssystemet och andra insatser för att gynna investeringar, risktagande arbetsinsatser och sparande grundläggande förutsättningar för ekonomisk tillväxt. En sådan kan inte kommenderas fram genom politiska dekret, statlig styrning eller kollektiva löntagarfonder.

Beskrivningen av devalveringen som en offensiv ekonomisk-politisk åtgärd är enligt motionärernas mening felaktig. Regeringens försök att skapa en undervärderad krona är i stället ett uttryck för en förenklad tillväxtstrategi som negligerar de strukturella svagheterna. Den av regeringen omtalade "tredje vägen" innebär inget annat än att en mycket hård åtstramning läggs på den privata sektorn. Denna åtstramning motverkas av en stark expansion i de offentliga utgifterna. De yrkesverksammas reallöner kommer att minska med 5-6 %. En så stor reallönesänkning hade kunnat undvikas om regeringen i stället valt att spara i de offentliga utgifterna, anför motionärerna.

Med nuvarande utvecklingstendenser – en BNP-tillväxt på 1,5 %, realränta lika med 2,5 %, inga besparingar i de offentliga utgifterna m. m. – kommer om ca 10 år statsskuldräntorna att vara lika stora som statsinkomsterna. Statsobligationerna skulle i ett sådant läge bli värdelösa. Räntedöden skulle bli ett faktum.

Inflationen beräknas bli 4–5 % i våra viktigaste konkurrentländer. Den svenska inflationen blir i år med all sannolikhet 2–3 gånger så hög, vilket

innebär att en stor del av konkurrenskraftsförbättringen snabbt kommer att ätas upp. Risken är stor att denna utveckling fortsätter efter 1983 på grund av budgetunderskottets utveckling och de kompensationsmekanismer som finns inbyggda i vår ekonomi.

Med en moderat ekonomisk politik: sänkta löneskatter, en ordentlig marginalskattereform, borttagande av de nya skatterna, kraftiga besparingar och en neddragning av budgetunderskottet går det att få bukt med inflationen, framhåller motionärerna.

För att få en fungerande och effektiv kreditmarknad är det nödvändigt att successivt liberalisera kreditpolitiken, framhåller motionärerna. Mot denna bakgrund anförs att riksbanken 1983 bör lägga om kreditpolitiken så att förordnande om likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering kan upphöra.

Den av prisregleringskommittén föreslagna avvecklingen av prisregleringspolitiken måste vidare fullföljas.

Åtgärder måste också sättas in för att underlätta strukturomvandlingen och moderniseringen av industrin.

Angående den ekonomiska utvecklingen 1983 anför motionärerna att regeringen har en alltför optimistisk prognos. Enligt motionärernas bedömning blir inte exporttillväxten mer än drygt 4 % vilket är två procentenheter lägre än vad regeringen antagit. Motionärerna tror också att konsumtionen och investeringarna minskar mer än vad regeringen antagit. Sammantaget ger motionens bedömningar en BNP-tillväxt om 0–1 % i år (mot finansplanens 1,4 %). Motionärerna förutser också en icke oväsentlig ökning av arbetslösheten under 1983.

Budgetpolitiken. Motionärerna anser att vi nått en punkt där den offentliga sektorns andel av ekonomin måste minska till förmån för en expansion i näringslivet. Detta kräver en frysning av den reala nivån på de samlade offentliga utgifterna. Statens verksamhetsutgifter måste, i reala termer, minska. Transfereringarna kan inte öka i samma takt som hittills. Det finns inte utrymme för någon kommunal volymexpansion under kommande år. En frysning av de offentliga utgifterna på 1982 års nivå innebär att besparingarna måste uppgå till 18 miljarder kronor.

I enlighet med det ovan anförda föreslår motionärerna besparingar på 18.2 miljarder kronor för det kommande budgetåret. Dessutom kommer man att avvisa alla nytillkommande utgiftsförslag eller finansiera dessa med motsvarande besparingar i befintlig verksamhet. Motionärernas ställningstagande i försvarsfrågan innebär 0,2 miljarder kronor i ökade utgifter jämfört med regeringens förslag. En indragning av det kommunala skatteunderlaget för juridiska personer ökar statens inkomster med 630 milj. kr. Nettobesparingarna uppgår sålunda till 18.6 miljarder kronor.

Sparförslagen sammanfattas i följande sammanställning. Förslagen

utvecklas närmare i särskilda motioner. För helår uppgår besparingarna till 22,8 miljarder kronor.

Beloppen är angivna i milj. kr. och i förhållande till budgetpropositionen.

Besparingar 1983/84

	Budgetår	Helår
Justitiedepartementet	15	15
Utrikesdepartementet	620	620
Försvarsdepartementet	– 200	– 200
Socialdepartementet	4 500	4 800
Kommunikationsdepartementet	1 200	1 200
Finansdepartementet	2	2
Utbildningsdepartementet	500	560
Jordbruksdepartementet	1 035	1 035
Arbetsmarknadsdepartementet	2 933	2 933
Bostadsdepartementet	3 302	5 119
Industridepartementet	3 305	3 305
Kommunsektorn		
Minskade statsbidrag till kommunerna	1 125	2 250
Summa	*18 337*	*21 639*
Minskade skatteintäkter som följd av ändringar i vissa försäkringssystem	–1 200	–1 200
Summa	*17 137*	*20 439*
Minskade statsskuldräntor (12,75 %)	850	1 040
Summa besparingar	*17 987*	*21 479*
Sänkning av kommunernas skatteunderlag från juridiska personer till 0 %	630	1 265
Nettobesparingar	*18 617*	*22 744*

Av besparingarna avser ca 4,1 miljarder kronor socialförsäkringssektorn och kommer därmed inte formellt att påverka budgetunderskottet – de leder till ett större överskott inom socialförsäkringssektorn. Från samhällsekonomisk synpunkt är dock sådana att jämställa med utgiftsnedskärningar som får direkta budgeteffekter.

Huvuddelen av de skattehöjningar som regeringen genomfört i år kommer att innebära en minskad stimulans att arbeta, investera och spara. Vår utvecklingskraft försvagas ytterligare.

Moderata samlingspartiet föreslår att huvuddelen av dessa skattehöjningar rivs upp från och med årsskiftet 1983/84.

Man yrkar på att vattenkraftsskatten, videoskatten och hyreshusavgiften avskaffas.

De skattesatser som gällde för förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten 1982 bör återinföras 1984.

Motionärerna yrkar också på att den 30-procentiga skattereduktionen på aktieutdelningar återinförs.

Skattereduktionen för fackföreningsavgifter bör slopas.

I stället för den av regeringen föreslagna skatteskalan för 1984 föreslår motionärerna en sänkning av marginalskatten i vissa inkomstskikt.

Motionärerna föreslår att begränsningen av inflationsskyddet upphävs och att en fullständig indexreglering återinförs.

Den införda 2-procentiga löneskatten bör dessutom slopas. Vid en löneavräkning på 25 % – i enlighet med historiska erfarenheter – blir skattebortfallet 2,5 miljarder kronor. Skulle lönerna och därmed inkomstskatten däremot stiga med mer än 25 % av den borttagna löneskatten minskar den statsfinansiella kostnaden.

Vidare föreslås att det höjda schablonavdraget om 1 000 kr. från intäkt av tjänst sänks till 500 kr. i enlighet med tidigare förslag. Marginalskattespärren 1984 bör sänkas till 79 %, vilket motsvarar den högsta skattesatsen i förslaget till skala jämte en kommunalskatt på 30 kr. Målet är att marginalskattespärren 1985 sätts till 75 %.

Moderata samlingspartiets samtliga skatteförslag innebär ett skattebortfall för nästa budgetår på 5,5 miljarder kronor. Detta är högt räknat mot bakgrund av att skatteökningar av erfarenhet inte leder till de skatteinkomster som man beräknat.

Moderata samlingspartiets budgetförslag för 1983/84 innebär jämfört med regeringens en utgiftsnivå som ligger 18 miljarder kronor lägre. Intäkterna inklusive indragning av det kommunala skatteunderlaget för juridiska personer blir 4,9 miljarder kronor lägre. Motionärernas budgetunderskott uppgår med andra ord till 77,2 miljarder kronor, vilket är 13 miljarder kronor lägre än det av regeringen redovisade.

Moderata samlingspartiet anser att det under 1980-talet är nödvändigt att avveckla den samlade offentliga sektorns underskott. Det innebär att det statliga budgetunderskottet i dagens läge måste ned till 4–5 % av BNP. Eftersom vårt budgetunderskott beräknas till drygt 11 % av BNP betyder det att ytterligare 40–45 miljarder kronor i dagens penningvärde måste "skalas bort" under 1980-talet. Endast en blygsam del kommer att kunna försvinna genom ökad tillväxt och ökade skatteinkomster. Den helt dominerande delen måste sparas bort. Det är inte möjligt att genom skattehöjningar komma till rätta med underskottet. I den mån konjunktursituationen är sådan att besparingarna leder till att den totala efterfrågenivån kommer på en lägre nivå än vad som är lämpligt bör detta motverkas av sänkta skatter.

Det räcker inte med att spara. Vi är under 1980-talet tvingade att förändra och finna nya verksamhetsformer för delar av den viktiga, och i många fall för medborgarna oundgängliga, service som i dag ges via vår offentliga sektor.

Vi måste privatisera och införa konkurrens i den offentliga verksamheten, framför allt i kommunerna, för att pressa kostnaderna och öka effektiviteten.

Det är också nödvändigt att införa avgiftsfinansiering där detta är möjligt.

Ett ökat inslag av individuellt anpassade försäkringsvillkor kan ge den enskilde en ökad valfrihet utan att innebära avkall på våra fördelningspolitiska ambitioner.

Ett av de viktigaste inslagen i strategin för att åstadkomma budgetbalans är att bryta automatiken i utgiftsökningarna. Det reella värdet av räntebidrag till bostäder, sjuk- och föräldraförsäkringen, statsbidrag till kommuner m. m. måste sänkas för att vi skall få kontroll över utgiftsutvecklingen.

I samma riktning går en neddragning av subventionerna till näringslivet och ett kommunalt skattetak. Motionärerna har också föreslagit en försäljning av statliga företag.

Dessa systemförändringar är inte bara samhällsekonomiskt nödvändiga, de ökar dessutom den enskildes valfrihet och välfärd.

Om vi åstadkommer de nödvändiga förändringarna kan vi få kontroll över budgetunderskottet och därmed också över statsskuldräntornas utveckling. Ett minskat budgetunderskott sänker automatiskt utgifterna genom att räntenivåerna då kan trappas ned och inflationen dämpas. På så vis kan vi komma in i en god cirkel med minskade utgifter och växande skatteunderlag genom ökad tillväxt. Ett accelererande budgetunderskott kommer i stället att snabbt orsaka en statsfinansiell kris, anför motionärerna.

Den kommunala ekonomin. Den dämpning av den offentliga sektorns expansion som är en nödvändig förutsättning för att den samhällsekonomiska balansen så småningom skall kunna återvinnas måste med särskilt eftertryck sättas in inom kommunsektorn, anför motionärerna.

Budgetpolitiken och därmed sammanhängande åtgärder måste inriktas på att snarast möjligt ernå 0-tillväxt för den samlade kommunala sektorn. Det allvarliga ekonomiska läget motiverar att kommuner och landsting genom omprövningar av löpande budgetar eftersträvar att redan under 1983 kunna notera 0-tillväxt.

Frågan om en mera permanent utformning av ett kommunalt skattetak/skattestopp bör enligt motionärerna utredas. Behovet av omedelbara åtgärder är så stort att en lagstiftning om temporärt skattestopp för år 1984 och 1985 framstår som synnerligen angeläget.

I finansplanen aviseras en särskild proposition våren 1983 rörande de kommunalekonomiska frågorna inför år 1984. Propositionen skall baseras på ytterligare överläggningar med de bägge kommunförbunden.

Enligt motionärernas mening saknas helt förutsättningar för att ens "inom en begränsad ekonomisk ram" tillföra kommunsektorn statliga medel, som skulle innebära en utökning av de statliga transfereringarna till kommunerna år 1984 jämfört med år 1983, räknat i reala termer. För år 1984 och åren därefter måste man tvärtom räkna med en minskning av transfereringarna.

På en speciell punkt – som innebär en åtgärd till kommunsektorns förmån – vill motionärerna emellertid redan nu ansluta sig till vad som i finansplanen anförs, nämligen beträffande indragningen av skatteunderlag från fysiska personer med 1 %. Enligt riksdagsbeslut sker en dylik indragning såsom en temporär åtgärd under 1983; den bör upphöra fr. o. m. 1984.

I **motion 2140** av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) slås fast att det inför de allt dystrare prognoserna om den internationella ekonomiska utvecklingen inte längre är rimligt att basera den ekonomiska politiken i Sverige på förhoppningen att den internationella konjunkturen inom en snar framtid vänder uppåt och ger draghjälp åt vårt lands ekonomi.

Den ekonomiska politiken måste således utformas med utgångspunkt från att den internationella handelns tillväxt fortsätter att vara låg, konkurrensen hård och ränteläget högt.

Motionärerna anför att strategin i mittenregeringens ekonomiska politik byggde på att hålla arbetslösheten och inflationen på låg nivå, stimulera näringslivet, förbättra ekonomins funktionsförmåga genom bl. a. en rejäl marginalskattereform, visa återhållsamhet med offentliga utgifter samt verka för en förbättrad regional balans. Politiken var på rätt väg i alla dessa avseenden, framhåller motionärerna.

I och med den socialdemokratiska omläggningen av den ekonomiska politiken som inneburit devalvering, momshöjning, nya pålagor, urholkning av skattereformen och omedelbar gigantisk ökning av budgetunderskottet har redan på några månader denna politik till stor del raserats. Regeringen har i stället övervältrat ett tungt ansvar för den samhällsekonomiska situationen på arbetsmarknadens parter.

Budgetpolitiken. Budgetunderskottet för 1983/84 anger regeringen till 90,2 miljarder kronor och vill göra gällande att man därvid minskat budgetunderskottet med 1,5 miljarder kronor jämfört med innevarande budgetår. Någon reell minskning av budgetunderskottet föreligger emellertid inte.

Det skenbart minskade underskottet har i stället uppnåtts dels genom det tidigare påvisade kraftigt uppblåsta underskottet för innevarande budgetår, dels genom ett antal engångsinkomster, anför motionärerna.

Regeringen redovisar enligt motionärernas uppfattning en mycket optimistisk siffra för exporten, nämligen en ökning med 6,2 %. Skulle regeringen ha missberäknat sig på exporttillväxtens storlek, återstår endast de negativa effekterna av devalveringen, anför motionärerna.

Balans mellan och inom skilda regioner måste enligt motionärerna förbli ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken.

I motionen föreslås vidare att arbetsgivaravgifterna differentieras beroende på företagens storlek så att småföretag får lägre avgifter än stora. Tre av de fyra besparingar som socialdemokraterna rev upp i december föreslås återinförda. Samtidigt föreslås en sänkning av momsen.

Slutsatsen av den för närvarande goda tillgången på kapital på börsen bör enligt motionärerna vara att därigenom ges en utmärkt chans för staten att sälja ut, helt eller delvis, vissa statliga företag.

Vi måste minska budgetunderskottet, framhåller motionärerna. En metod att begränsa de automatiska kostnadsökningarna i budgeten kan vara att full kompensation endast ges upp till en viss nivå för prisstegringarna, varefter ingen eller endast begränsad kompensation ges.

Om en sådan metod används för att begränsa kostnadsökningarna är det enligt motionärernas mening en logisk konsekvens att motsvarande regler tillämpas vid indexreglering av skatteskalan.

Den här typen av drastiska åtgärder kan bli nödvändiga för att tillgripa som ren krisåtgärd under en övergångsperiod för att få balans i ekonomin.

De anslag i budgeten där andra typer av ingrepp redan tidigare gjorts måste naturligtvis undantas.

Vid en inflationstakt som ligger långt över det fastställda taket blir onekligen verkningarna stora vid tillämpning av den ovan skisserade metoden. Centerpartiet har sedan länge hävdat att det sociala skyddsnätet måste konstrueras så att det ger varje medborgare en grundtrygghet. Därför är det en självklarhet att undantag från de generella reglerna måste göras för de svagaste grupperna i ett läge med hög inflation. Centerpartiet anser vidare att det nu är dags att pröva vilka förändringar av pensionssystemet som krävs för att det skall stå i överensstämmelse med vår långsiktiga samhällsekonomiska situation och för att det skall få en mer fördelningspolitiskt rättvis utformning.

Vidare föreslås att de statliga bostadslånen överförs på bostadsfinansieringsinstituten, vilket skulle ge 1983/84 års budget ett 10 miljarder kronor lägre budgetunderskott.

Dessutom föreslås en engångsförbättring av budgeten på ca 4 miljarder kronor genom en avveckling av statliga fonder.

Enligt motionärernas bedömning ger de olika förslagen i centerpartiets motioner följande budgeteffekter räknade på helår.

Summa budgeteffekter på helår enligt av centerpartiet inlämnade motioner

	Milj. kr
Pensioner m. m.	+ 2 500
Undantagandepensionärer	− 200
Karensdagar m. m.	+ 1 800
Fridagsregeln	− 180
Barnomsorg	+ 600
Vårdnadsersättning	− 300
Moms	− 4 500
Statsföretag	+ 1 000
Reduktion på aktieutdelning	− 300
Arbetsmarknadsavgifter	− 600
Bostadslån	+ 10 000
Små bostadslån	+ 5 000
Bostadsområde, övrigt	+ 100
Fondavveckling	+ 4 000
Fackföreningsavgift	+ 1 200
Trafikområdet	+ 150
Förseningsavgift Forsmark III	+ 200
Oljeavgift	− 100
Försvarsområdet	− 95
Polisen	− 20
Kyrkofonden	− 44
Övrigt (ca)	− 12
Statsskuldräntor	+ 1 000
Totalt	*ca + 21 000*

Den kommunala ekonomin. Den kommunala volymökningen pressades tillbaka och för 1982 var målsättningen högst 1 %. Även om kommunerna ännu inte uppnått detta var de på god väg. 1981 var volymökningen 3-procentig och 1982 1,4 %. Det skall jämföras med 5–6 % årligen under 1970-talet. Som ett naturligt resultat hade också de kommunala skattehöjningarna kommit ner till en mycket låg nivå.

I de flesta kommuner och landsting har man inte kunnat beakta effekterna av den socialdemokratiska eftervalspolitiken när budgetarna för 1983 fastställdes. Kommunernas merkostnader på grund av den socialdemokratiska regeringens åtgärder kan nu uppskattas till ca 5 miljarder kronor. Det betyder att kommuner och landsting nu riskerar att dra på sig mycket stora budgetöverskridanden under 1983. En bedömning av storleksordningen pekar mot att överskridandena 1983 kan komma att motsvara en kommunal utdebitering om 1:20–1:50 kr.

Vad den nya regeringspolitiken betytt för kommunernas ekonomiska ställning framgår klart vid en jämförelse mellan det finansiella sparande som redovisades för 1983 (+ 5 300 milj. kr.) i den reviderade nationalbudgeten våren 1982 och det som nu redovisas för 1983 (− 3 460 milj. kr.) i den preliminära nationalbudgeten.

1983 års underskott tillsammans med 2-procentig expansion och hög arbetslöshet kommer oundvikligen att utlösa kraftiga skattehöjningar under återstoden av valperioden.

Den direkta statsskatten uppgår till ca 35 miljarder medan den samlade kommunalskatten uppgår till ca 100 miljarder. Kommunalskatten är den verkligt tunga skatten för låg- och medelinkomsttagare. Centerpartiet anser att det näraliggande hotet om stora kommunala skattehöjningar måste avvärjas. Kommuner och landsting måste vara beredda att ta sitt ansvar när det gäller att sanera samhällsekonomin.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Världsekonomin är f. n. inne i den djupaste och mest utdragna recessionen under efterkrigstiden. Såväl produktionen som världshandeln minskade i fjol. Arbetslösheten ligger nu i många länder på en nivå som är den högsta sedan 1930-talet. Därtill har kommit en tilltagande oro i det internationella finansiella systemet. Internationella valutafonden (IMF) och internationella regleringsbanken (BIS) har tvingats göra insatser för att förhindra finansiella kraschcr i länder som hamnat i akuta betalningssvårigheter. Denna oro har medfört en ökad försiktighet i bankernas kreditgivning såväl till länder som till företag. Häri ligger en betydande risk att den internationella handeln hämmas, vilket bl. a. kan leda till ökad protektionism.

En bidragande orsak till att nedgången efter den andra oljeprischocken 1979 har blivit så djup och långvarig är den åtstramningspolitik som bedrivits i flera tongivande länder.

Penningpolitiken har givits en inriktning utifrån "monetaristiska" teorier. Den monetaristiska politiken har som en bärande idé att det endast är genom att hålla nere inflationen som det går att skapa förutsättningar för en mer stabil ekonomisk tillväxt. Inflationsbekämpning har satts framför strävanden att hålla produktion och sysselsättning uppe. Politiken har fokuserats kring att försöka målsätta och styra förändringen i penningmängden som på medellång sikt antas ha ett nära samband med prisutvecklingen. Denna strategi har lyckats i så måtto att den registrerade inflationen nu verkar avta i de länder som praktiserat teorierna. Det har emellertid skett till priset av en mycket hög arbetslöshet och bortfall av produktion. Huruvida det är fråga om någon bestående nedgång i den underliggande prisutvecklingen är osäkert. Nedgången beror till stor del på att råvarupriserna fallit, vilket snabbt kan förändras när konjunkturen vänder. Vidare har en övervärderad växelkurs i flera länder hållit ner de inhemska prisstegringarna. På sikt kommer sannolikt en anpassning av växelkurserna att ske så att dessa bättre speglar det reella konkurrensläget länderna emellan.

Även finanspolitiken har haft en kontraktiv inriktning i flera av de stora OECD-länderna. Syftet har varit att försöka hålla nere budgetunderskotten och inflationen. I många länder har man försökt att bota underskott som uppstår till följd av en konjunkturnedgång, t. ex. bortfall av skatteinkomster

och ökade arbetslöshetsersättningar, genom att dra ned utgifter. Ett viktigt undantag är Förenta staterna. Där har emellertid kombinationen av en åtstramande penningpolitik och en alltför svag finanspolitik fått till följd att ränteläget drivits upp. Även om räntorna i USA sjunkit under hösten 1982 ligger realräntorna, till följd av den avtagande inflationen, fortfarande på en hög nivå.

Vad gäller de internationella ekonomiska utsikterna för 1983 är de flesta konjunkturbedömningar mycket försiktiga. I finansplanen antas tillväxten i OECD-området komma att uppgå till 1,5 %. Denna tillväxt är otillräcklig för att undvika en ytterligare ökning av arbetslösheten. Det skulle krävas en produktionsökning på minst 2-3 % per år framöver bara för att hålla arbetslösheten på nuvarande nivå. För Västeuropas del väntas produktionen öka än svagare, med bara 0,5 %. Den antagna produktionsuppgången i OECD-området bygger på att den amerikanska ekonomin återhämtar sig snabbt i år. Tillväxten andra halvåret 1983 i USA förutses uppgå till 4 % i årstakt. I huvudsak är det en ökning av den privata konsumtionen och bostadsbyggandet som bär upp den förväntade tillväxten.

Det finns också en del tecken som tyder på att konjunkturen faktiskt kan ha vänt uppåt i USA. Index för s. k. ledande indikatorerna har t. ex. ökat flera månader i rad. Positiva signaler kan också noteras från bl a. bilindustrin och från företag i byggnads- och anläggningsbranschen.

Stor osäkerhet råder emellertid fortfarande om avvägningen mellan finans- och penningpolitiken. Hittills har penningpolitiken ensidigt fått bära upp stabiliseringspolitiken. Under hösten 1982 lättade den amerikanska centralbanken, the Federal Reserve Board, något på penningpolitiken för att få ner räntorna. President Reagans senaste budgetförslag indikerar emellertid en kraftig ökning av budgetunderskottet, vilket återigen kan driva upp inflationsförväntningarna och därmed innebära en press uppåt på räntorna.

Även om utvecklingen i den amerikanska ekonomin är av avgörande betydelse för världsekonomin är utvecklingen i de nordiska länderna och på den europeiska kontinenten än viktigare för vårt land.

I Danmark förutses nolltillväxt i år. I Finland och Norge väntas tillväxten bli långsam. I flera av de större europeiska industriländerna är för närvarande den ekonomiska politikens inriktning åtstramande varför, som nämnts ovan, en relativt långsam tillväxt kan förväntas. Vissa ljuspunkter finns dock även i den europeiska utvecklingen. Så t. ex. ökade orderingången till den västtyska industrin mot slutet av 1982.

Sammantaget måste prognoserna för den internationella ekonomiska utvecklingen omgärdas med osedvanligt stor osäkerhet även om en ökad optimism kan noteras hos en del bedömare. Det finns ännu inga säkra tecken på att vi faktiskt passerat botten i konjunktursvackan. En faktor som i varje fall på kort sikt bör vara positiv för den ekonomiska utvecklingen i

industriländerna är den minskning i oljepriserna som nu kan noteras. Samtidigt innebär naturligtvis ett bestående lågt oljepris att de oljeproducerande ländernas importbenägenhet blir lägre, vilket hämmar industriländernas exportmöjligheter. Som utskottet framhöll i höstas blir inte en eventuell uppgång i OECD-området under 1983 särskilt långvarig om den enbart bärs upp av ett omslag i lagercykeln och en svag ökning av den privata konsumtionsefterfrågan (FiU 1982/83:20). För att en återhämtning skall bli mer bestående måste också investeringsaktiviteten komma igång. Kapacitetsutnyttjandet är emellertid lågt i många länder varför det behövs en manifesterad uppgång under en längre tid innan företagen vågar satsa på att bygga ut kapaciteten.

Detta talar för att det krävs samordnade åtgärder av flera länder i syfte att stimulera produktion och sysselsättning. Att enbart vänta på att USA som lokomotiv skall dra i gång aktiviteten i världsekonomin räcker inte. Utskottet och riksdagen gav också i höstas uttryck för denna uppfattning. I finansplanen understryks att det blir en viktig uppgift för svenskt vidkommande att i olika internationella fora och vid andra lämpliga tillfällen verka för en samordnad omläggning av den ekonomiska politiken i tillväxtbefrämjande riktning.

Mot bakgrund av den faktiska internationella utvecklingen är det enligt utskottets uppfattning förvånande att man i den moderata partimotionen (2107) karakteriserar en sådan ansats som ett försök att "pådyvla andra länder en traditionell expansiv politik".

En viktig utgångpunkt för en samordnad aktion måste nämligen vara att bevara och förstärka den nedgång i inflationstakten som uppnåtts i OECD-området. Det kräver att försiktiga efterfrågestimulerande åtgärder kombineras med åtgärder på utbudssidan så att inte olika typer av flaskhalsar på arbets- och kapitalmarknaderna startar en pris- och kostnadsspiral uppåt när efterfrågan ökar.

Det bör enligt utskottets uppfattning finnas goda möjligheter till en försiktig stimulanspolitik i varje fall i några av de stora länderna. För ett flertal små länder i OECD-området med stora underskott i bytesbalanserna och i de offentliga budgeterna måste däremot obalanserna angripas från mer långsiktiga och strukturella perspektiv.

Utskottet vill också framhålla att det finns en samsyn på den internationella ekonomiska utvecklingen mellan finansplanen och partimotionerna från center- och folkpartiet. Det tycks råda enighet om att vi inte kan basera vår egen ekonomiska politik enbart på att en konjunkturuppgång i omvärlden skall kunna avhjälpa våra interna balansproblem.

Den *svenska ekonomin* lider av ett antal strukturella obalanser. Vi har ett sparandeunderskott som yttrar sig i minskade investeringar och ett stort bytesbalansunderskott. Sysselsättningen i industrin har minskat kraftigt. Privat och offentlig konsumtion har ökat snabbare än den totala produktio-

nen. Baksidan av ojämvikterna i den reala ekonomin är de finansiella obalanserna. Underskottet i statsbudgeten har på några få år vuxit till att 1983 motsvara 13 % av bruttonationalprodukten. Prisstegringarna har legat på en hög nivå under praktiskt taget hela 1970-talet.

Utskottet har vid flera tillfällen konstaterat att våra ekonomiska svårigheter delvis är en följd av den allmänt svaga utvecklingen i den industrialiserade världen. Samtidigt nödgas vi emellertid konstatera att utvecklingen i vår industrisektor varit sämre än i andra jämförbara länder i OECD-området. Det är uppenbart att denna trend måste brytas, eftersom industrisektorn skall bära upp det framtida välståndet.

I samband med regeringsskiftet i oktober 1982 genomfördes en 16-procentig devalvering av kronan. Det var enligt utskottets uppfattning en riktig åtgärd. Härigenom hävdes den akuta valutakris som vårt land stod inför till följd av att de strukturella obalanserna förstärkts under 1981 och 1982. Än viktigare var emellertid åtgärden sett ur ett längre perspektiv genom att den kraftiga konkurrenskraftsförbättringen lade grunden för möjligheterna till en rekonstruktion av svensk ekonomi.

Eftersom den ekonomiska politikens strategi till en väsentlig del bygger på idén att få i gång tillväxten i industrisektorn genom att öka inhemsk och utländsk efterfrågan på svenska varor finns det anledning att något mer diskutera devalveringar som ett medel härför.

En bärande tanke bakom nedskrivningar av kronan är att företagens förbättrade konkurrensläge skall göra det möjligt att återvinna förlorade marknadsandelar här hemma och utomlands. Detta kan ske på olika sätt beroende på vilken sikt företagen väljer att lägga upp sin strategi på. På kort sikt, 1 till 2 år, kan företagen i syfte att snabbt försöka dra till sig nya kunder utnyttja devalveringen till att sänka sina priser i andra länders valutor. En annan möjlighet är att man avstår från prissänkningar och i stället förbättrar vinstmarginalerna. En förbättrad finansiell ställning stärker givetvis företagens konkurrens- och marknadsläge på sikt. Därmed läggs också grunden till ökad produktion och ökade investeringar. Devalveringarna 1977 och 1981 medförde för industrivaruexporten som helhet ganska stora relativprissänkningar. Några större varaktiga ökningar av marknadsandelarna för exporten tycks emellertid inte dessa sänkningar ha medfört. En del av de andelsförluster som gjordes 1974–1976 togs dock tillbaka.

Effekterna av devalveringen i oktober 1982 kan ännu inte belysas statistiskt. En relativprissänkning verkar fullt ut först på ett par tre års sikt. Det bör emellertid noteras att orderingången till tillverkningsindustrin, speciellt från exportmarknaderna, ökade markant mot slutet av året. Även inom skogsindustrin finns det nu en ökad optimism.

Statens industriverk (SIND) studerar för närvarande effekterna av devalveringen i fjol. I början av februari i år publicerade SIND en första delrapport. I denna undersökning har närmare hundratalet företag intervjuats. Avsikten har varit att försöka få en uppfattning om hur företagen

ämnar agera vad gäller prissättningsstrategi – valet mellan relativprissänkning och vinstmarginalförbättring – och i vad mån marknadsandelarna väntas öka. Resultatet kan kort sammanfattas enligt följande.

Devalveringen tycks i mindre omfattning än 1977 och 1981 tas i anspråk för relativprissänkning. Inom basindustrierna avser företagen att i första hand utnyttja nedskrivningen av kronan till att förbättra vinstmarginalerna. Även inom verkstadsindustrin är man emellertid också försiktig med att sänka priserna på utlandsmarknaderna. En av orsakerna till att man avstår från mer omfattande prissänkningar uppges vara en oro för att den tilltagande inflationen snart eliminerar den konkurrensfördel som devalveringen skapat. Erfarenheterna av tidigare devalveringar har inte helt motsvarat förväntningarna. De volymmässiga andelsvinsterna har varit påfallande små trots stora relativprissänkningar. Många företag säger därför nu att de ämnar välja en kombinerad strategi med både relativprissänkningar och vinstmarginalhöjningar. Vinstförbättringen avses användas till ökade satsningar på marknadsföring, forskning och utveckling, rationaliseringar m. m. Det är intressant att notera att relativt många företag uppger att de överväger att byta från utländsk till svensk underleverantör.

Vilka slutsatser kan dras av SINDS:s studie? Enligt den exportprognos som redovisas i finansplanen förutses en relativprissänkning på bearbetade varor om ca 6 %, vilket med övriga antaganden om marknadstillväxt m. m. väntas ge en exportvolymökning om drygt 6 %.

Enligt utskottets uppfattning ger inte de ovan redovisade undersökningarna underlag för någon kvantitativ justering av exportprognosen. Industriverkets delrapport är trots allt bara en mätare på hur företagen tror att de kommer att agera. Mot slutet av 1983 kommer SIND att försöka utvärdera vilken strategi företagen faktiskt valt.

För den ekonomiska politikens inriktning står i varje fall en sak klar. Antiinflationspolitikens ambitioner måste sättas mycket högt. Det får enligt utskottets uppfattning inte råda någon tvekan om att politiken skall föras så att den uppnådda konkurrenskraftsförbättringen skall bli bestående. Mot slutet av 1983 och fortsättningsvis under 1984 måste vi komma ner till en avsevärt lägre pris- och kostnadsstegring. För 1983 väntas konsumentpriserna öka med i genomsnitt 11,5 %. Mot slutet av året bör vi kunna vara nere i en årstakt om ca 7 %. Devalveringens genomslag på importpriserna bör bl. a. ha klingat av vid den tidpunkten.

Oljeprisutvecklingen tycks vidare bli gynnsam under de närmaste åren. Fortsätter det internationella ränteläget att sjunka, underlättar det ytterligare våra möjligheter att sänka den inhemska räntenivån, vilket skulle ha en positiv effekt på prisstegringarna och göra det lättare att få i gång produktiva investeringar.

Vi måste dessutom aktivt arbeta för att påverka vissa komponenter i prisbildningen. Ser man på konsumentprisstegringarna under de senaste 5–6 åren kan det konstateras att variationer i inflationstakten mellan åren i första

hand beror på förändringar i de indirekta skatterna och i importpriserna. Övriga faktorer, som bl. a. innehåller lönekostnadernas genomslag, tycks ligga på en ökningstakt om 4–6 % per år. Genom att begränsa ökningarna av indirekta skatter och avgifter och genom mycket återhållsamma löneavtal under de närmaste åren bör möjligheterna till en framgångsrik antiinflationspolitik vara goda. Det är i det perspektivet man skall se förslagen om olika åtgärder för att förhindra att en stark, och nödvändig, vinstuppgång i industrin leder till för uppdrivna lönekrav så att kostnadsläget försämras. En aktiv antiinflationspolitik kräver vidare hårda åtgärder för att begränsa budgetunderskottets likviditetsskapande effekt. Dessutom måste olika typer av indexeringar etc., som resulterar i att inflationen byggs in i statsbudgeten, avskaffas eller mildras.

Finansplanens bedömning av den inhemska ekonomiska utvecklingen sammanfattas i tabell 1 och 2.

Tabell 1. Försörjningsbalans 1982–1983
Procentuell volymförändring

	1982 Miljarder kr.	1982	1983
BNP	617,1	– 0,7	1,4
Import, varor och tjänster	208,5	4,3	–0,1
Tillgång	825,6	0,5	1,1
Bruttoinvesteringar	114,0	– 4,2	–2,8
Näringslivet	59,7	– 8,4	–6,4
därav: industri	17,1	–15,9	–5,0
Statliga myndigheter och affärsverk	15,2	14,5[1]	4,0
Kommuner	22,2	– 5,2	0,0
Bostäder	18,9	– 4,5	–2,2
Lagerinvestering	– 6,5	– 0,4	0,7
Privat konsumtion	330,4	0,7	–2,4
Offentlig konsumtion	184,7	1,3	1,3
Statlig	53,7	– 3,2	–1,8
Kommunal	131,0	3,3	2,6
Inhemsk efterfrågan	622,6	– 0,5	–0,7
Export, varor och tjänster	203,0	3,2	6,2
Användning	825,6	0,5	1,1

[1] Vissa investeringar inom SJ ägde rum först 1982 mot planerat 1981. Om de skett som planerat 1981 ökar statliga investeringar med 7,5 % både 1982 och 1983.

Tabell 2. Bytesbalans 1981–1983
Miljarder kronor

	1981	1982	1983
Export av varor, fob	144,7	168,0	200,6
Import av varor, cif	146,0	173,5	199,5
Handelsbalans	– 1,3	– 5,5	1,1
Export av tjänster	20,7	25,4	30,1
Import av tjänster	29,3	35,0	41,4
Tjänstebalans	– 8,6	– 9,6	–11,3
Korrigeringspost	12,9	15,0	17,0
Transfereringsbalans	–17,2	–22,5	–27,3
varav räntor	–11,0	–15,2	–18,8
övr. transfer.	– 6,2	– 7,3	– 8,5
Bytesbalans	–14,2	–22,6	–20,5

Den totala produktionstillväxten väntas som synes bli svag. Mot den bakgrunden kan arbetsmarknadsläget fortsätta att vara ansträngt. Mätt mellan årsgenomsnitten kan man, som framgår av kalkylerna i den preliminära nationalbudgeten, befara en viss ökning av den öppna arbetslösheten. Arbetskraftsefterfrågan förutses nämligen minska samtidigt som arbetskraftsutbudet ökar i ungefär samma takt som under de senaste åren.

För industrin förutses en produktionsökning om 3 %. Det rekordlåga kapacitetsutnyttjandet innebär att det troligen finns en stor produktivitetspotential i många företag som begränsar nettoarbetskraftsefterfrågan under 1983. I bästa fall upphör industrisysselsättningen att minska under 1983. Därmed kan ett viktigt trendbrott ha uppnåtts genom de ekonomiskpolitiska åtgärder som vidtogs hösten 1982.

En fortsatt ökning i sysselsättningen väntas inom kommunerna, medan antalet sysselsatta i den statliga sektorn minskar något.

Utskottet noterar att det framhålls i finansplanen att det behövs en hög beredskap för att genom ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder motverka en eventuell ökning av arbetslösheten. Arbetsmarknadsstyrelsen har också nyligen i en skrivelse till regeringen begärt mer pengar till beredskapsarbeten att sättas in under försommaren.

Vid en bedömning av den borgerliga oppositionens motioner, vilka förordar en annan inriktning av den ekonomiska politiken än den som skisseras i finansplanen, framkommer ett par intressanta skillnader. I centerpartiets *motion 2140* hävdas att den av mittenregeringen förda ekonomiska politiken i alla väsentliga avseenden var på rätt väg före regimskiftet hösten 1982. Folkpartiet, *motion 1647* , konstaterar att det 1979 stod helt klart att Sveriges ekonomiska problem var strukturella men att utvecklingen fram till regimskiftet i vissa avseenden var glädjande. I moderata samlingspartiets *motion 2107* anförs att finansplanen inte tar upp stagnationens strukturella orsaker. Sveriges ekonomiska problem beror på förlorad utvecklingskraft. Marknadsekonomin har begränsats, upphävts

eller snärjts på väsentliga områden. Sverige kännetecknas i dag enligt de moderata motionärernas uppfattning av den socialdemokratiska utvecklingsmodellens strukturkris. Moderaterna förordar därför en omläggning av politiken – en liberal frigörelse inriktad på en gradvis avreglering och "avpolitisering" av samhället.

Vänsterpartiet kommunisterna slutligen, *motion 1710* , ser den nuvarande stagnationen i Sverige och den övriga västvärlden som förorsakad av inre faktorer i det kapitalistiska systemet. I enlighet därmed förordas en politikomläggning i riktning mot en folkstyrd socialistisk planhushållning.

Utskottet kan för sin del konstatera att den moderata partimotionens beskrivning av utvecklingstrender och nuläget i Sverige innebär en svidande kritik av den politik som bedrivits bl. a. av de borgerliga regeringar som i skiftande konstellationer haft regeringsansvaret under de senaste sex åren.

Vad mer specifikt gäller konjunkturutvecklingen och avvägningen av det interna efterfrågeläget under det närmast framförliggande året har partierna också olika bedömningar. Mittenpartierna tycks i stor utsträckning acceptera inriktningen av finanspolitiken under 1983. Den samlade budgeteffekten av de åtgärder som centerpartiet föreslår är, som framgår av budgetanalysen nedan, av marginell natur. Folkpartiet förordar visserligen ytterligare besparingar om några miljarder kronor men konstaterar samtidigt att man delar regeringens bedömning av den lämpliga nivån på åtstramningen av den inhemska efterfrågan. Motionärerna vill uppnå samma efterfrågeutveckling men med en något annorlunda sammansättning innebärande bl. a. en omfördelning från offentlig konsumtion till privat konsumtion.

I moderaternas motion hävdas rakt på sak att konjunkturutvecklingen blir sämre än vad regeringen förutsett. De anser att en mer realistisk syn på utvecklingen pekar mot en BNP-tillväxt på 0–1 % jämfört med finansplanens 1,4 %. Motionärerna anför att deras "bedömning av regeringens ekonomiska politik och dess effekter på sysselsättningen innebär en inte oväsentlig ökning av arbetslösheten under 1983". Trots detta förordar motionärerna ytterligare besparingar 1983. Enligt utskottets bedömning innebär moderaternas besparingsförslag under andra halvåret 1983 ett bortfall i efterfrågan och produktion som innebär en ökning av arbetslösheten om ca 50 000 personer mot slutet av 1983. De depressiva effekterna av besparingarna fortsätter 1984 även om de då motverkas något av de skattesänkningar som motionärerna föreslår. Även med beaktande av det sistnämnda måste utskottet konstatera att motionärerna faktiskt förordar en politik som leder till en betydande ökning av arbetslösheten.

Vid en sammanfattande bedömning av den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i partimotionerna kommer utskottet till följande slutsats.

Varken centerpartiet eller folkpartiet presenterar egentligen något håll-

bart alternativ till finansplanens inriktning av den ekonomiska politiken.

Moderata samlingspartiet förespråkar en omläggning av politiken i riktning mot mer privatisering och ett ökat utrymme för de "fria" marknadskrafternas spel. Genom kraftiga nedskärningar av de offentliga utgifterna i ett redan kärvt arbetsmarknadsläge leder denna politik till ökad arbetslöshet. Fördelningspolitiskt innebär moderaternas förslag att bördan skjuts över mot de små och medelstora inkomsttagarna medan de redan välbeställda skall få ökade lättnader genom skattesänkningar. Denna politik finner utskottet socialt oacceptabel.

Vänsterpartiet kommunisterna förordar en alltför expansiv politik, som nonchalerar de restriktioner som underskotten i bytesbalansen och i den offentliga sektorns finanser lägger på våra handlingsalternativ. Underskotten skulle öka kraftigt med en sådan politik. På sikt äventyras därmed sysselsättningen och övriga centrala mål för politiken till följd av försämrad konkurrenskraft, ökad inflation m. m.

Mot bakgrund av det anförda finner utskottet att den "tredje väg" mellan ensidig åtstramning och ensidig expansion som förordas i finansplanen är en förnuftig avvägning i det kärva ekonomiska läge som råder. Kärnpunkten i den tredje väg som förordas i finansplanen är just att efterfrågan på svenska produkter stimuleras både genom att svensk importkonkurrerande industri byggs ut och genom att den utländska efterfrågan vrids över i riktning mot ökad efterfrågan av svenska varor och tjänster. Det väsentliga medlet härför är höstens devalvering. Genom en fortsatt målmedveten politik måste devalveringens initiala vinster byggas ut och befästas så att konkurrensförbättringen blir bestående. Detta kräver att löneutvecklingen blir lugn, att inflationen bekämpas och att budgetunderskotten begränsas. Sparande och investeringar måste vidare prioriteras framför offentlig och privat konsumtion. Detta är också den väg som skisseras i finansplanen.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1647 yrkande 1, motion 1710 yrkande 1, motion 2107 yrkande 1 och motion 2140 yrkande 1. Utskottet godkänner vad som anförts i proposition 100, bilaga 1, moment 1.

Övriga motionsyrkanden

I *motion 2140* (c) anförs i anslutning till yrkande 2 att i årets finansplan anges inte, till skillnad från tidigare, *regional balans som ett ekonomisk-politiskt mål.* Enligt motionärernas uppfattning måste det vara ett huvudmål för den ekonomiska politiken att nå och upprätthålla balans mellan och inom skilda regioner.

I finansplanen räknas följande målsättningar upp för den ekonomiska politiken: full sysselsättning, fast penningvärde, balanserad ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden samt balans i utrikesbetalningarna. Enligt utskottets uppfattning skall "balanserad ekonomisk tillväxt" tolkas så att tillväxten skall vara balanserad i flera avseenden, dels vad

avser den regionala fördelningen av produktionen, dels dess fördelning mellan olika sektorer. Därutöver ingår i detta begrepp att hänsynstagande till sociala och miljömässiga faktorer vägs in vid en allmän bedömning av den ekonomiska politikens framgång. Detta understryks ytterligare i industridepartementets bilaga till budgetpropositionen, där det slås fast att "målen för regionalpolitiken är att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö".

Utskottet kan för sin del inte finna att motionärernas yrkande, om vikten av att understryka att regional balans är ett prioriterat mål, står i motsättning till någonting som anförs i finansplanen och budgetpropositionen. För att inga som helst missförstånd skall råda bör emellertid regional balans uttryckligen anges som ett av den ekonomiska politikens övergripande mål.

Vad utskottet här anfört i anledning av finansplanen och yrkande 2 i motion 2140 bör ges regeringen till känna.

Beträffande *motion 2107* (m) yrkande 3 om *liberalisering av kreditpolitiken* vill utskottet anföra följande.

Det grundläggande problemet för kreditpolitiken under överblickbar tid är hur budgetunderskottens likviditetsskapande effekt på samhällsekonomin skall kunna begränsas till vad som är förenligt med en ambitiös antiinflationspolitik. I syfte att kunna fullgöra denna och andra uppgifter måste riksbanken ha minst hela den medelsarsenal som i dag står till förfogande. Därutöver måste man bl. a. försöka finna nya vägar att finansiera budgetunderskottet utanför banksystemet. Den kreditpolitiska utredningens betänkande En effektivare kreditpolitik (SOU 1982:52) är f. n. föremål för remissbehandling. Riksdagen får senare tillfälle att ta ställning till eventuella förslag till ändringar av nuvarande kreditpolitiska lagstiftning m. m. som kan komma ut av ett övervägande av utredningens förslag. Att i detta läge avhända riksbanken en del av de instrument som den i dag har finner inte utskottet förenligt med en ansvarsfull politik.

Med det anförda avstyrks motion 2107 yrkande 3.

I *motionerna 861* (vpk) yrkandena 1 och 2, *motion 1589* (m) yrkande 6 och *motion 2140* (c) yrkande 4 hemställs om riksdagens uttalande *angående de institutionella formerna för kapitalbildningen* i ekonomin.

I motion 861 anförs att riksdagen uttalar sig för upprättande av samhällsfonder under lönearbetarkontroll och för lokala fackliga investeringsfonder. Såväl i motion 1589 som i motion 2140 anför motionärerna argument mot system med kollektiva löntagarfonder.

Vad gäller yrkandena i motion 861 vill utskottet anföra att regeringen nyligen tillsatt expertgrupper som bl. a. har att utreda utformningen av ett vinstdelningssystem, förutsättningarna för löntagarfonders placeringspolitik m. m. Innan detta arbete är slutfört är det enligt utskottets uppfattning för

tidigt att ta ställning till utformningen av olika fondsystem.

Med det anförda avstyrks yrkandena 1 och 2 i motion 861.

I motion 1589 (m) yrkande 6 och motion 2140 (c) yrkande 4 hävdas med lite olika argumentering att kollektivt ägda löntagarfonder skulle vara oförenligt med vårt nuvarande samhällssystem.

För att kunna ta ställning till ett så övergripande och komplicerat problem som löntagarfondernas roll och eventuella verkningar i ett samhälle av Sveriges typ krävs enligt utskottets uppfattning minst att ett färdigt löntagarfondsystem finns utarbetat. Något sådant system finns emellertid ännu inte.

Den viktiga frågan om uppbyggnaden av och kontrollen över kapitalbildningen kan enligt utskottets mening inte behandlas på det förenklade sätt som görs i motionerna. I avvaktan på att färdiga förslag om löntagarfondsystem föreläggs riksdagen bör inte riksdagen göra någon viljeyttring i frågan.

Med det anförda avstyrks motion 1589 yrkande 6 och motion 2140 yrkande 4.

De resonemang som förs i *motion 217* av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s), yrkande 1, angående behovet av *initiativ från svensk sida i syfte att öka beredvilligheten i olika länder att vidta åtgärder för att öka den ekonomiska aktiviteten i industriländerna* ligger väl i linje med vad som utskottet anfört ovan.

Det torde väl numera stå klart att vi inte enbart kan lita till en spontan uppgång i världsekonomin utan att samordnade aktioner behövs för att kunna hävda centrala mål för den ekonomiska politiken. Vilken strategi och vilka medel som skall användas får bedömas särskilt för varje enskilt land. I en del fall kan försiktig stimulans av konsumtion och investeringar vara det mest lämpliga. Stimulans av investeringar kan därvidlag riktas mot såväl privat som offentlig sektor. I andra fall kan åtgärder på ekonomins utbudssida i syfte att påverka incitamenten etc. vara mer lämpliga. Som utskottet anfört ovan är det särskilt lämpligt för Sverige att i skilda internationella fora verka i dessa avseenden. Ett exempel på hur en sådan nyanserad ansats kan vara utformad finns i den rapport som tjugosex prominenta nationalekonomer publicerade i slutet av förra året (Promoting World Recovery, A Statement on Global Economic Strategy, Washington, DC, 1982).

Vad utskottet här anfört med anledning av motion 217 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

I *motion 703* (vpk) hemställs att riksdagen begär förslag till en *engångsskatt på stora förmögenheter* i syfte att motverka de förmögenhetsöverföringar som sker genom inflationen.

Den i många stycken kärva ekonomiska politik som vi tvingas driva i vårt land under de närmaste åren för att rätta till de strukturella obalanserna

kommer att ställa krav på alla grupper. Löntagarna kommer att få vidkännas reallönesänkningar. I ett sådant läge är det viktigt att även andra grupper får bära krispolitikens bördor. Åtgärder i den riktningen har redan vidtagits eller förbereds. Det gäller bl. a. skärpningar i arvs-, förmögenhets- och gåvobeskattningen. Vissa skattelättnader till aktieägare minskas eller återtas. Åtgärder har också vidtagits för att värna det sociala trygghetssystemet och därmed mildra krispolitikens verkningar. Hit hör inte minst infriandet av de fyra socialdemokratiska vallöftena: att riva upp beslutet om karensdagar i sjukförsäkringen, att upphäva försämringen av arbetslöshetsförsäkringen, att återställa värdesäkra pensioner och att återställa statsbidragsnivån inom barnomsorgen. Härutöver bör också nämnas att barnbidragen höjts, särskilt för flerbarnsfamiljerna, och att matsubventionerna ökar.

Dessa åtgärder torde ligga i linje med motionärernas intentioner när det gäller fördelningspolitiken. Det är dock enligt utskottets uppfattning inte lämpligt att nu ta ut någon ytterligare engångsskatt på vissa förmögenheter. Skattepolitikens inriktning, innefattande bl. a. finansieringen av skattereformen 1984 och 1985 m. m., är för närvarande föremål för beredning i regeringskansliet. När ett konkret förslag föreligger får riksdagen ta ställning till skattepolitiken i ett sammanhang.

Med det anförda avstyrks motion 703.

Beträffande *motion 1161* av Marianne Karlsson (c) om en mer eller mindre *generell övergång från arbetsgivaravgifter till indirekta skatter* vill utskottet framhålla att närbesläktade frågor för närvarande är föremål för översyn. Det gäller bl. a. beskattningen av olika produktionsfaktorer genom s. k. proms. Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening för tidigt att nu begära någon utredning i frågan.

Med det anförda avstyrks motion 1161.

Budgetförslaget

Underskottet i den svenska statsbudgeten har vuxit kraftigt sedan mitten av 1970-talet. Underskottets andel av BNP har ökat oavbrutet från en nivå på 2–4 % under första hälften av 1970-talet till ca 14 % under innevarande budgetår. Utgifternas andel av BNP har successivt ökat medan inkomsternas BNP-andel varit relativt konstant. Genom det snabbt växande underskottet har räntekostnaderna för upplåningen stigit dramatiskt. Räntorna är den utgiftspost som både relativt sett och i absoluta tal ökar mest. Inte ens ett nominellt oförändrat budgetunderskott kommer att kunna ändra på denna utveckling. Även en stor del av de övriga utgifterna ökar automatiskt. Detta gör det utomordentligt svårt att bryta utvecklingen.

Enligt utskottets uppfattning är det emellertid nödvändigt att bryta den hittillsvarande utgifts- och saldoutvecklingen. Ett växande underskott försvårar en aktiv inflationsbekämpning. Det finns risk för att finansieringsbehovet driver upp räntor och binder en alltför stor del av det tillgängliga

kreditutrymmet i statspapper. Därigenom fördyras och förhindras framför allt företagens investeringar vilket dämpar den ekonomiska tillväxten.

Möjligheten att komma tillrätta med underskotten är i hög grad beroende av i vilken utsträckning man lyckas bryta utgiftsautomatiken. Inom flera områden måste de automatiskt verkande reglerna ersättas med särskilda politiska beslut om utgifternas storlek. Därigenom stärks också det politiska inflytandet. Utrymme för reformer måste skapas genom omprioriteringar. Enligt utskottets uppfattning kan man emellertid inte ensidigt inrikta sig på att begränsa utgifterna. Det är därför nödvändigt att också vidta åtgärder för att öka inkomsterna. Utskottet ställer sig inte heller främmande för att i ökad utsträckning pröva att avgiftsfinansiera offentliga tjänster. För att minska underskottet måste inkomsterna varaktigt öka väsentligt snabbare än utgifterna. Som utskottet redovisat tidigare måste kraven på finansiell stramhet också vägas mot budgetens reala effekter på ekonomin. Ett centralt inslag i strategin för den ekonomiska politiken måste vara att stimulera de tillväxtskapande krafterna. Genom devalveringen har den konkurrensutsatta sektorn kunnat stärka sin konkurrenskraft. Genom ett omfattande investeringsprogram har förutsättningar skapats för en ekonomisk tillväxt.

I regeringens förslag till statsbudget för budgetåret 1983/84 beräknas underskottet till 90,2 miljarder kronor. Det är ett något lägre underskott än för innevarande år. I statsbudgeten för budgetåret 1982/83 var underskottet 75,8 miljarder kronor. Redan utvecklingen under sommaren 1982 visade att flera utgiftsposter var grovt underskattade. Med stöd av finansfullmakten anvisade den tidigare regeringen 1,2 miljarder kronor för vissa sysselsättningsskapande åtgärder för att möta den växande arbetslösheten. I den första budgetprognosen för budgetåret 1982/83 som riksrevisionsverket (RRV) redovisade i september hade underskottet räknats upp till närmare 78 miljarder kronor. I den prognosen hade inte omläggningen den 1 juli av finansieringen av statsskulden med statsskuldväxlar beaktats. Denna omläggning ökade kostnaderna för statsskuldräntor med storleksordningen 5 miljarder kronor. Det visade sig vidare att behovet av medel till följd av redan inträffade förluster och behovet av nytt kapitaltillskott i den statliga företagssektorn kraftigt underskattats.

Riksdagen beslutade under hösten, mot bakgrund av det försämrade läget på arbetsmarknaden, att anvisa ytterligare 2,4 miljarder kronor för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För att stimulera den ekonomiska aktiviteten och lägga grunden för den framtida tillväxten beslutade riksdagen också anvisa medel för investeringsprogrammet. Vidare beslutade riksdagen att återställa ersättningsnivåerna inom sjukförsäkringen, pensionssystemet, arbetslöshetsförsäkringen samt bidragen till den kommunala barnomsorgen. Dessa åtgärder finansierades genom en höjning av mervärdeskatten och arbetsgivaravgifterna. Som utskottet redovisade i sitt betänkande med

anledning av förslagen, balanserade dessa åtgärder i stort sett varandra budgetåret 1982/83 (FiU 1982/83:10). Utskottet kan mot denna bakgrund inte finna fog för påståendet i t. ex. centermotionen att utgifterna i den nu föreliggande beräkningen skulle vara kraftigt uppblåsta. I RRV:s senaste budgetprognos har utgifterna justerats upp ytterligare jämfört med regeringens bedömning i januari. Detta ger också stöd för utskottets bedömning att den av regeringen beräknade utgiftsnivån inte är överskattad.

Inkomsterna både innevarande och nästkommande budgetår påverkas i någon mån av vissa poster av engångskaraktär. Innevarande år har inkomsterna beräknats utifrån att kredittiderna för mervärdeskatt på importerade varor förkortats. Detta gör att inbetalningarna påskyndas budgetåret 1982/83. Det ger en tillfällig kassamässig förstärkning med ca 3 miljarder kronor detta budgetår. Riksdagen beslutade vidare att avveckla vissa statliga fonder. Behållningen i fonderna skulle tillföras statskassan. Sammantaget beräknas dessa åtgärder förstärka statsinkomsterna med drygt 4 miljarder kronor budgetåret 1982/83.

I beräkningen av budgetutfallet för budgetåret 1983/84 ingår också vissa effekter av engångsnatur. Uppbörden B-skatt kommer från och med 1984 att drivas in i snabbare takt. Detta ökar de totala inkomsterna 1984 och 1985. Åtgärderna kommer emellertid att återverka på inbetalningarna av kvarskatt fr. o. m. år 1986. Den kassamässiga förbättringen bortfaller således efter några år.

Skattekreditutredningens förslag om förkortad kredittid för inbetalning av mervärdeskatt och vissa punktskatter väntas leda till vissa räntevinster och ge en engångseffekt om drygt två miljarder kronor. Förslagen remissbehandlas för närvarande och väntas föreläggas riksdagen i sådan tid att de får effekt budgetåret 1983/84. I statsbudgeten har under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, en förstärkning av inkomsterna om ca 2 miljarder kronor inkalkylerats till följd härav.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att fr. o. m. budgetåret 1983/84 skall några avsättningar inte längre göras till sjukförsäkringsfonden om avgiftsuttaget skulle visa sig leda till att avgifterna blev större än den andel om 85 % av de totala utgifterna för sjukförsäkringen som avgifterna enligt riksdagens beslut skall svara för.

Med den nu förutsedda utvecklingen av inkomster och utgifter för sjukförsäkringen skulle detta innebära en permanent förstärkning av statsinkomsterna. Det överskott som nu finns fonderat i sjukförsäkringsfonden har enligt ett utredningsförslag som för närvarande remissbehandlas föreslagits bli överfört till statsbudgeten. Någon effekt härav har inte beaktats i statsbudgeten för 1983/84.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att förstärkningarna av engångskaraktär som beräknas påverka inkomsterna budgetåren 1982/83 och 1983/84 synes under dessa förutsättningar vara av ungefär samma

storleksordning båda åren, dvs. utvecklingen mellan åren påverkas inte nämnvärt av dessa engångsförstärkningar.

Inkomsternas, utgifternas och saldots utveckling framgår av tabell 3.

Tabell 3. Statsbudgetens utveckling budgetåren 1981/82–1983/84

	Absolut nivå miljarder kr.			*Förändring till* i procent	
	1981/82	1982/83	1983/84	1982/83	1983/84
Inkomster	167,1	183,9	204,1	+ 10,1	+ 11,0
Utgifter exkl. statsskuldräntor	207,4	230,1	237,8	+ 10,9	+ 3,3
Statsskuldräntor	27,7	45,6	56,5	+ 64,6	+ 23,9
Utgifter inkl. statsskuldräntor	235,1	275,7	294,3	+ 17.3	+ 6,7
Saldo	–68,0	–91,8	–90,2	– 23,8[1]	+ 1,6[1]

[1] miljarder kronor

I finansplanen 1982 angavs som mål för utvecklingen av utgifter exklusive statsskuldräntor att de skulle minska med 3 % realt per år. Det beräknade utfallet för 1982/83 om nominellt + 10,9 % tyder inte på att så skulle bli fallet. För budgetåret 1983/84 beräknas dessa utgifter öka med endast 3,3 % i nominella termer. Det bör dock observeras att regeringen i posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, inkalkylerat vissa inkomster. Det betyder att utgifterna brutto är väsentligt större än vad som framgår av tabellen. Det innebär att de totala utgifterna exklusive statsskuldräntor sannolikt skulle komma att öka med drygt 6 %. Det är därför troligt att de räknat i reala termer inte kommer att öka budgetåret 1983/84. Utskottet kan således konstatera att utgiftsutvecklingen realt räknat synes ha dämpats i och med det nu framlagda budgetförslaget. Utgifterna exklusive statsskuldräntor tenderar att utvecklas långsammare än BNP-tillväxten, dvs. utgiftsandelen i förhållande till BNP kan väntas sjunka. Det första nödvändiga steget mot en sanering av statsfinanserna skulle sålunda tas.

Under 1970-talet har offentliga sektorns totala utgifter ökat med 5,9 % per år vilket är betydligt snabbare än BNP-tillväxten som uppgick till 2 % per år. År 1982 beräknas den reala utgiftstakten ha bromsats upp kraftigt till 2,3 %. Den offentliga sektorns efterfrågan i form av konsumtion och investeringar beräknas ha ökat med endast 0,5 % 1982. Den offentliga sektorns anspråk på reala resurser väntas 1983 öka med ca 0,5 % vilket således är lägre än den förväntade BNP-tillväxten.

I *motion 2107* (m) redovisas ett budgetalternativ som enligt motionärernas beräkningar innebär besparingar om 18 miljarder kronor budgetåret 1983/84 jämfört med regeringens förslag. Samtidigt föreslås skattesänkningar för år 1984 som under budgetåret 1983/84 sänker inkomsterna med närmare 5 miljarder kronor. Enligt utskottets mening är de kassamässiga effekterna på

statsbudgeten 1983/84 kraftigt överskattade såväl på inkomstsidan som på utgiftssidan såvida inte motionärerna avser att också föreslå drastiska omläggningar av de administrativa rutinerna och nya in- och utbetalningsrutiner. Det finns också skäl att ifrågasätta beräkningarna av helårseffekterna i motionen. Motionärerna bedömer sålunda att arbetslösheten kommer att bli högre under 1983 än vad regeringen tror. Trots detta föreslår motionärerna att antalet platser i beredskapsarbeten skall minskas. Försöker man dessutom ta in i bilden effekterna på arbetsmarknaden av motionärernas budgetalternativ skulle, som utskottet redovisat tidigare, sannolikt arbetslösheten bli väsentligt mycket högre. Mot den bakgrunden borde snarast utgifterna för beredskapsarbeten ha räknats upp. Är i stället motionärernas avsikt att låta politiken resultera i ökad öppen arbetslöshet måste utgifterna för arbetslöshetsförsäkringen påverkas. Enligt utskottets bedömning är motionärernas förslag inte konsistenta i dessa delar. Även beräkningarna i övrigt kan ifrågasättas på en lång rad punkter. Sammantaget bedömer utskottet att effekten av åtgärderna budgetåret 1983/84 ger ett ca 10 miljarder kronor lägre saldo än regeringsförslaget. Godtar man dessutom motionärernas bedömning att en sänkt löneavgift kompenseras till 25 % av ökade löner blir inkomstbortfallet väsentligt större. Saldoeffekten blir i så fall motsvarande mindre. Osäkerheten i skattningarna är betydande. Å andra sidan kan de angivna besparingseffekterna uppnås om man väljer att anpassa regelsystemet till besparingsmålet eller helt bortser från åtgärdernas sociala konsekvenser, exempelvis när det gäller nedskärningar av olika industristöd eller, som nämnts, av beredskapsarbeten. Sett utifrån denna utgångspunkt måste utskottet bestämt avstyrka en politik där kravet på finansiell åtstramning i statsbudgeten överordnas åtgärdernas reala effekter på samhällsekonomin.

Utskottet har tidigare analyserat motionärernas förslag till politik och därvid funnit att den enligt utskottet leder till oacceptabla konsekvenser. Utskottet kan mot bakgrund härav inte tillstyrka den allmänna inriktning som förslagen innebär.

I *motion 2140* (c) redovisas ett budgetalternativ vars huvudingrediens består av besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och ändrat statsbidragssystem för den kommunala barnomsorgen. Dessa besparingar ger enligt motionärerna utrymme för en sänkning av mervärdeskatten och arbetsgivaravgifterna. Man föreslår vidare att den nyligen införda avdragsrätten för avgifter till fackföreningar skall avskaffas och att skattereduktionen för aktieutdelningar skall återinföras år 1984. Därutöver föreslås besparingar om ca en halv miljard kronor men också några utgiftsökningar om tillsammans ett par hundra miljoner kronor. Enligt utskottets bedömning balanserar i stort sett dessa förändringar på inkomst- och utgiftssidan varandra. I övrigt föreslår man att bostadslånesystemet skall lyftas ut från statsbudgeten, att vissa mindre lån skall avvecklas och att vissa statliga fonder

skall upplösas. Effekterna av dessa senare åtgärder är i huvudsak av engångskaraktär.

Utskottet redovisade redan i höstas sin syn på besparingarna inom sjukförsäkringen, pensionssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och bidragen för den kommunala barnomsorgen (FiU 1982/83:10). Enligt utskottet får inte de begränsningar i statsutgifterna som måste vidtas ensidigt riktas mot de sämst ställda i samhället. Det är tvärtom nödvändigt att värna om den sociala grundtryggheten i ett läge då det krävs åtgärder som innebär påfrestningar på stora befolkningsgrupper. Utskottet avvisar mot denna bakgrund inriktningen av förslagen i motion 2140 men konstaterar att effekterna på efterfrågenivån är ungefär desamma som av regeringens förslag.

I *motion 1647* (fp) föreslås besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet, statsbidragen till arbetslöshetskassorna och den kommunala barnomsorgen. På inkomstsidan föreslås sänkt mervärdeskatt, sänkt arbetsmarknadsavgift och vissa förändringar i inkomstbeskattningen. Dessutom föreslås minskningar av livsmedelssubventionerna och av bidragen till kommunerna samt ökad avgiftsfinansiering. Sammantaget skulle åtgärderna leda till ett något lägre budgetunderskott än vad regeringen beräknar.

Utskottet anser att en neddragning av livsmedelssubventionerna framstår som fördelningspolitiskt oacceptabelt. Livsmedelssubventionerna utgår endast på baslivsmedel och har således en klart fördelningspolitisk profil. Att som kompensation höja barnbidragen är enligt utskottets mening inte tillräckligt. Vad gäller förslagen att minska bidragen till kommunerna återkommer utskottet till detta under avsnittet om den kommunala ekonomin. Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört och tidigare redovisat beträffande besparingar inom socialförsäkringssystemet och den kommunala barnomsorgen avstyrker utskottet den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 1647.

I *motion 1710* (vpk) föreslås kraftiga utgiftsökningar på en rad områden. Till en del finansieras utgiftsökningarna med besparingar inom försvaret och av skattehöjningar. Nettoeffekten blir en saldoförsämring med ca 3 miljarder räknat för helår.

Enligt utskottets bedömning blir budgetförsämringen under budgetåret 1983/84 minst dubbelt så stor. Orsaken härtill är att flera av finansieringsförslagen är ofullständigt utredda. De förväntas därför inte få effekt förrän efter ett antal år. Mot den bakgrunden skulle motionärernas förslag enligt utskottets mening innebära en alltför stor försämring av budgetsaldot. Utskottet kan med hänsyn härtill inte tillstyrka vad som anförs i motion 1710 om riktlinjerna för budgetregleringen.

Utskottet har i ett särskilt betänkande (FiU 1982/83:26) med anledning av riksdagens revisorers förslag 1982/83:8 om *besparingsåtgärder i statsförvaltningen* redovisat sin syn på myndigheternas budgetarbete, deras möjligheter

till rationaliseringar och omprioriteringar. Utskottet får i dessa delar av de budgetpolitiska riktlinjerna hänvisa till detta betänkande.

Vissa *kassahållningsfrågor* avser utskottet att behandla i ett betänkande senare i vår med anledning av motionsförslag om åtgärder avseende ändrade in- och utbetalningar till staten.

Övriga motionsyrkanden

I *motion 2140* (c) yrkande 5 begärs vidare att regeringen skall utreda olika *förslag att begränsa de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten.* Motionärerna anför att en intressant metod att begränsa de automatiska kostnadsökningarna i budgeten kan vara att full kompensation för prisstegringarna endast ges upp till en viss nivå. I konsekvens härmed bör indexuppräkningen i skatteskalan också begränsas, anför motionärerna.

Utskottet anser att motionärernas förslag om en begränsad kompensation kan vara ett sätt att dämpa inflationsförväntningarna. Genom att endast en begränsad kompensation ges i transfereringssystemet kan kanske förutsättningar skapas för att minska kompensationstänkandet i andra sammanhang, vilket skulle kunna bidra till att dämpa de inflationsdrivande krafterna. Liknande tankegångar framförs i motion 1647 (fp). Där sägs att det är viktigt att statsmakterna försöker skapa trovärdighet för en långsiktigt låg prisökningstakt. En metod kan vara, sägs i motionen, att ange ett mål för inflationstakten, t. ex. 5 %, och därefter med lämpliga åtgärder ge eftertryck åt denna målsättning.

Utskottet anser att frågan om att lösa upp automatiken på utgiftssidan är en mycket central fråga i det framtida budgetarbetet. Endast genom att bryta utgiftsautomatiken är det möjligt att dämpa utgiftstillväxten och motverka ytterligare ökning av budgetunderskottet. Principen om en begränsad uppräkning av anslagen har tillämpats på några områden i årets budgetförslag. Enligt utskottets mening bör man försöka tillämpa metoden också på andra områden. Det vore enligt utskottet önskvärt att regeringen för riksdagen redovisade konsekvenserna av automatiken förutom för statsbudgeten även för socialförsäkringssystemet och jordbruksregleringen.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 2140 yrkande 5 bör ges regeringen till känna.

I *motion 2140* (c) yrkande 6 föreslås att regeringen bör ges i uppdrag att framlägga *förslag om avveckling av ett antal statliga fonder.* Utskottet har tidigare uttalat att man bör eftersträva en rationell hantering av statliga fonder (FiU 1982/83:11). Utskottet tillstyrkte att fonder som inte längre fyller någon självständig funktion avvecklas, vilket riksdagen biföll. Det finns dessutom ett antal fonder som fortfarande fyller ett syfte, men där detta syfte med större fördel kan tillgodoses genom direkta anslag över statsbudgeten. Det föreligger ett utredningsförslag om att avveckla dessa fonder

(SOU 1982:62). Förslaget är för närvarande under remissbehandling. Utskottet förutsätter att regeringen så snart som möjligt efter remissbehandlingen tar ställning till utredningsförslaget och remissynpunkterna. Förslag bör därefter framläggas för riksdagen. Den av regeringskansliet lämnade propositionsförteckningen för våren 1983 visar att detta är regeringens avsikt. Mot bakgrund härav ser inte utskottet det påkallat med något initiativ från riksdagens sida i frågan.

Motionsyrkandet bör därför avslås.

I *motion 426* av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m) anförs att vissa typer av offentlig verksamhet som t. ex. tillståndsgivning bör göras självbärande genom *kostnadstäckande avgifter*. Därigenom begränsas samhällets kostnader samtidigt som verksamheten bibehålls med oförändrad servicegrad och kompetens.

Utskottet anser att olika former av avgiftsbelagd verksamhet kontinuerligt bör ses över och att avgifterna bör anpassas till kostnadsnivån. Myndigheter med avgiftsbelagd verksamhet skall varje år samråda med riksrevisionsverket om avgiftsnivån. Även beträffande principen för avgiftssättning och kalkylering skall samråd äga rum med riksrevisionsverket. Verket har också ansvar för att föreslå utvidgad avgiftsfinansiering. I årets budgetproposition anmäls att en genomgång gjorts i höstens budgetarbete som kommer att leda till att ett stort antal avgifter kommer att höjas. Föredraganden aviserar också att han i de årliga anvisningarna för budgetåret 1983/84 avser att ålägga myndigheterna att redovisa förslag till ändringar av taxor och avgifter. Utskottet anser att motionärernas önskemål därmed i huvudsak tillgodosetts. Något initiativ från riksdagens sida anser inte utskottet nödvändigt. Motionen avstyrks.

I *motion 1647* (fp) yrkande 3 begärs en *översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer*. Som allmän princip framhålls att kostnader för att tillhandahålla offentliga tjänster i större utsträckning bör bäras av den som utnyttjar tjänsterna i fråga. Motionärerna menar också att finansieringen av offentliga transfereringar måste ses över. Sambandet mellan individens förmån och utgift måste stärkas.

När det gäller finansieringen av de offentliga transfereringarna vill utskottet anföra följande. Stora delar av socialförsäkringssystemet är finansierade med arbetsgivaravgifter. Egenavgifterna svarar för en mycket liten del. Utvecklingen de senaste tio–femton åren har inneburit att de försäkrades egna avgifter successivt ersatts av arbetsgivaravgifter. Vissa administrativa fördelar har därmed vunnits. Utskottet vill dock inte utesluta att finansieringsformerna inom olika försäkringssystem kan komma att behöva ses över. Framför allt har de statsfinansiella förutsättningarna kraftigt förändrats sedan försäkringssystemen introducerades. Utskottet ser emellertid inte någon anledning att för dagen ta något särskilt initiativ i frågan.

Motion 1647 yrkande 3 avstyrks därmed av utskottet.

Beträffande *motion 278* av Tage Adolfsson (m) med förslag om att tillsätta *en kommission med uppgift att få balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986* och att fastställa en avbetalningsplan för statsskulden vill utskottet anföra följande.

Det stora budgetunderskottet och den ökande statsskulden utgör ett mycket allvarligt problem. Detta får dock inte förleda oss att lägga en alltför förenklad syn på de samhällsekonomiska sammanhangen. Statens ekonomi följer inte, och bör heller inte följa, samma regler som ett enskilt hushåll eller företag. Vad som händer när statsskulden ökar är att obligationsinnehavare, privata och offentliga institutioner, enskilda företag och personer får en allt större fordran på staten. Sparandet flyttas över från det offentliga till i första hand olika privata institutioner. Att statens skuld därigenom växer får inte samma konsekvenser för staten som en ökad skuldsättning får för företag och enskilda personer av att deras skuld växer. Allvarliga problem av olika slag uppkommer förvisso när underskotten skall finansieras, speciellt i ett läge när statsskulden ökar snabbt, men den totala skuldstocken är av underordnat intresse.

Vilket budgetsaldo som på lång sikt är optimalt ur samhällsekonomisk synvinkel är det svårt att ha någon bestämd mening om. I dag har vi uppenbarligen ett för stort strukturellt underskott i den meningen att vi skulle ha en stor del av underskottet kvar även vid fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin. Därför måste vi också målmedvetet arbeta för att minska underskottet. Att det, som motionären föreställer sig, skulle vara möjligt att nå budgetbalans redan 1986 är emellertid helt orealistiskt. Som ett exempel på vad budgetbalans 1986 skulle kräva kan nämnas att även om vi i dag avskaffade alla statliga verk och myndigheter (inkl. försvaret) skulle vi ändå inte kunna minska underskottet med mer än hälften.

Med det anförda avstyrks motion 278.

Den kommunala ekonomin

I *motion 1647* (fp) anförs att volymökningen av den kommunala konsumtionen bör begränsas till högst 1 %. Kommunal service bör byggas ut endast i den mån det kan ske genom omprioriteringar eller genom avgiftsfinansiering. Ett effektivare resursutnyttjande bör kunna uppnås genom att tillämpa anbudsförfarande. Motionärerna föreslår att ytterligare 3 miljarder bör dras in från kommunerna 1984.

I *motion 2140* (c) yrkande 8 anges att den kommunala konsumtionsvolymen endast får öka med 1 %. Motionärerna påstår att regeringen plockar av kommunsektorn drygt 5 miljarder kronor. Motionärerna föreslår vidare att de specialdestinerade bidragen bör ersättas av skatteutjämningsbidrag.

I *motion 2107* (m) yrkande 4 anförs att den kommunala verksamheten redan 1983 bör omprövas med syfte att stoppa tillväxten av den kommunala konsumtionen. Inga nya uppgifter får läggas på kommunerna de närmaste åren. Det kan till och med bli aktuellt att ompröva tidigare beslut, anför

motionärerna. Man bör eftersträva en minskad detaljreglering av den kommunala verksamheten. Motionärerna föreslår att skattestopp införs 1984 och att frågan om permanent skattetak utreds. Transfereringarna till kommunerna bör minskas med 2.2 miljarder kronor. Å andra sidan bör kommunerna få tillgodoräkna sig hela skatteunderlaget från fysiska personer på det sätt som föreslagits i budgetförslaget. Däremot anser motionärerna att skatteunderlaget från juridiska personer helt kan slopas.

I *motion 1710* (vpk) yrkande 3 anförs att en ökad satsning på kommuner och landsting är nödvändig både för att bekämpa arbetslösheten och lösa angelägna sociala behov. Inriktningen bör vara att kommunerna skall få utrymme för en avsevärt större expansion, av storleksordningen 3 % per år.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande. Enligt de kalkyler som den s k KEA-gruppen gjort beräknas kommunsektorns finansiella situation bli kraftigt försämrad åren 1984 och 1985. Spridningen mellan olika kommuner och landsting är stor. När motionärerna i motion 2140 (c) påstår att regeringen orsakat kommunerna ökade kostnader om 5 miljarder kronor innefattar man även löneökningar på 1,3 miljarder kronor i detta belopp. Utskottet har ingen förståelse för synsättet att avtalsenliga löneökningar skulle vara ett sätt för regeringen att "plocka av" kommunerna pengar. Vidare ingår kostnader för momshöjning och arbetsgivaravgift i det belopp motionärerna anser regeringen tagit från kommunerna. Som utskottet ser det skulle sannolikt avtalsrörelsen blivit betydligt mer komplicerad och lett till långt större löneökningar om inte regeringen höjt mervärdeskatten för att finansiera expempelvis borttagandet av karensdagarna i sjukförsäkringen. Utskottet anser vidare att en mer korrekt bild hade erhållits om motionärerna uppmärksammat att regeringen avser att återställa den begränsning av skatteunderlaget från fysiska personer som den borgerliga majoriteten i riksdagen beslutade våren 1982.

Enligt utskottets mening är det i det finansiella läge som vi nu befinner oss i inte heller meningsfullt att ange någon preciserad volymtillväxt för den kommunala konsumtionen. Det finansiella utrymmet sätter gränser för konsumtionens tillväxt. Under beaktande av de viktiga uppgifter som kommuner och landsting har att utföra är det viktigt att den kommunala utvecklingen inordnas i ett övergripande samhällsekonomiskt perspektiv. Därtill kommer att de kommunala variationerna i förutsättningar är så stora att ett genomsnittligt tal inte kan vara riktgivande för landet i sin helhet.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund de motionsyrkanden som innebär att riksdagen bör godkänna vissa angivna ramar för den kommunala konsumtionsutvecklingen. Inom det begränsade utrymme som finns tillgängligt anser utskottet i likhet med regeringen att barnomsorg och äldreomsorg bör prioriteras.

Utskottet tillstyrker vidare att översyner görs av olika specialdestinerade bidrag i syfte att minska detaljregleringen och öka effektiviteten i bidragssystemen. Mot bakgrund av de finansiella utsikterna för år 1984 och det

angelägna i att hålla tillbaka de kommunala skattehöjningarna ser inte utskottet för närvarande det som möjligt att minska statsbidragen till kommunerna. Några indragningar i den storleksordning som föreslås i motionerna 1647 (fp) och 2107 (m) ser inte utskottet som realistiska om man inte accepterar kraftiga kommunala skattehöjningar eller en drastisk nedskärning av den kommunala servicen. Utskottet vill för sin del inte förorda en sådan politik. Å andra sidan är det finansiella utrymmet mycket begränsat för åtgärder av den typ som föreslås i motion 1710 (vpk). Den närmare omfattningen av de åtgärder som behöver vidtas för den kommunala sektorn under 1984 får utskottet återkomma till sedan regeringen haft överläggningar med kommunförbunden och utarbetat ett förslag till åtgärder. Utskottet avstyrker med det anförda det som anförs om den kommunala ekonomin i motionerna 1710 (vpk), 1647 (fp), 2107 (m) och 2140 (c).

Särskilda frågor

I budgetpropositionen anges att behovet av *rörlig kredit* för de myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet kommer att öka med 25 milj. kr. I propositionen föreslås därför att ramen för den rörliga krediten i riksgäldskontoret ökas med detta belopp. Utskottet har inte något att invända mot att så sker.

Utskottet har inte något att erinra mot redovisningen i propositionen av *de statliga kreditgarantiåtagandena* .

Hemställan

Utskottet hemställer

Finansplanen

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:1647 yrkande 1, 1982/83:1710 yrkande 1, 1982/83:2107 yrkande 1 och 1982/83:2140 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken* att riksdagen med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 och motion 1982/83:2140 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *liberalisering av kreditpolitiken* att riksdagen avslår motion 1982/83:2107 yrkande 3,
4. beträffande *kollektiva löntagarfonder* att riksdagen avslår motionerna 1982/83:861, 1982/83:1589 yrkande 6 och 1982/83:2140 yrkande 4,

5. beträffande *regeringsinitiativ på det internationella planet för att främja den ekonomiska utvecklingen* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:217 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande *engångsskatt på stora förmögenheter* att riksdagen avslår motion 1982/83:703,
7. beträffande *utredning om övergång från arbetsgivaravgift till indirekt skatt* att riksdagen avslår motion 1982/83:1161,

Budgetförslaget

8. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:1647 yrkande 2, 1982/83:1710 yrkande 2, 1982/83:2107 yrkande 2 och 1982/83:2140 yrkande 3 godkänner vad som förordats i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
9. beträffande *utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2140 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
10. beträffande *avveckling av ett antal statliga fonder* att riksdagen avslår motion 1982/83:2140 yrkande 6,
11. beträffande *kostnadstäckande avgifter vid offentlig myndighets tillståndsgivning* att riksdagen avslår motion 1982/83:426,
12. beträffande *översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer* att riksdagen avslår motion 1982/83:1647 yrkande 3,
13. beträffande *uttalande om tillsättande av en parlamentarisk kommission för att uppnå balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986* att riksdagen avslår motion 1982/83:278.

Den kommunala ekonomin

14. beträffande *den kommunala ekonomin* att riksdagen med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 6 och med avslag på motionerna 1982/83:1710 yrkande 3, 1982/83:2107 yrkande 4 och 1982/83:2140 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda frågor

15. beträffande *ökad rörlig kredit för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet* att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 3 bemyndigar regeringen att i

riksgäldskontoret disponera en från 175 000 000 kr. till 200 000 000 kr. ökad rörlig kredit för att på det sätt som regeringen bestämmer ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet.

16. beträffande *statliga kreditgarantier* att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 7.

Stockholm den 17 februari 1983

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Bo Södersten (s), Filip Fridolfsson (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "*Världsekonomin* är" och på s. 30 slutar med "bilaga 1, moment 1" bort ha följande lydelse:

Bedömningarna av den *internationella ekonomiska utvecklingen* 1983 har under det senaste året successivt reviderats nedåt. Den internationella ekonomiska utvecklingen präglas f. n. inte av något normalt konjunkturförlopp. En del av nedgången förklaras av strukturella faktorer. Den långsiktiga tillväxttrenden tycks ha brutits i många ekonomier, samtidigt som flertalet västländer inte längre är villiga att acceptera en inflationsgenererande stimulanspolitik.

Under 1982 minskade världshandeln med ca 1 % till följd av en kraftig nedgång i OPEC:s och de icke oljeproducerande u-ländernas import. Den restriktiva ekonomiska politik som bedrivits i flertalet i-länder har också bidragit till den svaga utvecklingen av världshandeln. Det växande antalet u-länder och östländer med betalningsbalansproblem bidrar till den svaga utvecklingen av världshandeln.

För 1983 är det sannolikt att BNP-utvecklingen i OECD-länderna och därmed tillväxten i världshandeln blir något bättre än under 1982. Detta förutsätter dock att konjunktursituationen förbättras i Japan och USA.

Det finns en uppenbar risk för att utvecklingen av världshandeln det kommande året blir svagare än vad som nu kan förutses. Flera statshandelsländer (Polen, Rumänien m. fl.) har stora problem med att betala räntor och amorteringar på sina utlandslån. Även vissa utvecklingsländer (Mexico, Brasilien, Argentina m. fl.) befinner sig i en utsatt position. Dessa länders betalningssvårigheter minskar kreditutrymmet, vilket verkar återhållande på världshandeln. Den ökade protektionismen verkar i samma riktning.

Enligt utskottet är det anmärkningsvärt att regeringen "med alla medel" skall försöka pådyvla andra länder en traditionell expansiv politik, som varje gång den prövats under de senaste tio åren misslyckats. I Frankrike, det enda land som fört en expansiv politik på senare tid, har den socialistiska regeringen nu tvingats genomföra en åtstramning. Regeringen tycks tro att det enda felet med Frankrikes expansiva försök var att inte alla västländer gjorde på samma sätt.

Det går inte, vare sig globalt eller i enskilda länder, att expandera sig ur krisen. Den bristande flexibiliteten i västvärldens ekonomier, den övertunga offentliga sektorn och de övriga stagnationsorsakerna måste först angripas.

Eftersom låg inflationstakt är en förutsättning för att varaktigt komma till rätta med de strukturella bristerna ges kampen mot inflationen högsta prioritet i de stora industriländerna. Det finns ingen anledning att räkna med en stabil tillväxt i världsekonomin så länge inflationen inte långsiktigt bemästrats. Av samma orsak finns det – enligt utskottet – ej heller någon anledning att räkna med en allmän underskottspolitik för att öka tillväxten.

Balansbristerna i den *svenska ekonomin* är stora. Vi har under en längre tid haft stora och växande underskott i statsbudget och bytesbalans. Inflationstakten har varit alltför hög och arbetslösheten har trendmässigt stigit. Det föreligger ingen större skillnad mellan regeringen och moderata samlingspartiet vad gäller centrala mål för den ekonomiska politiken som att få ner underskotten, att bekämpa inflationen samt att öka i första hand industrisysselsättningen.

Regeringen har dock varken i finansplanen eller i krispropositionen från i höstas gjort någon djupare analys av de bakomliggande orsakerna till stagnationen. Den dåliga tillväxten i Sverige sägs endast vara en följd av åtstramningspolitiken i OECD-länderna samt Sveriges otillräckliga konkurrenskraft. De strukturella orsakerna till stagnationen tas inte upp till diskussion.

Till betydande del sammanhänger stagnationen med att de underliggande utvecklingskrafterna har försvagats. Den alltför snabba offentliga utgiftsexpansionen har medfört att tillväxtförmågan i det privata näringslivet försvagats. Ökade offentliga utgifter och skatter har brutit ned drivkrafterna i vår ekonomi. Skatte- och bidragssystemet har fått negativa följder på människornas och företagens vilja att spara, investera och arbeta. På

väsentliga områden har marknadsekonomin begränsats, upphävts eller snärjts in genom ett växande antal regleringar och utbyggd byråkrati. Den svenska ekonomin har därmed successivt förlorat den flexibilitet och anpassningsförmåga som den hade under 1950- och 1960-talen.

Det är meningslöst att, som regeringen gör, försöka bedriva efterfrågepolitik om inte utbudet, dvs. produktionsprocessen, fungerar. För att produktionen skall fungera måste i första hand de enskilda producenternas motiv och drivkrafter vara tillräckliga.

Utskottet anser att beskrivningen av devalveringen som en offensiv ekonomisk-politisk åtgärd är felaktig. Regeringens försök att skapa en undervärderad krona är i stället ett uttryck för en förenklad tillväxtstrategi som negligerar de strukturella svagheterna. Att 1930- och 1940-talens devalveringar bidrog till en hög tillväxt i ekonomin beror till stor del på att de underliggande utvecklingskrafterna då fortfarande var intakta. I dag saknas de ekonomiska förutsättningarna för att lyckas med en kraftig devalvering.

Devalveringen innebär i praktiken att statsmakterna befriar arbetsmarknadens parter från deras ansvar för produktion och sysselsättningsutveckling. Därigenom förstärks återigen den rådande föreställningen att den fulla sysselsättningen endast är regeringens ansvar. Allmänheten och arbetsmarknadens parter lockas att se växelkursförändringar som bekväma konfliktlösare.

Enligt utskottet har regeringen valt en tidpunkt för devalveringen, då företagens utländska marknader snarare krymper än växer. Det minskar företagens benägenhet att sänka sina priser. I motion 2107 framhålls att relativprissänkningen på svenska produkter därför riskerar att bli mindre än vad regeringen räknat med.

Att devalveringen kommit vid en illa vald tidpunkt bekräftas av konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometer samt av den studie av devalveringseffekten som statens industriverk (SIND) publicerade i början av februari.

Av SIND-rapporten, som är en intervjuundersökning med ett hundratal företag, framgår att devalveringen i betydligt mindre omfattning än devalveringarna 1977 och 1981 kommer att föranleda relativa prissänkningar. Detta synes bli fallet trots att devalveringen 1982 var mycket större än tidigare devalveringar.

En anledning till att företagen väljer att inte sänka priserna är bristen på tilltro till att devalveringen skall lyckas. Företagen tycks förutse att ökad inflation och ökade lönekostnader snart kommer att radera ut det konkurrensutrymme som devalveringen skapat.

Konjunkturbarometern, som publicerades i januari, visar att orderutfallet under fjärde kvartalet 1982 var klart svagare än väntat och det speciellt från exportmarknaderna. För första halvåret 1983 indikerar företagens planer att industriproduktionen kommer att ligga kvar på den låga nivån från andra

halvåret 1982, vilket innebär en betydande nedjustering jämfört med septemberplanerna.

Mot denna bakgrund framstår regeringens prognos på en exportökning på drygt 6 % och en industriproduktionsökning på 3 % 1983 som alltför optimistisk. Det finns t. o. m. en risk att även den exportprognos på 4 % ökning, som återfinns i motion 2107 och bl. a. förutsätter en relativ prissänkning på 5 %, kan visa sig ligga i överkant.

Den av regeringen omtalade "tredje vägen" innebär – som påpekas i motion 2107 – inget annat än att en mycket hård åtstramning läggs på den privata sektorn. Denna åtstramning motverkas av en stark expansion i de offentliga utgifterna. De yrkesverksammas reallöner kommer att minska med 5–6 %. En så stor reallönesänkning hade enligt utskottet kunnat undvikas om regeringen i stället valt att spara i de offentliga utgifterna.

De centrala fördelningspolitiska konflikterna under 1980-talet mellan den privata och den offentliga sektorn, mellan aktiva och inaktiva samt mellan nuvarande generation och kommande generationer förbigås helt och hållet i finansplanen.

Den "tredje vägen" sägs innebära att vi skall "arbeta" och "spara" oss ur krisen. Men i stället för att öka drivkrafterna och motiven att arbeta och spara vidtas åtgärder på skatte- och utgiftssidan som får motsatt effekt.

Utskottet menar att regeringens politik framför allt innebär en mycket kraftig offentlig utgiftsexpansion. De totala offentliga utgifterna tillåts växa med 65 miljarder kronor 1983, vilket är en nästan tre gånger så snabb ökningstakt som för våra samlade inkomster.

Statens utgifter ökar med hela 44 miljarder kronor. De borgerliga regeringarnas besparingsansträngningar omintetgörs redan 1983. De offentliga utgifterna beräknas i år motsvara ca 70 % av hela landets ekonomi. Det är nytt världsrekord. Politikernas svängrum ökar samtidigt som svångremmen dras åt kring människorna.

Genom engångsförstärkningar på inkomstsidan och en uppblåsning av innevarande års budgetunderskott, döljer regeringen att budgetunderskottet ökar. Utan engångsåtgärderna skulle budgetunderskottet ligga på ca 96 miljarder kronor.

Den snabba ökning av budgetunderskottet som socialdemokraterna nu genomfört hotar, enligt utskottet, industrins utveckling. En ökad andel av budgetunderskottet kommer att finansieras genom upplåning i de företag som måste byggas ut om Sverige skall klara krisen. Företagens vilja att investera kommer att minska när de inser att det lönar sig bättre att köpa statspapper till 12–13 % ränta. Den av socialdemokraterna intensifierade ökningen av de offentliga utgifterna och den därmed sammanhängande försämringen av budgetunderskottet hotar därmed att omintetgöra målet för den socialdemokratiska strategin, den industriella expansionen.

Den ökande andelen kortfristig upplåning – statsskuldväxlarna har en löptid på 6–18 månader – skärper de finansiella problemen. Nästa budgetår

beräknas statens bruttoupplåning uppgå till 210 miljarder kronor. 118 miljarder kronor måste lånas för att täcka förfallna skulder, drygt 90 miljarder för att täcka budgetunderskottet. Detta innebär att statens bruttoupplåning för första gången i vår historia kommer att överstiga de samlade statsinkomsterna, som beräknas till 204 miljarder kronor.

Som nämns i motion 2107 kommer med nuvarande utvecklingstendenser – en BNP-tillväxt på 1,5 %, realränta lika med 2,5 %, inga besparingar i de offentliga utgifterna m. m. – om ca 10 år statsskuldsräntorna att vara lika stora som statsinkomsterna. Statsobligationerna skulle i ett sådant läge bli värdelösa. Räntedöden skulle bli ett faktum.

Inflationen beräknas bli 4–5 % i våra viktigaste konkurrensländer. Den svenska inflationen blir i år med all sannolikhet 2–3 gånger så hög, vilket innebär att en stor del av konkurrenskraftsförbättringen snabbt kommer att ätas upp. Risken är stor att denna utveckling fortsätter efter 1983 på grund av budgetunderskottets utveckling och de kompensationsmekanismer som finns inbyggda i vår ekonomi.

Med den politik som föreslås i motion 2107 – sänkta löneskatter, en ordentlig marginalskattereform, borttagande av de nya skatterna, kraftiga besparingar och en neddragning av budgetunderskottet – går det enligt utskottets bedömning att få bukt med inflationen.

Om våra stagnations- och sysselsättningsproblem skulle bero på för låg ökning av de offentliga utgifterna och för små budgetunderskott skulle vi i dag inte ha några problem. Tvärtom visar utvecklingen både i Sverige och andra underskottsländer (Belgien, Italien, Danmark) att problemen bara förvärras om vi väntar med att vidtaga nödvändiga åtgärder på budgetens utgiftssida.

Lägre underskott innebär fasta spelregler. När vi får kontroll på underskotten innebär det att företag, banker och hushåll inte behöver frukta skattehöjningar och tvångssparande i statspapper etc. Framtiden går att överblicka och förtroendet för politiken ökar, vilket enligt utskottet är viktigt för bl. a. långsiktiga investeringsbeslut.

Att minska statens kreditefterfrågan verkar också stimulerande på ekonomin. Det blir lättare och framför allt billigare för industrin att låna. Lägre räntor stimulerar investeringarna och sysselsättningen.

Utskottet anser även att lägre löneskatter, ingen utdelningsskatt etc. stimulerar investeringar och export. Därmed motverkas arbetslösheten.

Vid en sammanfattande bedömning av den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i finansplanen samt i partimotionerna kommer utskottet fram till följande slutsats.

Regeringens finansplan utgör inte något samhällsekonomiskt hållbart alternativ till den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motion 2107.

Förslagen i motion 2140 (c) och motion 1647 (fp) skiljer sig i många delar fördelaktigt från finansplanen men innebär inte enligt utskottets mening en

tillräckligt kraftfull omläggning av politiken i marknadsliberal riktning.

I motion 1710 (vpk) förordas en fullkomligt ansvarslös expansiv politik med ökade underskott som huvudingrediens. En sådan politik måste medföra att vi sjunker djupare ner i krisen.

Med det anförda avstyrker utskottet proposition 100, bilaga 1, yrkande 1, motion 1647 yrkande 1, motion 1710 yrkande 1 och motion 2140 yrkande 1. Utskottet godkänner vad som anförts i motion 2107 med anledning av yrkande 1.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:1647 yrkande 1, 1982/83:1710 yrkande 1 och 1982/83:2140 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2107 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Rolf Wirtén (fp), Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "*Den ekonomiska*" och på s. 30 slutar med "bilaga 1, moment 1" bort ha följande lydelse:

Den internationella situationen

För ett litet men högt industrialiserat land som Sverige med stor utrikeshandel har den internationella ekonomiska situationen avgörande betydelse. Vi kan inte föra en ekonomisk politik som är oberoende av vad som händer i vår omvärld.

Den låga aktivitet som präglat världsekonomin i stort efter den första oljekrisen 1973, förvärrad med den andra oljekrisen 1979, har lett till ekonomiska problem i så gott som alla industriländer. Arbetslösheten ligger i genomsnitt på ca 8 %, i många länder t. o. m. över 10 %. Situationen är likartad oavsett politisk färg på ländernas regeringar. Alla regeringar, såväl socialistiska som icke-socialistiska, möts av samma ekonomiska verklighet.

Sverige, liksom andra länder, har under lång tid hoppats på att få hjälp att lösa sina ekonomiska problem genom en rejäl internationell konjunkturuppgång. Uppgången har av olika bedömare flera gånger sagts ligga bakom hörnet, men varje gång har förväntningarna gäckats.

För åtskilliga utvecklingsländer har det finansiella läget kraftigt urholkats

genom en kombination av försämrade bytesförhållanden, svag efterfrågan på deras produkter, kraftigt ökad skuldbörda och snabbt stigande "räntetjänster". Följden har blivit att dessa länders efterfrågan på industrivaror drivits ned väsentligt. Inte heller OPEC-området eller öststaterna har som helhet bidragit till någon ökning av efterfrågan på OECD-ländernas produkter.

OPEC-ländernas nu utraderade jättelika bytesbalansöverskott, den fördjupade skuldsättningen i åtskilliga både s. k. NIC-länder, öststatsländer och traditionella råvaruproducentländer i kombination med ökad försiktighet i utlåningen från det internationella banksystemet gör att efterfrågan riktad till OECD-området kommer att förbli modest över en lång period framöver. Inte förrän dessa länder genom väsentligt höjda exportintäkter eller genom någon form av skuldnedskrivning förbättrat sina finansiella positioner kan en ökad efterfrågan på industrivaror åter påräknas därifrån. En ökning av exporten kräver i sin tur att OECD-länderna först genom ökad ekonomisk aktivitet ger dessa länder betydligt bättre avsättning för sina produkter än för närvarande. En nödvändig förutsättning är därför att industriländerna själva åstadkommer de impulser som behövs för att generera den aktivitetsökning som kan leda till ett mer varaktigt konjunkturuppsving.

Utsikterna för en sådan ökning är emellertid på kort sikt inte särskilt ljusa. Alltjämt är den ekonomiska politiken inriktad på inflationsbekämpning och konsolidering av de offentliga sektorernas budgetar, även om betydande framgångar uppnåtts, vad gäller t. ex. inflationsbekämpning.

Vad gäller de internationella ekonomiska utsikterna för 1983 är de mycket modesta i de flesta konjunkturbedömningar. I finansplanen antas tillväxten i OECD-området komma att uppgå till 1,5 %. Denna tillväxt är otillräcklig för att undvika en ytterligare ökning av arbetslösheten. Det skulle krävas en produktionsökning på minst 2–3 % per år framöver bara för att hålla arbetslösheten på nuvarande nivå. För Västeuropas del väntas produktionen öka än svagare, med bara 0,5 %. Den antagna produktionsuppgången i OECD-området bygger på att den amerikanska ekonomin återhämtar sig snabbt i år. Tillväxten andra halvåret 1983 i USA förutses uppgå till 4 % i årstakt. I huvudsak är det en ökning av den privata konsumtionen och bostadsbyggandet som bär upp den förväntade tillväxten.

Det finns också en del tecken som tyder på att konjunkturen faktiskt kan ha vänt uppåt i USA. Index för s. k. ledande indikatorerna har t. ex. ökat flera månader i rad. Positiva signaler kan också noteras från bl. a. bilindustrin och från företag i byggnads- och anläggningsbranschen.

Stor osäkerhet råder emellertid fortfarande om avvägningen mellan finans- och penningpolitiken. Hittills har penningpolitiken ensidigt fått bära upp stabiliseringspolitiken. Under hösten 1982 lättade den amerikanska centralbanken, the Federal Reserve Board, något på penningpolitiken för att få ner räntorna. Frågan är emellertid huruvida en sådan amerikansk uppgång verkligen kommer att utlösa någon avgörande draghjälp på Europa eller om

depressionstendenserna där förstärkta av den finansiella krisen i öst- och u-länder, som håller tillbaka dessas importefterfrågan, istället kommer att "svälta ut" en amerikansk uppgång.

Även om utvecklingen i den amerikanska ekonomin är av avgörande betydelse för världsekonomin är utvecklingen i de nordiska länderna och på den europeiska kontinenten än viktigare för vårt land.

I Danmark förutses nolltillväxt i år. I Finland och Norge väntas tillväxten bli långsam. I flera av de större europeiska industriländerna är för närvarande den ekonomiska politikens inriktning åtstramande varför, som nämnts ovan, en relativt långsam tillväxt kan förväntas. Vissa ljuspunkter finns dock även i den europeiska utvecklingen. Så t. ex. ökade orderingången till den västtyska industrin mot slutet av 1982.

Sammantaget måste prognoserna för den internationella ekonomiska utvecklingen omgärdas med osedvanligt stor osäkerhet även om en ökad optimism kan noteras hos en del bedömare. Det finns ännu inga säkra tecken på att vi faktiskt passerat botten i konjunktursvackan. En faktor som i varje fall på kort sikt bör vara positiv för den ekonomiska utvecklingen i industriländerna är den minskning i oljepriserna som nu kan noteras.

En eventuell uppgång i OECD-området under 1983 blir inte särskilt långvarig om den enbart bärs upp av ett omslag i lagercykeln och en modest ökning av den privata konsumtionsefterfrågan. För att en återhämtning skall bli mer bestående måste också investeringsaktiviteten komma igång. Kapacitetsutnyttjandet är emellertid lågt i många länder varför det behövs en manifesterad uppgång under en längre tid innan företagen vågar satsa på att bygga ut kapaciteten.

Inför de relativt dystra prognoserna om den internationella ekonomiska utvecklingen synes det därför inte rimligt att i avgörande mån basera den ekonomiska politiken i Sverige på förhoppningen att den internationella konjunkturen inom en snar framtid vänder uppåt och ger draghjälp för vårt lands ekonomi.

Vi bör därför inte räkna med att världsekonomins utveckling under de närmaste åren skall kunna lösa vårt lands grundläggande problem. Den ekonomiska politiken måste utformas med utgångspunkt från att den internationella handelns tillväxt fortsätter att vara låg, konkurrensen hård och ränteläget högt.

Erfarenhetsmässigt går det inte för ett land att föra en från omvärlden kraftigt avvikande ekonomisk politik, allra minst för ett litet land. Exempel härpå är den svenska överbryggningspolitiken 1975–76 och den expansiva ekonomiska politik som Frankrike inledde sommaren 1981. En mera expansiv inriktning av industriländernas ekonomiska politik är emellertid starkt önskvärd. Detta har hävdats av Sverige under en följd av år. Det blir en viktig uppgift för svenskt vidkommande att i olika internationella fora och vid andra lämpliga tillfällen verka för en samordnad omläggning av den ekonomiska politiken i tillväxtbefrämjande riktning. En viktig utgångspunkt

för en samordnad aktion måste vara att bevara och förstärka den nedgång i inflationstakten som uppnåtts i OECD-området. Det kräver att försiktiga efterfrågestimulerande åtgärder kombineras med åtgärder på utbudssidan så att inte olika typer av flaskhalsar på arbets- och kapitalmarknaderna startar en pris- och kostnadsspiral uppåt när efterfrågan ökar.

Det bör enligt utskottets uppfattning finnas goda möjligheter till en försiktig stimulanspolitik i varje fall i några av de stora länderna. För ett flertal små länder i OECD-området med stora underskott i bytesbalanserna och i de offentliga budgetarna måste däremot obalanserna angripas från mer långsiktiga och strukturella perspektiv.

Detta är enligt utskottet en beskrivning även på Sveriges situation, som också omfattas av socialdemokraterna. Tyvärr har de emellertid "glömt bort" detta, när de diskuterar inriktningen av den svenska ekonomiska politiken.

Stor betydelse för den industriella aktiviteten har den internationella räntesituationen. Realräntan har under lång tid legat extremt högt i vissa ekonomiskt dominerande länder, främst USA. Detta har framtvingat höga räntor även i andra länder med dämpad ekonomisk aktivitet som följd. En viss sänkning av den internationella räntan har kunnat skönjas den senaste tiden.

Under senare år har det blivit en tilltagande oro i det internationella finansiella systemet. Internationella valutafonden (IMF) och internationella regleringsbanken (BIS) har tvingats göra insatser för att förhindra finansiella krascher i länder som hamnat i akuta betalningssvårigheter. Denna oro har medfört en ökad försiktighet i bankernas kreditgivning såväl till länder som till företag. Häri ligger en betydande risk för att den internationella handeln hämmas, vilket bl. a. kan leda till ökad protektionism.

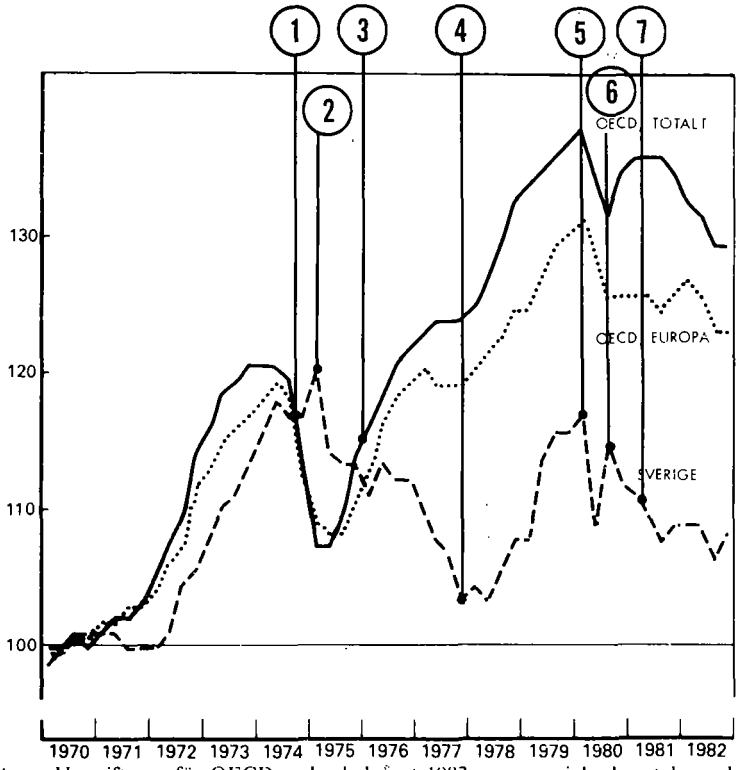
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1973–1982

När de ekonomiska problemen från den första oljekrisen 1973 började välla in över Sverige trodde man att det var en traditionell konjunkturnedgång. Den s. k. överbryggningsteorin lanserades. Tanken var att Sverige den här gången inte skulle behöva känna av konjunkturnedgången utan i stället producera på lager. Dessa lager skulle sedan kunna säljas av när väl konjunkturen svängde uppåt och den internationella efterfrågan åter steg.

Den kortsiktiga effekten av överbryggningspolitiken syns tydligt i diagram 1. Medan industriproduktionen i OECD (den heldragna linjen) faller kraftigt under hela år 1974, gör den svenska industriproduktionen (den streckade linjen) 1974 bara en antydan att börja falla (punkt 1) men stiger sedan åter. När OECD-produktionen når sin botten i början av 1975 når Sverige den högsta topp svensk industriproduktion någonsin haft (punkt 2).

Det var mot denna bakgrund den s. k. övervinstdebatten fördes, tanken

Diagram 1 Industriproduktionen i Sverige och OECD 1970–1982
Kvartalsvis. Index 1970 = 100

Anm. Uppgifterna för OECD andra halvåret 1982 avser en icke kvartalsuppdelad prognos.
Källa: Ekonomidepartementet.

om löntagarfonder lanserades och avtalsrörelsen 75/76 fördes. I denna avtalsrörelse lät den dåvarande socialdemokratiska regeringen staten bli löneledande, vilket, skulle det snart visa sig, ledde till alldeles för höga lönepåslag. Dessa löneökningar kombinerades med kraftigt höjda arbetsgivaravgifter och gav på två år en fyrtioprocentig ökning av de svenska arbetskraftskostnaderna.

Konjunktursvackan efter oljekrisen visade sig emellertid vara djupare än man trott och därtill förenad med strukturella problem. I början av 1975 började även den svenska produktionen falla.

När sedan OECD-produktionen vände uppåt slog den kostnadskris, som de kraftiga arbetskraftskostnaderna förorsakat, till med full kraft och Sverige kunde inte haka på den internationella uppgången (punkt 3).

Samtidigt blev det fullt tydligt att Sverige drabbats av en strukturkris för flera av industrins basnäringar som malm, stål, skog och värst av allt varven.

Det var i denna föga avundsvärda situation som den första trepartiregeringen tillträdde 1976.

Nedgången i industriproduktionen kunde inte brytas förrän regeringen hösten 1977 lämnade den s. k. valutaormen och devalverade den svenska kronan med 10 % (punkt 4). Därefter hakade Sverige på den internationella utvecklingen, men vi var långt efter i uppförsbacken.

1979 slog den andra oljekrisen till. Då föll igen såväl den internationella som den svenska produktionen (punkt 5). Efter en kort återhämtning i slutet av 1980 både utomlands och i Sverige (punkt 6), påbörjades ånyo utförsbacken för industriproduktionen. Även denna gång drabbade fallet både OECD-länderna totalt och Sverige (punkt 7).

Huvudmålsättningen i regeringspolitiken har varit att upprätthålla en hög sysselsättning. När jämförbara länder 1982, oavsett politisk färg på regeringarna, registrerade dubbelt eller tredubbelt så hög arbetslöshet lyckades Sverige hålla nere arbetslösheten kring 3 %, dvs. densamma som (s)-regeringen hade omkring 1972.

Denna politik kunde de två senaste åren förenas med en antiinflationspolitik. Efter det att inflationen 1980 varit över 13 % sjönk den 1981 under 10 %. 1982 låg prognosen före regeringsskiftet på 7–8 %. För 1983 bedömde OECD att inflationen skulle kunna sjunka till 5–6 % om mittenregeringens politik fullföljdes. Internationellt hade vi från att ha legat bland de sämst placerade länderna 1980 avancerat till en placering ungefär i mitten av "inflationsligan".

Ett tredje inslag i mittenregeringens politik var att förbättra ekonomins produktionsförmåga och förbereda svensk ekonomi inför en förbättrad internationell konjunktur. Det krävde att man också gjorde någonting åt de strukturella problemen i ekonomin, t. ex. budgetunderskottet, de offentliga utgifternas storlek, marginalskatterna, flexibiliteten på arbetsmarknaden, bristen på riskvilligt kapital osv.

Ett stort antal åtgärder under åren 1980–82 hade denna inriktning.

– Genom nedskärningar i de offentliga utgifternas tillväxttakt kom dessa att i varje fall närma sig takten i den ekonomiska tillväxten. Viktigt härför var såväl de statliga sparplanerna som de olika åtgärderna för att bromsa den kommunala expansionen.

– Genom uppgörelsen mellan folkpartiet, centern och socialdemokraterna i april 1981 lades grunden för en marginalskattereform.

– I uppgörelsen skrevs också in att inflationstakten fr. o. m. 1983 borde nedbringas till mellan 5 och 6 procent. Finans- och skattepolitiken anpassades därtill och inflationstakten uppgick vid regeringsskiftet som nämnts till under 8 procent i årstakt.

– Genom en ny anställningsskyddslag lades grunden för en ökad flexibilitet på arbetsmarknaden. Generella möjligheter till provanställning och visstidsanställning vid arbetstoppar infördes.

– Genom ett åtgärdspaket på hösten 1980 fick aktiemarknaden en välbe-

hövlig injektion. På två år har den därefter tillförts betydande mängder nytt riskkapital huvudsakligen från enskilda personer och nyemissionerna har nått rekordnivå.

Läget med automatiskt snabbt växande utgifter å ena sidan och betydligt långsammare växande inkomster å den andra måste med nödvändighet leda till ett allt mer ökande budgetgap. Så har också skett såväl i Sverige som i andra länder.

I denna situation finns i princip bara två vägar att gå, att skärpa beskattningen så att inkomsterna anpassas efter utgifterna eller att anpassa utgifterna till inkomsterna. Socialdemokraterna valde under första delen av 1970-talet den förra metoden. Detta ledde till att Sverige fick världens högsta skattetryck. Allvarligare var dock att det höga skattetrycket fick mycket negativa effekter på ekonomins funktionssätt.

Mittenregeringens politik byggde på uppfattningen att ökade skattepålagor inte är någon framkomlig väg att öka inkomsterna i ett land som redan har så högt skattetryck som vi har i Sverige.

Då återstår bara den andra vägen, nämligen att anpassa utgifterna till inkomsterna. En sådan anpassning kan, om den skall få tillräcklig omfattning, bara ske genom att man begränsar den automatik, när det gäller utgiftshöjningarna, som finns inbyggd i de tidigare fattade besluten.

Den ekonomiska politiken efter regeringsskiftet

Regeringen anser att Sveriges balansproblem kan lösas genom att man åstadkommer en industriell expansion. Det viktigaste medlet i detta syfte är den 16-procentiga devalveringen i oktober 1982. Denna framställs nu som väsentligen en konkurrensdevalvering.

Socialdemokraterna i utskottet talar till och med om "devalveringen som ett medel" för att få igång tillväxt och ökad efterfrågan. Det är värt att noteras att detta "medel" bara fungerar så länge inte även andra länder använder det. Den svenska oktoberdevalveringen har ju också mött stark kritik i omvärlden.

Riksbankens statistik över valutautflödet under 1982 visar att den socialdemokratiska devalveringen enbart var ett utslag av farhågorna för en socialdemokratisk politik. Det var först några dagar före valet, när opinionsinstituten förutspådde en socialdemokratisk seger, som valutan började strömma ut okontrollerat. Så snart valresultatet var ett faktum ökade utflödet lavinartat. Under första veckan i oktober var det uppe i 2,7 miljarder kronor mot 0,4 miljarder kronor per vecka, som varit genomsnittet under 1982 för mittenregeringen. I det läget tvingades socialdemokraterna devalvera. En fem-sexprocentig devalvering hade varit tillräcklig även i denna situation. Istället slog man till med 16 %.

Effekterna av devalveringen i oktober 1982 kan ännu inte belysas

statistiskt. En relativprissänkning verkar fullt ut först på ett par tre års sikt.

Statens industriverk (SIND) studerar för närvarande effekterna av devalveringen i fjol. I början av februari i år publicerade SIND en första delrapport. I denna undersökning har närmare hundratalet företag intervjuats. Avsikten har varit att försöka få en uppfattning om hur företagen ämnar agera vad gäller prissättningsstrategi – valet mellan relativprissänkning och vinstmarginalförbättring – och i vad mån marknadsandelarna väntas öka. Resultatet kan kort sammanfattas enligt följande.

Devalveringen tycks i mindre omfattning än 1977 och 1981 tas i anspråk för relativprissänkning. Inom basindustrierna avser företagen att i första hand utnyttja nedskrivningen av kronan till att förbättra vinstmarginalerna. Även inom verkstadsindustrin är man emellertid också försiktig med att sänka priserna på utlandsmarknaderna. En av orsakerna till att man avstår från mer omfattande prissänkningar uppges vara en oro för att den tilltagande inflationen snart eliminerar den konkurrensfördel som devalveringen skapat. Erfarenheterna av tidigare devalveringar har visat att de volymmässiga andelsvinsterna har varit påfallande små trots stora relativprissänkningar.

För att en devalvering skall lyckas krävs flera förutsättningar. Den första och viktigaste är att det finns en efterfrågan på den internationella marknaden som kan suga upp en ökad svensk produktion. De senaste internationella tecknen tyder dock på raka motsatsen. Att i det läget gå ut och priskonkurrera kan visa sig hart när omöjligt.

Detta utgör sannolikt bakgrunden till att konjunkturinstitutets senaste kvartalsbarometer för första halvåret 1983 indikerar att företagens planer ligger på en i stort sett oförändrad produktion i förhållande till andra halvåret 1982. Jämfört med företagens septemberplaner innebär detta en icke obetydlig nedjustering.

I finansplanen redovisar regeringen en mycket optimistisk siffra för exporten nämligen en ökning med 6,2 %. Skulle regeringen ha missberäknat sig på exporttillväxtens storlek så att exportsektorn inte ger den draghjälp regeringen hoppas på, kan sysselsättningssituationen snabbt förvärras allvarligt. Den kraftiga nedpressningen av reallönerna och därmed av den inhemska efterfrågan kommer sannolikt att under 1983 leda till en minskad sysselsättning inom t. ex. handelssektorn.

En annan förutsättning för en meningsfylld devalvering är att inga grupper kräver kompensation för den realinkomstförsämring som är en oundviklig följd av en devalvering. Regeringens redan beslutade eller aviserade åtgärder och dess följdeffekter kommer att leda till en kraftig reallönesänkning under 1983. Visserligen förklarade företrädare för vissa löntagarorganisationer i samband med devalveringen att de inte avsåg att kompensera sig för denna, men de förklarade samtidigt att den nya situationen gjorde att det inte kunde bli mer än ett ettårsavtal. Avtalsrörelsen hittills har också visat sig

bli betydligt svårare än regeringen uppenbarligen hyste förhoppningar om i höstas. Även om avtal för 1983 sluts på relativt låga nivåer finns en påtaglig risk att kompensationskrav väller fram i nästa avtalsrörelse 1984. Sker detta är de långsiktiga möjligheter som devalveringen ger borta.

Den kraftiga devalveringen ger med nödvändighet en kraftigt höjd inflation. Sverige låg före regeringsskiftet på en inflationstakt på 7–8 %. Inflationsförväntningarna började ebba ut.

Men nu efter devalvering, momshöjning och höjning av arbetsgivaravgifterna tror ekonomiska bedömare på 12–14 % inflation 1983 dvs. nästan det dubbla. Och detta samtidigt som inflationen sjunker i vår omvärld.

En direkt följd av denna inflationspolitik är att en av grundförutsättningarna för den stora skattereformen revs upp. När de tre partierna enades om reformen var de också överens om att föra en antiinflationspolitik. Därför ansåg centern och folkpartiet det rimligt att låsa indexskyddet i skatteskalan till 5,5 %. När det stod klart att inflationen under 1983 troligen skulle komma att bli cirka dubbelt så hög som centerpartiet och folkpartiet haft anledning tro, blev det nödvändigt att kräva ett högre indexskydd.

Men istället för att göra upp med mittenpartierna om ett förbättrat indexskydd och bygga vidare på en skattepolitik med bred parlamentarisk majoritet valde den socialdemokratiska regeringen att gå en egen väg med bl. a. införande av avdragsrätt för fackföreningsavgifter.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det framför allt är på tre områden som regeringen gör fel eller gör ingenting.

När det för det första gäller den inhemska konsumtionen lägger regeringen hela anpassningsbördan på reallönerna. Transfereringsinkomsterna förutsätts vara i stort sett oförändrade och den offentliga konsumtionen kommer att öka.

För det andra tycks regeringen ha givit upp kampen mot inflationen.

Den tredje punkten där utskottet har en gentemot regeringen avvikande syn gäller utgiftspolitiken. Den socialdemokratiska budgetpolitiken bryter den påbörjade utvecklingen mot kontroll av utgiftsexpansionen. Det är uppenbart att regeringen saknar en strategi för att långsiktigt lösa den offentliga sektorns finansieringsproblem. Bristen på långsiktig finansieringsstrategi skapar i sig ökad osäkerhet och bidrar till höjda inflationsförväntningar, vilket försämrar näringslivets möjligheter att klara den internationella konkurrensen.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

En ekonomisk politik, som skall ha möjlighet att bli framgångsrik i den besvärliga situation som Sverige befinner sig i, måste bygga på en ideologisk helhetssyn.

Enligt vår mening bör en sådan helhetssyn bottna i en tro på den enskilda människans initiativförmåga, vilja att ta ansvar och frihet att göra egna val.

En sådan grundsyn låter sig bara förenas med marknadsekonomi. En väl fungerande marknadsekonomi kan till sin karaktär endast vara decentralistisk. Den kan omöjligen vara centralistisk eftersom i centralismens egenskaper ligger en misstro mot de många enskildas insatser och en övertro på de få centralt placerade personernas möjligheter att styra utvecklingen i de rätta banorna. Verkligheten är så komplex att endast den som står nära de konkreta problemen förmår ha sådana insikter att han/hon i de många enskilda fallen har möjlighet att fatta de riktiga besluten.

Utskottet menar att tre typer av strukturförändringar är nödvändiga för att lösa Sveriges ekonomiska problem.

För det första krävs en omfördelning av den totala efterfrågan från inhemsk till extern efterfrågan. Inhemsk efterfrågan kan i stort sättas lika med total konsumtion. Vridningen av efterfrågan åstadkommes bl. a. genom att hålla ett lägre efterfrågetryck i den inhemska sektorn i förhållande till den konkurrensutsatta sektorn. I finansplanen antas att lämplig åtstramning är ca 1 %, och då skall den totala konsumtionen minska från ca 515 miljarder kronor till 510 miljarder kronor.

För det andra krävs en omfördelning från offentlig konsumtion till privat konsumtion, alltså omfördelning inom ramen för en given total konsumtionsnivå. Denna omfördelning kan åstadkommas t. ex. genom ökad avgiftsfinansiering av offentlig konsumtion (eftersom avgifterna räknas som privat konsumtion) och begränsningar av den statliga och kommunala konsumtionen.

För det tredje krävs en omfördelning från transfereringsinkomster till arbetsinkomster inom ramen för viss given privat konsumtionsnivå. När transfereringarna till hushållen minskar bör därför i nuvarande konjunkturläge även skatterna sänkas (t. ex. momsen), så att den disponibla inkomsten blir ungefär oförändrad.

Sådana strukturförändringar som beskrivs ovan är enligt utskottets mening nödvändiga för att lösa problemen med underskotten i bytesbalans och statsbudget.

Det krävs också en överföring av resurser till den konkurrensutsatta sektorn, främst industrin.

Devalveringarna 1977 och 1981 har bidragit till att svenska företag kan ta tillbaka en del av de förlorade marknaderna utomlands och hemma. Det viktigaste nu är att bevara denna fördel. Då måste man ta krafttag mot inflationen och hålla den inhemska efterfrågan nere. I t. ex. USA, Japan och Västtyskland räknar man med en inflation på 3–4 %, medan vi i Sverige får minst 12 %, förmodligen mer. Man kan inte få ner prisstegringarna genom att höja skatter av olika slag eller genom att införa prisreglering enligt socialdemokratisk modell. Istället måste man undvika ytterligare snabb ökning av ett redan enormt budgetunderskott och begränsa de offentliga utgifterna och sänka momsen.

En omvandling inom näringslivet kommer inte till stånd om inte marknaderna blir friare. Utskottet menar att man måste vitalisera marknaderna, medan socialdemokraternas recept betyder mer insnärjning, centralisering och byråkratisering. T. ex. skapar man knappast någon stimulans för företagens investeringar genom förslag om vinstindragning, utdelningsskatt och kollektiva löntagarfonder.

Av vital betydelse för att incitamenten i en marknadsekonomi skall fungera är skattepolitiken. Under 1960-talet och första halvan av 1970-talet drevs marginalskatterna, även i "vanliga" inkomstlägen, upp till en sådan nivå att de hämmade arbetsviljan och underminerade skattemoralen. Därför var det nödvändigt med en genomgripande marginalskattereform. Reformen får dock inte successivt urgröpas av inflationens verkningar.

Politiken måste genom en medveten och konsekvent regionalpolitik ge människor i landets alla delar möjlighet att på så lika villkor som möjligt ta del i produktionen och samhällsbyggandet. Regional balans måste därför ingå i den ekonomiska politikens grundläggande målsättningar.

Kollektiva löntagarfonder innebär något av en motpol till en decentralistisk näringspolitik. Löntagarfondstanken emanerar ur en tilltro till centralplanering och socialism. Därför avvisar utskottet helt löntagarfondsidén. Den är inte förenlig med och kan inte infogas i den ekonomiska politik utskottet förordar.

Statlig företagsamhet kan i vissa fall vara en nödvändighet, t. ex. för att klara en strukturomställning utan alltför smärtsamma konsekvenser. Men eftersom statlig företagsamhet av naturliga skäl har en centralistisk prägel får den aldrig bli ett självändamål. Tvärtom bör utförsäljning ske till privata intressenter när rätt tillfälle ges.

Oljeprisutvecklingen tycks bli gynnsam under de närmaste åren. Fortsätter det internationella ränteläget att sjunka, underlättar det möjligheterna att sänka den inhemska räntenivån, vilket skulle ha en positiv effekt på prisstegringarna och göra det lättare att få igång produktiva investeringar.

För en framgångsrik antiinflationspolitik krävs dels att ökningarna av indirekta skatter och avgifter begränsas, dels att löneavtalen under de närmaste åren blir mycket återhållsamma.

Den totala produktionstillväxten väntas tyvärr bli svag under 1983. Mot den bakgrunden kan det totala arbetsmarknadsläget bli synnerligen ansträngt. Det behövs därför en hög beredskap för att genom ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder motverka en eventuell ökning av arbetslösheten. Arbetsmarknadsstyrelsen har också nyligen i en skrivelse till regeringen begärt mer pengar till beredskapsarbeten att sättas in under försommaren.

Budgetpolitiken måste inriktas på att begränsa ökningen av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet.

Om inga åtgärder vidtas stiger de offentliga utgifterna automatiskt mycket snabbt, framför allt när inflationen är hög. Därför anser utskottet att regelsystemen bör ändras så att automatiken minskar. Riksdagen hade också förra våren att besluta om några sådana förändringar. Men socialdemokraterna rev upp besluten.

De offentliga utgifterna når i år upp till ca 70 % av BNP. De skatter och avgifter som svenska folket betalar är ca 50 % av BNP. Det är varken lämpligt eller möjligt att minska skillnaden genom att höja skatterna. Då återstår bara att begränsa utgifterna.

För att ge näringslivet en chans att fungera normalt, är det nödvändigt att hejda ökningen i de offentliga utgifterna. Finansieringen av det enorma budgetunderskottet driver upp räntenivån och fördyrar därigenom produktiva investeringar. Budgetunderskottet har nu antagit sådana proportioner att det krävs att produktionen får ökad fart för att bredda skattebasen samtidigt som kraftfulla ingrepp sker på besparingssidan. En ökad produktion kan bara uppnås i ett näringsvänligt klimat och definitivt inte med den förlamning som införande av kollektiva löntagarfonder skulle leda till. En framgångsrik budgetpolitik låter sig därför inte förenas med löntagarfondsidén. Behovet av en helhetssyn och parallella grepp framgår tydligt av att samtidigt som en för stor offentlig sektor hämmar näringslivets utveckling, så behövs just en god utveckling i näringslivet för att kunna minska budgetunderskottet.

Det räcker dock inte bara med en ökning av skatteunderlaget. Dessutom behövs direkta minskningar av de totala offentliga utgifterna. Eftersom cirka 85 % av utgifterna styrs av automatiskt verkande regler, kan några mer betydelsefulla grepp inte tas utan att automatiken bryts upp.

Sådana drastiska åtgärder kommer onekligen att få kännbara verkningar. Det är därför nödvändigt att de kompletteras med undantag för de ekonomiskt svagaste grupperna, så att den sociala grundtryggheten inte träds förnär.

Vid en översyn av de automatiskt verkande reglernas finansiella och fördelningspolitiska effekter går det inte längre att bortse från ATP-systemets brister.

Den åtstramning som behövs måste gälla både den privata och den offentliga konsumtionen.

De flesta medborgare vill kunna se ett samband mellan levnadsstandard och egna arbetsinsatser. Därför är det viktigt att inte löntagarnas arbetsinkomster får ta på sig hela anpassningsbördan. De s. k. transfereringsinkomsterna (bidrag och subventioner) måste begränsas. Begränsningarna måste kompletteras med undantag för de ekonomiskt svagaste grupperna, så att den sociala grundtryggheten inte träds förnär. För att inte åtstramningen skall bli för stor vill utskottet sänka skatterna, t. ex. momsen. Då ökar köpkraften hos både arbetsinkomster och transfereringsinkomster.

Moderata samlingspartiet förespråkar i sin motion (2107) kraftiga

nedskärningar av de offentliga utgifterna. I ett redan kärvt arbetsmarknadsläge leder denna politik till ökad arbetslöshet. Fördelningspolitiskt och regionalpolitiskt har moderaternas förslag en inriktning som utskottet inte kan acceptera.

Det är viktigt att besparingar och skattesänkningar med nuvarande svaga internationella konjunkturer inte skiljer sig åt alltför mycket. Då skulle nämligen efterfrågan bli för liten. Mycken produktionskapacitet skulle slås ut. Möjligheterna att få tillväxt och hålla produktion och sysselsättning uppe skulle försämras. Tyvärr är detta vad moderaterna förespråkar.

Vänsterpartiet kommunisterna förordar i sin motion (1710) en ohämmat expansiv politik, som nonchalerar de restriktioner som underskotten i bytesbalansen och i den offentliga sektorns finanser lägger på våra handlingsalternativ. Underskotten skulle öka kraftigt med en sådan politik. På sikt äventyras därmed sysselsättningen och övriga centrala mål för politiken till följd av försämrad konkurrenskraft, ökad inflation m. m. Dessutom finner utskottet den politiska omläggning som förordas i motionen mot socialistisk planhushållning helt oacceptabel.

Med det anförda avstyrker utskottet vad som anförts i proposition 100, bilaga 1, moment 1, motion 2107 yrkande 1 och motion 1710 yrkande 1. Vad utskottet anfört med anledning av motion 1647 yrkande 1 och motion 2140 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:1710 yrkande 1 och 1982/83:2107 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1982/83:1647 yrkande 1 och 1982/83:2140 yrkande 1 godkänner vad utskottet förordat och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "*Världsekonomin* är" och på s. 23 slutar med "hög nivå" bort ha följande lydelse:

Den kapitalistiska världsekonomin är inne i en långvarig krisperiod präglad av utdragna recessioner och skärpta motsättningar. De faktorer som under efterkrigstidens två första årtionden skapade gynnsamma tillväxtbetingelser har alltmer upphört att verka.

USA:s teknologiska försprång, som givit extra profiter åt dess stora transnationella monopol och som även framtvingat en expansion hos andra staters industrier för att ta igen "gapet", har förlorat i betydelse. Tillväxten

av de transnationella bolagen har skärpt den internationella konkurrensen. Som medel i denna har företagens marknadsföringskostnader, byråkrati och spekulationsinriktning vuxit. Men dels har också de transnationella bolagen genom den nya tekniken på produktions- och kommunikationsområdet ytterligare kunnat öka sin transnationella karaktär. Den "nya tekniken" möjliggör effektiv styrning och ledning av produktionen långt från hemländerna och den möjliggör att outbildad och rättslös arbetskraft i vissa u-länder kan sättas in i modern produktion, som en press mot de arbetande i de utvecklade kapitalistiska länderna. Resultatet av detta har blivit att kapitalets internationella expansion kommit att bli störrre än marknadstillväxten. I de utvecklade kapitalistländerna har härigenom en växande reservarmé av arbetslösa sedan flera år åter blivit ett faktum. Detta är en produkt av såväl den otillräckliga marknadsexpansionen, den tekniska utvecklingen som de transnationella bolagens omflyttning av produktion, men det återverkar också menligt på tillväxten av marknaden för kapitalisternas varor. Följden har blivit en märkbar uppbromsning i den internationella handelns utveckling.

De ekonomiska problemen i den kapitalistiska världen är sålunda inte av enbart konjunkturell art. Vad som hänt i den kapitalistiska världsekonomin sedan slutet av 1960-talet är att en period med stark ökning av marknader och profiter som gjorde att hela samhällsstrukturen genomgick en avsevärd förändring under ett par årtionden gått mot sitt slut och successivt avlöses av en period av stagnation – även om det inom ramen för denna stagnerande utveckling kommer att finnas utrymme för konjunkturella rörelser.

Det framgår av det sagda att den stagnationsperiod som börjat är förorsakad av inre faktorer i det kapitalistiska systemet.

Den bild som är den officiellt vedertagna i vårt land är annorlunda. Det nationalekonomiska etablissementet och olika regeringars finansplaner förlägger med förkärlek orsakerna till krisen till faktorer som åtminstone tycks vara yttre i förhållande till kapitalismens system. De stora oljeprishöjningarna 1973 och 1979 anges gemensamt i dessa uttolkningar som en orsaksfaktor. Borgerliga förklaringsmodeller söker sig också till att den offentliga sektorn växt över alla bräddar och att de arbetandes löner stigit för fort och försämrat exportindustrins internationella konkurrenskraft. Den nya socialdemokratiska regeringen accepterar till viss del dessa förklaringar, men har som huvudförklaringar oljepriser och den åtstramningspolitik som bedrivs ute i världen och som bedrevs i Sverige under de sista åren med borgerliga regeringar.

Som utförligt visas i motion 1710 (vpk) har oljeprishöjningarnas effekt på den internationella ekonomin många gånger överdrivits. Den långa stagnationsperioden i ekonomin hade börjat redan innan den första s. k. oljeprischocken 1973. Bara en sjättedel av inflationstakten i OECD 1973 och mindre än en fjärdedel 1974 härleds till prisstegringarna på olja. Ungefär motsvarande gäller för 1979.

Även påståendena att krisen skulle bero på överkonsumtion och för stora lönestegringar har samma bräckliga grund. "Överkonsumtion" och "lönestegringar" är ju detsamma som marknadsexpansion och föregår varje ekonomiskt uppsving. För Sveriges vidkommande hänvisas gärna till de lönestegringar som ägde rum i mitten av 1970-talet och till förlorade marknadsandelar. Men fakta är att Sveriges export tappat marknadsandelar sedan början av 1960-talet och att kristendenserna hade brett ut sig redan innan 1970-talets mitt.

De borgerliga hänvisningarna till överkonsumtion och höga löner som krisens – jämte oljeprishöjningarna – viktigaste orsak är ett av huvudmotiven för den nya borgerliga doktrinen att skära ner de arbetandes konsumtion och sociala trygghet genom angrepp på reallöner och gemensam sektor.

Ingen politik som går ut på att bevara kapitalismen och understödja dess nuvarande utvecklingstendenser kan mer än möjligen som en tillfällig konjunkturuppgång förmå att upplösa de kriser den moderna kapitalismen förorsakar. Men det finns inom ramen för "inomkapitalistisk" politik naturligtvis viktiga skillnader. Den nya liberalismens ofta s. k. "monetaristiskt" präglade politik av åtstramning och sociala försämringar, som bedrivits i flera tongivande länder – i början av 1980-talet också av de senaste borgerliga regeringarna i Sverige – har bidragit till att krisens verkningar fördjupats. Det har varit en politik som skärpt sociala orättvisor och som bidragit till ökad arbetslöshet.

Formellt sett säger sig de olika monetaristiska skolorna syfta till att minska inflationen genom en styrning av penningmängden. Det kan se ut som om detta i någon mån lyckats i de länder som tillämpat monetaristiskt inriktad politik. Men det har knappast lett till någon stabil tillväxt. Tvärtom har en begränsad dämpning av inflationstakten skett till priset av en mycket hög arbetslöshet och ett betydande bortfall av produktion. Dessutom kan det ifrågasättas om nedgången i inflationen i någon påtagbar grad kan härledas till monetaristiskt inriktad politik. Nedgången beror till stor del på att råvarupriserna fallit. Den kan också bero på att sänkta reallöner och sänkt levnadsstandard för breda folklager icke längre möjliggör att företag kan kompensera produktions- eller försäljningsminskning med prishöjningar.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Sammantaget måste" och på s. 30 slutar med "bilaga 1, moment 1" bort ha följande lydelse:

Som vanligt är denna typ av konjunkturbedömningar mycket osäkra. Det finns inga säkra tecken på att botten i den nuvarande konjunktursvackan skulle vara nådd. Och även om det skulle komma en viss uppgång av konjunkturell natur innebär detta inte att den långvariga krisperioden är övervunnen. Kapitalismens vågliknande utvecklingsmönster fortsätter ju även i en längre stagnationsperiod.

Det krävs omfattande förändringar internationellt av såväl ekonomisk politik som av ekonomiska förhållanden. Som första steg kan internationellt samordnade åtgärder i syfte att stimulera produktion och sysselsättning ha en viss gynnsam effekt för de arbetande i olika länder – men detta måste kombineras med samordnade aktioner mot de transnationella storbolagens makt och starka kontroll över världsekonomin och av insatser för en ny och rättvis ekonomisk världsordning, något som nuvarande politiska förhållanden i den kapitalistiska världen bara synes ge mycket begränsade möjligheter till.

Krisen i den *svenska ekonomin* hänger ihop med den internationella krisen. Den har fått några säregna drag. Den starka koncentrationen av makt och kapital i svenskt näringsliv har medfört en i förhållande till landets storlek mycket stark transnationalisering av den svenska storföretagsamheten. Exporten av kapital och utflyttningen av arbetsplatser till dotterföretag i andra länder är mycket omfattande. Också den svenska kapitalismen har fått en starkt spekulationsinriktad karaktär.

Detta har fått till följd en kraftig minskning av industrisysselsättningen. Det har också åtföljts av en stark nedgång i den ekonomiska tillväxten.

Den ekonomiska politik som bedrevs av de borgerliga regeringarna mildrade inte utan förvärrade den ekonomiska krisen. Deras alltmer "ny-liberalt" präglade politik utgick från föreställningen att man genom en neddragning av inhemsk konsumtion och efterfrågan, genom försämringar av reallöner och sociala villkor och därtill en krympt offentlig sektor skulle skapa så gynnsamma betingelser för exportindustrin att landet skulle få en "exportledd tillväxt" som skulle leda ut ur krisen. Den borgerliga politiken utgick mycket från att underskott i statsbudget och utrikes balans skulle vara krisens orsaker och behandlade icke dessa företeelser som det de faktiskt är, krisens följder.

Den "tredje väg" i den ekonomiska politiken, som den nya regeringen förordar i sin första statsbudget, utgår från ett synsätt på ekonomin som i grunden icke skiljer sig från det borgerliga. I likhet med den borgerliga politiken sätter den nya regeringen upp exportindustrin som den kraft som den tror skall leda landet ur krisen. Samtidigt vill den åstadkomma en kraftig begränsning i inhemsk konsumtionsefterfrågan. Den ser sänkta reallöner för de arbetande som medlet att skapa bättre förutsättningar för investeringar och s. k. konkurrenskraft. Detta innebär ett accepterande av att klassklyftorna i samhället ökar. Det är också en eftergift för den borgerliga illusionen att högre vinster för kapitalisterna, oavsett hur dessa vinster uppstår, skulle vara ett medel att nå ut ur krisen.

Visserligen är det så att kapitalistklassen totalt sätter ekonomin i kris när dess profiter blir otillräckliga. Men en vinststimulans till kapitalet som sker genom en minskning av reallönerna och därmed av marknadsefterfrågan leder inte nödvändigt till bättre ekonomi för samhället. Däremot naturligtvis för kapitalisterna som klass. De ökade vinsterna kan företagen nämligen

använda på olika sätt: till mera spekulation, till ytterligare transnationalisering (och flykt från Sverige), till mera arbetsbesparande investeringar som, när marknaden inte ökar, förvärrar arbetslösheten och försämrar de arbetandes situation. Dessa användningssätt svarar mot kapitalismens aktuella läge. Allmänt innebär också ökade vinster att den kapitalistiska maktstrukturen stärks. Försämrade reallöner och ökade vinster är således, speciellt i kapitalismens nuvarande utvecklingsfas, icke detsamma som en bättre samhällsekonomi. Det innebär såväl på kort som lång sikt att arbetet försvagas gentemot kapitalet. Den omfördelning till kapitalägarna, som budgetpropositionen de facto förespråkar, bl. a. genom att förorda reallönesänkningar, och som förvånande nog främst LO-ledningen uppenbarligen anslutit sig till, kommer inte att vara ett medel att dra landet ur de ekonomiska svårigheterna. Eftersom regeringen i sin analys av krisens orsaker icke ser dess djupgående karaktär, dess karaktär av en långsiktig stagnationsperiod, förordar den en politik som inte söker åstadkomma några strukturella förändringar i de ekonomiska förhållandena. Huvudmomentet i dess politik är de förhoppningar den knyter till den för några månader sedan genomförda devalveringen.

Det är fortfarande osäkert om devalveringen kommer att få några mera skönjbara kortsiktiga effekter på den svenska ekonomin. Den något ökade orderingång som kunnat skönjas i svenska exportföretag kan hävdas vara en följd av devalveringen. Men om detta kommer att medföra ökad sysselsättning är ännu tveksamt. Men framför allt ändrar inte devalveringen något i den ekonomiska strukturen, vari krisens orsaker ligger.

Också i likhet med de borgerliga regeringarna sätter regeringen Palme de s. k. obalansernas avskaffande som primära mål för sin politik. Den "besparingspolitik" den nya regeringen förordar går emellertid i en något annan riktning till sina sociala konsekvenser. Dessutom har ju socialdemokraterna och vpk, arbetarrörelsens båda partier, tillsammans tillbakavisat de mest utmanande av de borgerliga åtstramningspropåerna, förslagen att införa karensdagar, att försämra arbetslöshetsförsäkringen, pensionerna och bidragen till den kommunala barnomsorgen. Regeringen förordar därtill investeringsprogram och arbetsmarknadsinsatser för att mildra arbetslösheten, insatser som avslöjar en betydligt högre ambitionsnivå när det gäller att bekämpa krisens verkningar än vad någon av de borgerliga regeringarna uppvisade.

Men regeringens "tredje väg" i den ekonomiska politiken, en väg som utger sig för att samtidigt vara såväl expansiv som åtstramande, en "strategi" som enligt regeringen innebär att vi både "sparar" och "arbetar" oss ur krisen, leder dessvärre inte alls ur krisen. Dess resultat kan egentligen som bäst bli att mildra krisens verkningar under en bevarad kapitalism.

Krisens grund ligger inte i obalanser eller i "yttre" tillfälliga händelser. Dessa är, som visats, följder av krisen som återverkar och förvärrar situationen. Krisens grund står att finna i den moderna kapitalismens

motsättningar och utvecklingsdrag. Att komma ur krisernas system är därför en mödosam historisk process. Denna består inte av några genvägar som lämnar systemets ramar orörda. Det behövs mycket omfattande förändringar i och av hela den kapitalistiska världen. Produktionen, nyttjandet av jordens tillgångar, hela den internationella ekonomiska utvecklingen och handeln måste baseras på andra principer än hänsynslös profitjakt. Detta är inte bara grundförutsättningen för att vi skall komma ur de ekonomiska krisernas grepp. Det är ett villkor för en rättvis och förnuftig hushållning med jordens tillgångar och därmed för mänskligheten framtid.

Politiken i ett land som vårt måste mot denna globala bakgrund inriktas på att den kapitalistiska produktionsanarkin ersätts med en folkstyrd socialistisk planhushållning. Skall vi komma ut ur krisernas system måste hela produktionssättet läggas om. En ekonomisk politik som gör anspråk på att angripa krisen och inte bara dess verkningar måste därför vara upplagd så att den underlättar och banar väg för denna omfattande samhällsförändring.

Den aktuella utvecklingen i vårt land ställer, som visas i motion 1710 (vpk), i centrum för den ekonomiska politiken att värna och utvidga de fyra folkliga rättigheterna, rätten till ett meningsfullt arbete, rätten till en god försörjning, rätten till en god och giftfri miljö och rätten till utbildning och kultur. Såsom påpekas i motionen måste kampen för dessa rättigheter flytta fram de arbetandes positioner och därför ha en anti-kapitalistisk karaktär.

De riktlinjer för en sådan politik som motionen förordar och utskottet ansluter sig till, är riktlinjer för en aktivt arbetsskapande samhällspolitik, en politik för en rättvis fördelning, en politik för en ökad planmässighet i ekonomins utbyggnad som kan och måste ta ökade miljö- och ekologiska hänsyn och en politik som möjliggör ett rikare kulturellt liv för medborgarna.

Det är nödvändigt för att minska arbetslösheten att det sker såväl en utbyggnad av den offentliga sektorn som att ett statligt industriprogram kommer igång. Förberedelser måste också snarast komma igång för en nationalisering av kreditväsendet. Detta fordrar såväl att samhällsfonder – i enlighet med motionens riktlinjer – inrättas som att den statliga politiken gentemot kommuner och landsting förändras.

Med de angivna riktlinjerna som grund förordas en något mera expansiv ekonomisk politik än den som regeringen står för. Denna politik kommer att leda till en ökning av såväl BNP som främst av investeringarna men i någon mån också av konsumtionen i samhället i förhållande till de förändringar i försörjningsbalansens komponenter som är regeringens bedömning i finansplanen.

Finansplanens bedömning av den inhemska ekonomiska utvecklingen 1983 sammanfattas i tabell 1 och 2.

Tabell 1. Försörjningsbalans 1982–1983
Procentuell volymförändring

	1982 Miljarder kr.	1982	1983
BNP	617,1	– 0,7	1,4
Import, varor och tjänster	208,5	4,3	–0.1
Tillgång	825,6	0,5	1,1
Bruttoinvesteringar	114,0	– 4,2	–2,8
Näringslivet	59,7	– 8,4	–6,4
därav: industri	17,1	–15,9	–5,0
Statliga myndigheter och affärsverk	15,2	14,5[1]	4,0
Kommuner	22,2	– 5,2	0,0
Bostäder	18,9	– 4,5	–2,2
Lagerinvestering	– 6,5	– 0,4	0,7
Privat konsumtion	330,4	0,7	–2,4
Offentlig konsumtion	184,7	1,3	1,3
Statlig	53,7	– 3,2	–1,8
Kommunal	131,0	3,3	2,6
Inhemsk efterfrågan	622,6	– 0,5	–0,7
Export, varor och tjänster	203,0	3,2	6,2
Användning	825,6	0,5	1,1

[1] Vissa investeringar inom SJ ägde rum först 1982 mot planerat 1981. Om de skett som planerat 1981 ökar statliga investeringar med 7,5 % både 1982 och 1983.

Tabell 2. Bytesbalans 1981–1983
Miljarder kronor

	1981	1982	1983
Export av varor, fob	144,7	168,0	200,6
Import av varor, cif	146,0	173,5	199,5
Handelsbalans	– 1,3	– 5,5	1,1
Export av tjänster	20,7	25,4	30,1
Import av tjänster	29,3	35,0	41,4
Tjänstebalans	– 8,6	– 9,6	–11,3
Korrigeringspost	12,9	15,0	17,0
Transfereringsbalans	–17,2	–22,5	–27,3
varav räntor	–11,0	–15,2	–18,8
övr. transfer.	– 6,2	– 7,3	– 8,5
Bytesbalans	–14,2	–22,6	–20,5

Dessa siffror kommer att behöva revideras något för år 1983 om de av utskottet förordade riktlinjerna till den ekonomiska politiken följs.

Som framgår av tabellerna väntar sig regeringen en svag produktionstillväxt också för 1983. Mot den bakgrunden kommer arbetsmarknadsläget mycket sannolikt att fortsätta att vara ansträngt. Mätt mellan årsgenomsnitten kan man, som framgår av kalkylerna i den preliminära nationalbudgeten, befara en viss ökning av den öppna arbetslösheten. Arbetskraftsefterfrågan förutses nämligen minska samtidigt som arbetskraftsutbudet ökar i ungefär samma takt som under de senaste åren.

För industrin förutses en produktionsökning om 3 %. Det rekordlåga

kapacitetsutnyttjandet innebär att det troligen finns en stor produktivitetspotential i många företag som begränsar nettoarbetskraftsefterfrågan under 1983.

Utskottet noterar att det framhålls i finansplanen att det behövs en hög beredskap för att genom ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder motverka en eventuell ökning av arbetslösheten. Arbetsmarknadsstyrelsen har också nyligen i en skrivelse till regeringen begärt mer pengar till beredskapsarbeten att sättas in under försommaren.

Vid en sammanfattande bedömning av den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i de borgerliga partimotionerna kommer utskottet till följande slutsats.

Inget av de borgerliga partierna presenterar ett hållbart alternativ för den ekonomiska politiken. De förordar en fortsättning av den politik de bedrev i regeringsställning och som i sin praktiska tillämpning visade sig misslyckad för att förbättra produktion och sysselsättning i landet. De förordar en borgerlig klasspolitik.

Särskilt utmärker sig moderata samlingspartiet, som i sin motion t. o. m. anför ståndpunkter som innebär en attack från höger av den regeringspolitik som bedrevs under den borgerliga regeringsperioden. Mera uttalat än de andra borgerliga partierna förespråkar moderaterna mera privatisering, ökat utrymme för de s. k. fria marknadskrafternas spel och kraftiga nedskärningar av de offentliga utgifterna. Samtliga borgerliga partiers och i synnerhet moderaternas politik leder till ökad arbetslöshet och en än mer orättvis inkomstfördelning i samhället. Det är en helt oacceptabel politik.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1647 yrkande 1, motion 2107 yrkande 1, motion 2140 yrkande 1 samt proposition 100, bil. 1 mom. 1. Utskottet godkänner däremot vad som anförs i motion 1710 yrkande 1.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1982/83:1647 yrkande 1, 1982/83:2107 yrkande 1 och 1982/83:2140 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:1710 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "I finansplanen" och på s. 31 slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är regional balans ett självklart mål för den ekonomiska politiken. Sådan balans bör i första hand uppnås med generella medel, t. ex. sänkningar av arbetsgivaravgifter och energiskatter i stödområdena och omläggning av transportstödet. Därmed förbättras förutsättningarna att behålla och utvidga befintlig industri och etablera nya företag.

För att underlätta besvärliga omställningar för enskilda människor blir även vissa selektiva åtgärder nödvändiga. Särskilda satsningar måste också göras i Norrbotten, som genomgår en mycket genomgripande strukturomvandling.

Utskottet anser att vad som ovan anförts bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

2. beträffande *balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2140 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken

Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "I finansplanen" och på s. 31 slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

I budgetpropositionen (bil. 14) anges att befolkningstillväxten under 1980-talet i Sverige kommer att bli betydligt lägre än under 1970-talet, ca 40 000 invånare. Samtidigt förväntar man att ökningen enbart i Stockholms och Uppsala län skall bli 50 000. Ökningen i Kristianstad, Malmöhus och Hallands län anges till 30 000. För Norrbottens del bedömes att en kraftig befolkningsutflyttning skall ske.

Föredraganden framhåller i propositionen att "jämfört med tiden före 1970" har en stabilisering av befolkningsutvecklingen skett på länsnivån. Det kan emellertid bli svårt att vidmakthålla denna stabilitet under resten av 1980-talet.

I budgetpropositionen finns således oroande tecken som tyder på att socialdemokraterna vill återgå till en politik som främjar koncentration av befolkningen till några få storstadsregioner. Den socialdemokratiska politi-

ken har som bekant tidigare i dessa hänseenden byggt på grova felaktiga bedömningar av befolkningens utveckling och fördelning över landet.

Budgetpropositionen kan inte tolkas på annat sätt än att socialdemokraterna på nytt kommer att medverka till en förödande avtappning av befolkningen i skogslänen framför allt i Norrbotten – en ny flyttlasspolitik skall stimuleras fram. Den kraftiga höjningen (ca 30 %) av flyttbidragen tyder också på detta. Utskottet kan inte under några omständigheter acceptera en sådan politik. Enligt utskottets mening måste det vara ett huvudmål för den ekonomiska politiken att nå och upprätthålla balans mellan och inom skilda regioner.

Utskottet anser att vad som anförts i motion 2140 i anslutning till yrkande 2 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2140 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Liberalisering av kreditpolitiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Det grundläggande" och slutar med "2107 yrkande 3" bort ha följande lydelse:

De stora statliga budgetunderskotten skapar allvarliga problem på kreditmarknaden. De har länge i stor utsträckning finansierats genom att riksbanken regleringsvägen tvingat banker, försäkringsbolag och AP-fonden att köpa stora volymer statsobligationer med dålig avkastning. Dessa institut har således tvingats placera småsparares, försäkringstagarnas och pensionärernas pengar till så låg ränta att den ibland inte ens motsvarat inflationen.

Genom att budgetunderskottet i så hög grad har finansierats i bankerna sjunker andelen eget kapital i deras balansräkningar, vilket påverkar utlandets förtroende för det svenska bankväsendets styrka. Detta gör det nödvändigt att i större utsträckning än hittills finansiera statsbudgetens underskott utanför bankerna, dvs. hos hushållen och företagen.

Utplacering av statspapper med icke marknadsmässiga räntor förutsätter sådana regleringsåtgärder som likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering. Dessa regleringar medför en tillväxt av kreditgivningen utanför kreditinstituten.

Dessa förhållanden har närmare analyserats i den kreditpolitiska utredningen, som nyligen lagt fram sitt betänkande. Utredningen framhåller regleringarnas snedvridande effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer "marknadskonform" kreditpolitik.

Enligt utskottets mening synes den faktiska kreditpolitiken närmast utvecklas i en riktning motsatt den föreslagna. Sålunda har maximigränsen för likviditetskrav höjts från 50 till 55 %. Samtidigt består räntereglerингen för bankerna, och riksbanken har skaffat sig förnyat förordnande för att kunna tillämpa utlåningsreglering för finansbolag och placeringsplikt för försäkringsbolag.

Utskottet anser att kreditpolitiken bör läggas om, så att styrning med likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering efter hand kan upphöra. Strävan bör vara att åstadkomma en successiv liberalisering av kreditmarknaden.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *liberalisering av kreditpolitiken*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2107 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Kollektiva löntagarfonder

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Vad gäller" och på s. 32 slutar med "2140 yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Den socialdemokratiska synen på vinsten som ett fördelningspolitiskt problem överensstämmer inte med utskottets uppfattning. Vinsten är ett mått på ett företags effektivitet och spelar därmed en viktig roll i marknadsekonomin.

Olika åtgärder för att begränsa eller beskära företagens vinstutveckling är knappast ett effektivt motmedel mot den nuvarande alltför låga investeringstakten. Eftersom den socialdemokratiska regeringen vill reglera sönder de naturliga fördelningsmekanismerna i marknadsekonomin, nödgas man också föreslå åtgärder som skall förmå företagen att investera. Sådana åtgärder är utdelningsskatten och den obligatoriska avsättningen till investeringskonton. Den förra skall, enligt regeringens talesmän, ses som det första steget mot löntagarfonder.

Det verkliga skälet för löntagarfonder av det slag socialdemokraterna och LO föreslagit är att ägandet skall överföras till politiska eller fackliga organ. Utskottet kan inte tillstyrka den enorma maktkoncentration en sådan

kollektivisering av ägandet skulle medföra.

I stället är det angeläget att bredda ägandet i svenskt näringsliv. Det bör åstadkommas genom att fler enskilda människor stimuleras att placera sitt sparande i aktier. Det s. k. skattefondsparandet har härvidlag blivit en stor framgång och bör därför bibehållas.

Enligt utskottets uppfattning är kollektiva löntagarfonder inte förenliga med marknadsekonomins principer. De är heller inte lösningen på något av de problem som den svenska ekonomin brottas med. Mot denna bakgrund avstyrks yrkandena 1 och 2 i motion 861.

På förslag av utskottet (FiU 1981/82:40) uttalade riksdagen våren 1982 att ett införande av kollektiva löntagarfonder skulle medföra en långtgående maktkoncentration och en försämring av sysselsättning och ekonomisk utveckling. Med anledning av motion 1589 yrkande 6 och motion 2140 yrkande 4 bör detta uttalande upprepas.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kollektiva löntagarfonder*
att riksdagen med avslag på motion 1982/83:861 samt med bifall till motionerna 1982/83:1589 yrkande 6 och 1982/83:2140 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Kollektiva löntagarfonder

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "I motion" och på s. 32 slutar med "motion 861" bort ha följande lydelse:

I motion 861 anförs att riksdagen uttalar sig för upprättande av samhällsfonder under lönarbetarkontroll och för lokala fackliga investeringsfonder. Utskottet finner att den s. k. fondfrågan i de i motionen förordade riktlinjerna för ett fondsystem skulle få en förnuftig lösning, som innebär stärkt inflytande för de lönearbetande och en viktig grundplåt för en aktivt arbetsskapande politik. Utskottet menar att regeringen snarast bör förelägga riksdagen förslag i enlighet med vad motionen 861 uttalar.

Med det anförda tillstyrks yrkande 1 och 2 i motion 861.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kollektiva löntagarfonder*
att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:1589 yrkande 6 och 1982/83:2140 yrkande 4 och med bifall till motion 1982/83:861

a. uttalar sig för upprättande av samhällsfonder under löncarbetarkontroll enligt i motionen anförda riktlinjer och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed,
b. uttalar sig för en lagstiftning som möjliggör inrättande av lokala fackliga investeringsfonder efter lokalt fackligt beslut och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed,

9. Regeringsinitiativ på det internationella planet för att främja den ekonomiska utvecklingen

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "De resonemang" och slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

I *motion 217* av Egon Jacobsson (s) och Bengt Silfverstrand (s), yrkande 1, föreslås regeringsinitiativ på det internationella planet för att med hjälp av offentliga investeringsprogram öka den ekonomiska aktiviteten inom industriländerna. Utmärkande för flertalet OECD-länder är en snabb expansion av de offentliga utgifterna och stora budgetunderskott. Att under sådana förhållanden särskilt satsa på offentliga investeringar är inte tillrådligt. I stagnerande välfärdsekonomier av Sveriges typ är tvärtom en utbyggnad av det enskilda näringslivet mest angelägen. Med det anförda avstyrks motion 217 yrkande 1.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *regeringsinitiativ på det internationella planet för att främja den ekonomiska utvecklingen* att riksdagen avslår motion 1982/83:217 yrkande 1,

10. Engångsskatt på stora förmögenheter

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Den i" och på s. 33 slutar med "motion 703" bort ha följande lydelse:

Alla tillgängliga undersökningar vitsordar att inflationen har haft kraftiga omfördelningseffekter till fördel för högre inkomsttagare och stora förmögenhetsägare, men till nackdel för lägre inkomsttagare och små förmögenhetsägare. Inflationen har karaktären av nollsummespel, dvs. det en förlorar vinner någon annan.

Som visas i motion 703 omfattar inflationsvinsterna årligen mycket större

belopp än förändringarna i reallönesummor och förändringarna genom omläggningar i skattesystemet. Omfördelningen genom inflationen kommer främst höginkomsttagarna till del och har sålunda starkt regressiva verkningar.

Den avgörande uppgiften här är naturligtvis att söka stoppa inflationsutvecklingen. Den uppgiften kräver insatser över hela den ekonomiska politikens fält och avgörande maktförskjutningar i samhället. Den väldiga omfördelning som skett genom inflationen under det senaste årtiondet gör det emellertid nödvändigt med åtgärder för att söka eliminera så mycket som möjligt av denna omfördelning. En åtgärd i detta syfte kan vara en engångsskatt på stora förmögenheter.

Med det sagda tillstyrker utskottet yrkandet i motion 703.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *engångsskatt på stora förmögenheter* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:703 hos regeringen begär förslag till en engångsskatt på stora förmögenheter avsedd att motverka förmögenhetsöverföringarna genom inflationen.

11. Engångsskatt på stora förmögenheter

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Den i" och på s. 33 slutar med "ett sammanhang" bort ha följande lydelse:

De nu gällande skatteskalorna för förmögenhetsskatten och för arvs- och gåvoskatten härstammar från ett av den dåvarande socialdemokratiska regeringen år 1970 framlagt förslag. Reformen innebar en omfördelning så att skatten sänktes för små och medelstora förmögenheter och arv och höjdes för de större. De nya reglerna grundade sig på en omfattande översyn av kapitalbeskattningen. Av det omfattande material som presenterades av utredningen framgick enligt vad bevillningsutskottet anförde vid sin prövning av frågan att möjligheterna till skattehöjningar på detta område var begränsade. Utskottet anslöt sig till regeringens förslag men framhöll samtidigt att de farhågor, som vid remissbehandlingen uttalats i fråga om den inverkan skatteskärpningar kunde få på näringslivets funktionsduglighet och på hela vårt lands ekonomi, manade till en viss försiktighet.

Skalorna har åren 1975 och 1980 i viss utsträckning reviderats med hänsyn till höjningarna av fastighetstaxeringsvärdena. De farhågor som tidigare uttalats – bl. a. från bevillningsutskottet – i fråga om en alltför hög beskattnings skadeverkningar på vår ekonomi har enligt utskottets uppfattning besannats av utvecklingen. Utskottet finner det inte rimligt att nu ta ut en högre skatt än som fastställdes 1970 för motsvarande realvärden.

12. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Underskottet i" och på s. 38 slutar med "för budgetregleringen" bort ha följande lydelse:

Budgetunderskottet innebär en fara inte endast för statsfinanserna utan för hela den svenska ekonomin. Underskottet kommer att fortsätta att stiga snabbt om inte kraftfulla motåtgärder vidtas. Enbart statsskuldräntornas tillväxt innebär en ökning av underskottet med 12–15 miljarder kr. årligen. Trots rader av skattehöjningar och tillfälliga inkomstförstärkningar på nästan 6 miljarder kr. redovisar regeringen för det kommande budgetåret ett statligt budgetunderskott på över 90 miljarder kr. Detta är enligt utskottets mening oacceptabelt.

Sverige måste under 1980-talet avveckla underskotten i den offentliga sektorn och i bytesbalansen. Utskottet ser detta som den centrala och avgörande uppgiften för den ekonomiska politiken under 1980-talet. Det går inte i längden att basera vår välfärd på resurser som andra länder har skapat eller kommande generationer förväntas skapa.

Utskottet anser att den offentliga sektorns andel av ekonomin måste minska till förmån för en expansion i näringslivet.

Detta kräver en frysning av den reala nivån på de samlade offentliga utgifterna. För att åstadkomma en nolltillväxt i utgifterna föreslås i motion 2107 besparingar på 18 miljarder kr. för det kommande budgetåret. För helår innebär besparingsförslagen 21,5 miljarder kr.

Kraftfulla besparingar är nödvändiga för att få bukt med den annalkande statsfinansiella krisen, inflationen och utlandsupplåningen. Besparingarna är enligt utskottet också fördelningspolitiskt välmotiverade. Om vi inte sparar, skulle en orimligt stor skattebörda läggas på löntagarna och på nästkommande generation.

En neddragning av utgifterna och budgetunderskottet minskar dessutom på olika sätt inflationen och de negativa fördelningseffekter som följer därav.

Huvuddelen av de skattehöjningar som regeringen genomför kommer att innebära en minskad stimulans att arbeta, investera och spara. Vår utvecklingskraft försvagas ytterligare. Utskottet föreslår därför att huvuddelen av skattehöjningarna rivs upp från och med årsskiftet 1983/84 i enlighet med vad som förordas i motion 2107. Detta medför enligt utskottet ett skattebortfall för nästa budgetår på ca 5 miljarder kr. Budgetunderskottet beräknas därmed bli drygt 77 miljarder kronor vilket är 13 miljarder kronor lägre än det av regeringen redovisade.

Utskottet anser att det under 1980-talet är nödvändigt att avveckla den

samlade offentliga sektorns underskott. Det innebär en neddragning av statens budgetunderskott med ytterligare ca 40–45 miljarder kronor i dagens penningvärde. Endast en blygsam del kommer att kunna försvinna genom ökad tillväxt och ökade skatteinkomster. Den helt dominerande delen måste sparas bort. I den mån den totala efterfrågan därvid kommer på en alltför låg nivå bör detta motverkas av sänkta skatter.

Det räcker emellertid inte med att spara. Vi är under 1980-talet tvingade att förändra och finna nya verksamhetsformer för delar av den viktiga service, som i dag ges via den offentliga sektorn. I motion 2107 anges några systemförändringar, som är nödvändiga för att åstadkomma budgetbalans och tillväxt i ekonomin.

Utskottet delar motionärernas bedömning att vi måste privatisera och införa konkurrens i den offentliga verksamheten, framför allt i kommunerna, för att pressa kostnaderna och öka effektiviteten. Det är inte nödvändigt att kommunerna driver en så omfattande verksamhet som i dag i egen regi. Barnomsorgen kan t. ex. i stor utsträckning bedrivas i privat regi. Konkurrens på lika villkor skulle minska kostnaderna för kommunerna.

Det är också nödvändigt att införa avgiftsfinansiering där detta är möjligt. Kommunala avgifter för företag och hushåll när de utnyttjar kommunal service gör det möjligt för kommunerna att fortsätta att tillhandahålla tjänster.

Ett ökat inslag av individuellt anpassade försäkringsvillkor kan enligt utskottet ge den enskilde en ökad valfrihet utan att innebära avkall på våra fördelningspolitiska ambitioner.

Ett av de viktigaste inslagen i strategin för att åstadkomma budgetbalans är att vi bryter automatiken i utgiftsökningarna. Huvudförklaringen till att Sverige hamnat i den statsfinansiella situation där vi nu befinner oss är att vi fattat politiska beslut under 1960- och 1970-talen som förutsatte en snabb ekonomisk tillväxt. Det gäller t. ex. besluten om indexering av olika bidrag och transfereringar och uppställandet av alltför ambitiösa mål vad gäller utbyggnad av äldrevård, barndaghem, utbildningssystem, sjukvård etc. Bryter vi inte automatiken kan vi inte heller bryta den onda cirkeln med ständigt ökande utgifter, ökat budgetunderskott och en krympande industrisektor. Det reella värdet av räntebidrag till bostäder, sjuk- och föräldraförsäkringen, statsbidrag till kommuner m. m. måste sänkas för att vi skall få kontroll över utgiftsutvecklingen.

Dessa systemförändringar är enligt utskottet inte bara samhällsekonomiskt nödvändiga, de ökar dessutom den enskildes valfrihet och välfärd.

Om vi åstadkommer de nödvändiga förändringarna kan vi få kontroll över budgetunderskottet och därmed också över statsskuldräntornas utveckling. Ett minskat budgetunderskott sänker automatiskt utgifterna genom att räntenivåerna då kan trappas ned och inflationen dämpas. På så vis kan vi komma in i en god cirkel med minskade utgifter och växande skatteunderlag genom ökad tillväxt. Ett accelererande budgetunderskott kommer i stället

att snabbt orsaka en statsfinansiell kris.

Budgetpolitiken i prop. 100 liksom i motionerna 1647, 1710 och 2140 leder till högre statsutgifter, högre skatter och ett större budgetunderskott än vad utskottet kan tillstyrka.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:1647 yrkande 2, 1982/83:1710 yrkande 2 och 1982/83:2140 yrkande 3 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2107 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Underskottet i" och på s. 38 slutar med "motion 1647" bort ha följande lydelse:

Under 1950- och 1960-talen upplevde västvärlden i allmänhet och Sverige i synnerhet en exempellös ekonomisk tillväxt. De varje år växande tillgångarna räckte både till att kraftigt höja den privata levnadsstandarden och samtidigt öka de offentliga ambitionerna. Vi byggde upp ett stort antal sociala trygghetssystem, där besluten innebar stora åtaganden för framtiden.

Under 1970-talet har den ekonomiska situationen drastiskt förändrats både ute i världen och här hemma. Den ekonomiska tillväxttakten har sjunkit radikalt och såvitt man nu kan bedöma för lång tid framöver. Detta har fört med sig en betydligt lägre ökningstakt av det allmännas inkomster. Inkomsterna växer helt enkelt inte i takt med utgifternas ökning. Tillväxttakten för utgifterna är ju bestämd av de beslut som togs i en helt annan ekonomisk situation.

Denna situation, med automatiskt snabbt växande utgifter å ena sidan, och betydligt långsammare växande inkomster å den andra, måste med nödvändighet leda till ett alltmer ökande budgetgap. Så har också skett såväl i Sverige som i andra länder.

I denna situation finns i princip bara två vägar att gå, att skärpa beskattningen så att inkomsterna anpassas efter utgifterna eller att anpassa utgifterna till inkomsterna. Socialdemokraterna valde under första delen av 1970-talet den förra metoden. Detta ledde till att Sverige fick världens högsta skattetryck. Allvarligare var dock att det höga skattetrycket fick mycket negativa effekter på ekonomins funktionssätt. Det lönade sig bl. a. allt sämre

att arbeta "vitt" och allt bättre att arbeta "svart".

Det finns numera dock en rätt entydig uppfattning att ökade skattepålagor inte är någon framkomlig väg att i någon betydande utsträckning öka inkomsterna i ett land som redan har så högt skattetryck som vi har i Sverige. Då återstår bara den andra vägen, nämligen att anpassa utgifterna till inkomsterna. En sådan anpassning kan, om den skall få tillräcklig omfattning, bara ske genom att man begränsar den automatik när det gäller utgiftshöjningarna, som finns inbyggd i de tidigare fattade besluten.

Mittenregeringens politik på den statliga sidan inriktades på att budgetunderskottet skulle successivt minska. För budgetåret 1981/82 blev resultatet ./. 68 miljarder kronor mot beräknat ./. 76 miljarder kronor. För 1982/83 kunde regeringen vid den reviderade finansplanen i april 1982 sänka det beräknade underskottet från 83 miljarder kronor till 76 miljarder kronor, dvs. samma beräknade underskott som för 1981/82.

Finansplanen räknar med att budgetunderskottet för innevarande budgetår 1982/83 kommer att bli 91.8 miljarder kronor. Detta skall jämföras med att underskottet för förra budgetåret blev 68 miljarder kronor och att riksdagen i juni beräknade årets underskott till 76 miljarder kronor. Budgetunderskottet tillåts alltså öka med 24 miljarder kronor jämfört med förra året, en ökning utan jämförelse och med 16 miljarder kronor jämfört med det av riksdagen beräknade.

Budgetunderskottet för 1983/84 anger regeringen till 90,2 miljarder kronor och vill i finansplanen göra gällande att man därvid minskat budgetunderskottet med 1,6 miljarder kronor jämfört med innevarande budgetår. Någon reell minskning av budgetunderskottet föreligger emellertid inte. Tvärtom har inga egentliga besparingar skett utöver den sedan flera år etablerade metoden att göra pris- och löneomräkning enligt det s. k. huvudalternativet, dvs. att myndigheter och verk får 2 % mindre än vad full pris- och löneomräkning skulle ge.

Det skenbart minskade underskottet har i stället uppnåtts dels genom det tidigare påvisade kraftigt uppblåsta underskottet för innevarande budgetår (16 miljarder mer än det av riksdagen i juni fastställda), dels genom ett antal engångsinkomster.

De totala statliga utgifterna har ökats med ca 40 miljarder kronor om man jämför den statsbudget riksdagen fastställde våren 1982 och det budgetförslag regeringen nu presenterar.

Bara utgifterna exklusive statsskuldräntor har ökat ca 27 miljarder kronor från 217 till ca 244 miljarder kronor (om man beaktar de ökade utgifter som döljs genom att posten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov" nettoberäknats). Detta innebär att de totala utgifterna exklusive räntor ökat med ca 12,5 %. Detta innebär en synnerligen oroande ökning av statsutgifterna.

Den socialdemokratiska strategin när det gäller att ta itu med budgetunderskottet bygger huvudsakligen på tanken att genom ökad allmän ekonomisk tillväxt få större statsinkomster.

Den tillväxttakt som skulle krävas för att man utan nedskärningar i de offentliga utgifterna skall få se ett minskande budgetunderskott överstiger emellertid den som uppnåddes under 1960-talet. Det är osannolikt att en sådan tillväxttakt kommer att återkomma under 1980-talet.

Till det kommer att det ökade budgetunderskottet i sig kommer att hämma den tillväxt som eftersträvas. Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Mot den bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en offensiv ekonomisk politik att förhindra att budgetunderskottet ökar i reala termer. Den enda möjliga metoden att minska budgetunderskottet är därför att både öka skatteunderlaget och minska de offentliga utgifterna. Långsiktigt måste de anpassas till den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Regeringens budgetpolitik bryter den påbörjade utvecklingen mot kontroll av utgiftsexpansionen. Besparingsåtgärderna under 1980–82 innebar början till en anpassning av utgiftsökningen till tillväxten i hela ekonomin. För att åstadkomma denna anpassning var det nödvändigt att begränsa automatiken i olika utgiftskomponenters expansion.

Men under hösten har riksdagen i stället beslutat att återställa full automatik för bl. a. pensionerna.

Räntebetalningarna på statsskulden är den post som växer snabbast bland de offentliga utgifterna och med total automatik. Räntorna är redan nu den näst största utgiftsposten (57 miljarder kronor) och kommer inom kort att vara den största.

För varje år som underskottet i statens budget består ökar räntebetalningarna och med ett snabbt växande underskott ökar ränteutgifterna än snabbare. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över den offentliga utgiftsexpansionen. Varje år som man undviker att ta itu med denna automatiska ökning i utgifterna innebär därmed en osolidarisk övervältring av bördan för dagens offentliga överkonsumtion (de totala offentliga utgifterna motsvarar nu 70 % av BNP) på kommande generationer.

Att finansiera så stora budgetunderskott har uppenbara problem. Lånar man inom landet drivs marknadsräntan upp och gör det svårare att få industriinvesteringar lönsamma. Sker finansiering via sedelpressarna riskerar man en inflationsbomb. Och utlandsupplåning minskar efterhand den egna politiska handlingsfriheten.

Möjligheten att komma till rätta med underskotten är i hög grad beroende av i vilken utsträckning man lyckas bryta utgiftsautomatiken. Begränsning av den automatiska inflationskompensationen kan ske på flera sätt. En intressant metod kan vara att full kompensation endast ges upp till en viss nivå för prisstegringarna, varefter ingen eller endast begränsad kompensation ges. En sådan åtgärd får många gånger ses i relation till en strävan att hålla nere prisstegringarna. Så snart inflationen stiger över en viss nivå minskar med en sådan metod de reala utgifterna under vissa anslag. Vid en

strikt tillämpning fungerar åtgärden således som en automatisk stabilisator i budgeten.

En likartad metod tillämpades vid marginalskattereformen, när det gäller den indexreglerade skatteskalan. Denna försköts oavsett inflationstakten med ett visst fast krontal som motsvarade ca 5,5 % indexreglering.

Om en sådan här metod används för att begränsa kostnadsökningarna är det enligt utskottets mening en logisk konsekvens att motsvarande regler tillämpas vid indexreglering av skatteskalan.

Inom flera områden måste de automatiskt verkande reglerna ersättas med särskilda politiska beslut om utgifternas storlek. Därigenom stärks också det politiska inflytandet. Utrymme för reformer måste skapas genom omprioriteringar. Enligt utskottets uppfattning kan man emellertid inte ensidigt inrikta sig på att begränsa utgifterna. Det är därför nödvändigt att också vidta åtgärder för att öka inkomsterna. Utskottet ställer sig inte heller främmande för att i ökad utsträckning pröva att avgiftsfinansiera offentliga tjänster. För att minska underskottet måste inkomsterna varaktigt öka väsentligt snabbare än utgifterna. Som utskottet redovisat tidigare måste kraven på finansiell stramhet vägas mot budgetens reala effekter på ekonomin. Ett centralt inslag i strategin för den ekonomiska politiken måste vara att stimulera de tillväxtskapande krafterna.

För en decentralistiskt inriktad ekonomisk politik är det självklart att ge erkännande åt de många enskilda skapande krafterna. Speciellt värdefulla inslag har den kooperativa företagsformen med dess demokratiska styrelseformer och personliga delaktighet. Inte minst i de små företagen sker ett ständigt nytänkande. En konkret åtgärd för att stimulera mindre företag vore därför att differentiera arbetsgivaravgifterna med hänsyn till företagens storlek.

På längre sikt finns det enligt utskottets mening åtskilliga skäl som talar för att ett näringsvänligt skattesystem snarare bör beskatta konsumtionsutgifter än arbetsinkomster.

Utskottet föreslår nedan ett antal besparingsförslag av olika karaktär. Det rör sig såväl om besparingar på vissa anslag som om genomgripande systemförändringar. I vissa fall lämnas också förslag som har en positiv engångseffekt på statsbudgeten. Innan förändringar av automatiken får praktiskt genomslag bör enligt vår mening "besparingar" av mer engångskaraktär kunna göras för att minska budgetunderskottet och statens räntekostnader. Exempel på sådana åtgärder är avveckling av mindre bostadslån och av vissa fonder samt totalfinansiering av bostadsbyggandet på den ordinarie bostadskreditmarknaden.

För det första vill utskottet återkomma med tre av de besparingar riksdagen rev upp i höst nämligen de som berörde sjukförsäkringssystemet (karensdagarna m. m.), indexbasbeloppsberäkningen enligt lagen om allmän försäkring (pensioner m. m.) och statens bidrag till den kommunala barnomsorgen. Utskottet anser fortfarande att dessa besparingar genom den

utformning de fått i riksdagens tidigare beslut hade givits en klar fördelningspolitisk profil. I konsekvens därmed vill vi sänka momsen från nuvarande 19 % till 17.7 % och göra motsvarande följdändringar i de fall moms utgår med reducerad procentsats (bl. a. byggnadsarbeten).

Med de förslag till besparingar som finns i motion 2140 lär ränteutgifterna på statsskulden för 1983/84 bli ca 1 miljard kronor lägre än i regeringens alternativ.

För att åstadkomma ett rationellare system för bostadsbyggandets finansiering föreslår utskottet att nuvarande uppdelning i bottenlån och statliga lån sammanföres till ett lån. Det naturliga är då att utöka bostadsinstitutens utlåning till att omfatta även den del som idag är ett särskilt statligt lån. När det gäller mindre lån t. ex. för ombyggnader, energiåtgärder, handikappanpassning bör lånen kunna lämnas av respektive bank på orten och i så fall beloppet utgöra en del av bankens ansvar för den prioriterade bostadsfinansieringen. Statens ansvar förändras inte genom detta – endast formen ändras från att lämna ut ett lån till att teckna ansvar för motsvarande belopp.

Genom att statens budget inte skiljer mellan drift- och kapitalutgifter uppkommer i 1983/84 års budget ett minskat budgetunderskott på 10 miljarder kronor.

Bostadsstyrelsen har per den 31 december 1982 ca 1 miljon lån på tillsammans 62 miljarder kronor. Tyvärr saknas statistiska uppgifter om hur många lån som är under t. ex. 15 000 kr. respektive under 30 000 kr. En mycket preliminär bedömning från bostadsstyrelsen anger att ca 160 000 lån är under 15 000 kr.

Det är av intresse att kunna minska den statliga låneförvaltningen. Dels är låneförvaltningen en omfattande del av bostadsadministrationens arbete, dels har riksdagen beslutat att vissa typer av äldre lån skall ändras, vilket medför extra arbete. Staten har av dessa skäl motiv för att försöka få låntagarna att lösa in smålån, t. ex. de under 30 000 kr. Arbetet bör i första hand inrikta sig på dessa och på de former av lån som nu inte längre beviljas.

Staten har ett ytterligare motiv i de räntekostnader som den statliga upplåningen medför. Inlösen av sådana lån bör därför förknippas med erbjudande om avskrivning av viss del av skuldbeloppet.

Omfattningen av hur mycket som kan beräknas inflyta till statsverket genom denna form av amorteringar är på grund av bristande statistiskt underlag svårt att ange. Det påverkas också av villkoren, men målet bör vara att nå upp till 5 miljarder kronor under budgetåret 1983/84.

Höstriksdagen beslöt att införa skattereduktion för fackföreningsavgifter. Motivet angavs vara att skapa skattemässig jämställdhet mellan arbetsgivarnas och löntagarnas kostnader för respektive facklig organisationsverksamhet.

I sammanhanget måste beaktas att understöd som vid konflikt utgått till en

i konflikten indragen arbetare från organisation som han tillhör utgör inte skattepliktig intäkt. Konfliktunderstöd som medlem i arbetsgivarförening uppbär utgör däremot skattepliktig intäkt i rörelse.

Förbudet mot avdrag för fackföreningsavgifter kompenserades således av skattefrihet för konfliktbidrag, medan avdragsrätten för avgifter till arbetsgivarorganisationer är avsedd att uppvägas av att konfliktersättningarna är skattepliktiga.

I departementspromemorian Ds B 1980:3 föreslogs en annan metod att åstadkomma en likställdhet i den skattemässiga behandlingen. Förslaget var att för avgifter till arbetsgivarföreningar helt enkelt införa samma regelsystem som gäller för avgifter till fackföreningar.

En enig riksdag uttalade hösten 1981 i anledning av två motioner om avdragsrätt för fackföreningsavgifter: "Innan riksdagen tar slutlig ställning till frågan bör enligt utskottets mening regeringen lämna riksdagen en fullständig redovisning och kartläggning bl. a. av de konfliktbidrag som betalas ut av fackföreningar och arbetsgivarorganisationer och storleken av dessa i förhållande till de sammanlagda medlemsavgifterna."

Summa budgeteffekter på helår jämfört med budgetpropositionens, enligt utskottets förslag (milj. kr.)

		Helår		Bå 83/84
Pensioner m. m.		+ 2 500	+	1 250
Undantagandepensionärer		– 200[1]	–	100
Karensdagar m. m.		+ 1 800	+	900
Fridagsregeln		– 180	–	90
Barnomsorg		+ 600	+	300
Vårdnadsersättning		– 600	–	300
Moms		– 4 500	–	2 250
Statsföretag		+ 1 000	+	1 000
Reduktion på aktieutdelning		– 300	–	150
Arbetsmarknadsavgifter		– 600	–	600
Bostadslån		+ 10 000	+	10 000
Små bostadslån		+ 5 000	+	5 000
Bostadsområdet, övrigt		+ 100	+	100
Fondavveckling		+ 4 000	+	4 000
Fackföreningsavgift		+ 1 200	+	600
Trafikområdet		+ 150	+	150
Förseningsavgift Forsmark III		+ 200	+	200
Oljeavgift		– 100	–	100
Försvarsområdet		– 95	–	95
Polisen		– 20	–	20
Kyrkofonden		– 44	–	44
Övrigt (ca)		– 12	–	12
Statsskuldräntor		+ 1 000	+	1 000
Totalt	ca	+ 21 000	ca +	21 000

[1] Beställn. till reg.

Den skattereduktion för fackföreningsavgift som riksdagen beslutade om i höstas föreslogs av regeringen utan att den 1981 av riksdagen begärda redovisningen lagts fram. Skattereduktionen belastar statskassan med ca 1,2 miljarder kronor. Höstens beslut försvårade också riksdagens möjligheter att välja andra för statskassan bättre alternativ.

Utskottet anser att beslutet om skattereduktion för fackföreningsavgifter bör rivas upp samt att regeringen snarast bör lägga fram den av en enig riksdag begärda redovisningen.

I budgetpropositionen föreslås att utbetalning av bidrag till vissa frivilligorganisationer skall periodiseras över året. Avsikten är att staten därigenom skulle göra räntevinster på de bidragsmottagande organisationernas bekostnad.

Eftersom bidragen till organisationerna låsts till 3 % uppräkning, vilket inte på långt när ger täckning för inflationens kostnadshöjningar, anser utskottet inte att staten därutöver bör ta från organisationerna de ränteintäkter de kan få genom att det tidigare utbetalningssystemet för bidragen bibehålles.

I motion 2107 (m) redovisas ett budgetalternativ som enligt motionärernas beräkningar innebär besparingar om 18 miljarder kronor budgetåret 1983/84 jämfört med regeringens förslag. Samtidigt föreslås skattesänkningar för år 1984 som under budgetåret 1983/84 sänker inkomsterna med närmare 5 miljarder kronor.

Utskottet har tidigare analyserat motionärernas förslag till politik och därvid funnit att den leder till för utskottet oacceptabla konsekvenser. Utskottet kan mot bakgrund härav inte tillstyrka den allmänna inriktning som förslagen innebär.

I motion 1647 (fp) föreslås besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och den kommunala barnomsorgen. På inkomstsidan föreslås sänkt mervärdeskatt och vissa förändringar i inkomstbeskattningen. Dessutom föreslås minskningar av livsmedelssubventionerna och av bidragen till kommunerna samt ökad avgiftsfinansiering.

Utskottet anser att en neddragning av livsmedelssubventionerna framstår som fördelningspolitiskt oacceptabelt. Livsmedelssubventionerna utgår endast på baslivsmedel och har således en klart fördelningspolitisk profil. Vad gäller förslagen att minska bidragen till kommunerna återkommer utskottet till detta under avsnittet om den kommunala ekonomin. Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört avstyrker utskottet den inriktning av budgetpolitiken som föreslås i motion 1647.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:1647 yrkande 2, 1982/83:1710 yrkande 2 och 1982/83:2107 yrkande 2

godkänner vad som förordats i motion 1982/83:2140 yrkande 3 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Underskottet i" och på s. 38 slutar med "motion 1647" bort ha följande lydelse:

Regeringen redovisar budgetunderskott strax över 90 miljarder kronor för såväl innevarande som nästa budgetår. För innevarande budgetår 1982/83 är det en kraftig uppjustering jämfört med den prognos som förelåg vid regeringsskiftet. Till stora delar är det ett resultat av åtgärder som regeringen själv beslutat om.

Några besparingar för 1983/84 föreslås inte. Utgifterna ökar således till 294 miljarder kronor, en ökning på 43 miljarder kronor eller 17 % jämfört med budgetpropositionen ett år tidigare. Något försök att bryta den alltför snabba expansionen av de offentliga utgifterna görs inte. Tvärtom har regeringen rivit upp av riksdagen fattade beslut och således i praktiken *ökat* automatiken i utgiftsexpansionen.

En sådan politik är helt oacceptabel. Utskottet har tidigare ingående beskrivit de konsekvenser denna politik får. Det betyder att grundläggande sysselsättnings- och välfärdsmål hotas.

På det principiella planet tycks regeringen vara medveten om detta. Men som i så många andra fall är man inte beredd att följa upp denna insikt med konkreta åtgärder som på sikt leder till problemens lösning.

Moderata samlingspartiet å andra sidan föreslår så stora besparingar att de reala konsekvenserna blir starkt negativa för tillväxtförmågan i svensk ekonomi. Man synes närmast helt okänslig för förslagens fördelningspolitiska effekter.

Utskottet delar uppfattningen i motion 1647 (fp) att "permanenta" besparingar om ca 10 miljarder kronor är en lämplig nivå.

Dessa besparingar bör för det första inkludera besparingarna inom de statliga transfereringsutgifterna som revs upp hösten 1982. Därigenom minskar statens utgifter för sjukförsäkring och pensioner samt statsbidrag till arbetslöshetskassorna och den kommunala barnomsorgen med ca 4 miljarder på helt år.

Ytterligare besparingar bör genomföras inom ramen för livsmedelssubventionerna, bostadssubventionerna, statens bidrag till kommunerna samt genom visst ökat avgiftsuttag. Dessa besparingar summerar sig till ca 6 miljarder kronor på helt år räknat.

Beträffande kommunerna redovisades redan tidigare att vissa ytterligare indragningar av medel måste ske. Utskottet instämmer i motionärernas

uppfattning att en lämplig metod att göra detta kan vara att successivt göra om det kommunala skatteutjämningssystemet till ett inomkommunalt skatteutjämningssystem efter förebild från de kyrkliga kommunerna (och det system som används inom Stockholms län). En avgift på ca 1 % av hela skatteunderlaget, för att delvis finansiera det kommunala skatteutjämningssystemet, betyder en statlig besparing på ca 3 miljarder kronor. För att kommunerna skall klara detta krävs att volymökningen hålls tillbaka till högst 1 % och att avgiftsfinansiering prövas i ökad omfattning. Utskottet återkommer till dessa frågor när regeringen har presenterat sin proposition i ämnet.

Därtill kommer att statsbudgeten bör avlastas bostadslånefinansieringen, som således bör flyttas bort från statsbudgeten.

I motion 1982/83:141 (Rekonstruktion av statsföretagsgruppen) föreslås att staten säljer ut sina företag eller företagsgrupper. Detta innebär inte bara en engångsförstärkning av budgeten utan också en på sikt lägre utgiftsnivå genom att behovet av kapitaltillskott till dessa företag därigenom blir mindre.

Utskottet anser också att den statliga byråkratin kan reduceras med en sammanlagd besparingseffekt på åtminstone 50 milj. kr.

De föreslagna besparingarna kan sammanfattas enligt följande tabell. Flertalet besparingar föreslås gälla från årsskiftet varför ungefär halva effekten kommer under budgetåret 1983/84.

Besparingar

	Helår	Budgetår 83/84
"Permanenta"		
Sjukförsäkringen, beräkning av basbelopp, statsbidrag till barnomsorgen och arbetslöshetskassorna	4	2
Livsmedelssubventionerna	1,5	1,1
Kommunerna	3	1,5
Bostadssubventionerna	1	0,5
Avgifter	0,5	0,5
Smärre adm. besparingar	0,05	0,05
Delsumma	10,05	5,65
"Engångsbesparingar"		
Bostadslånen	15	15
Utförsäljning av statliga företag	1	0,5
Avveckling av statliga fonder	4	4
Delsumma	20	19,5
Totalt	**30,05**	**25,15**

Bortsett från dessa besparingar föreslås vissa omprioriteringar på vissa sakområden. Nettot av dessa uppgår till ca 0.

Ytterligare några utgiftsförändringar föreslås. Utskottet kan inte acceptera den föreslagna minskningen av u-landsbiståndet och föreslår därför en

ökning på 295 milj. kr. till 6 835 milj. kr. för att utan dubbelräkningar nå upp till samma biståndsinsats som nuvarande budgetår.

Därtill kommer att utskottet anser att barnbidraget bör höjas från 1 juli 1983 med 300 kr. per barn och år. Detta är enligt utskottet en bättre metod att stödja barnfamiljerna än de generella livsmedelssubventionerna som tillfaller alla medborgare. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till en rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Ds B 1982:7 (Inkomstfördelningseffekter av livsmedelssubventioner).

Även studiemedlen bör höjas från 1 juli 1983, vilket beräknas innebära en utgiftsökning på ca 70 milj. kr.

Summa utgiftsförändringar

	Helår	Budgetår
Besparingar (inkl. engångsbesparingar)	− 30,05	− 25,15
U-landsbistånd	+ 0,295	+ 0,295
Barnbidrag	+ 0,600	+ 0,600
Studiemedel	+ 0,070	+ 0,070
Totalt	**− 29,085**	**− 24,185**

För att undvika att besparingarnas reala effekt blir alltför efterfrågedämpande anser utskottet att vissa skatter bör sänkas. Mervärdeskatten bör således från 1 januari 1984 sänkas till den nivå som rådde vid regeringsskiftet, nämligen 17,7 % av beskattningsvärdet. Arbetsmarknadsavgiften bör sänkas med 0,2 enheter till 1,1 %.

Dessutom menar utskottet att vissa förändringar inom inkomstbeskattningen krävs. Genom att såväl löneökningar som inflation ligger klart högre än den justering av basenheten som gjordes för 1983 kommer skattereformen redan i år att urholkas en del. Utskottet föreslår därför att den automatiska indexregleringen återinförs redan från 1 januari 1984. Samtidigt bör skattesatsen höjas i skikten 1–4 med 1 %-enhet.

Den nyligen införda skattereduktionen för fackföreningsavgifter bör avskaffas och den avskaffade skattereduktionen för aktieutdelningar bör återinföras.

Summa inkomstförändringar

	Helår		Budgetår
Automatiskt inflationsskydd	− 2,2		
Hög skattesats i skikten 1–4	+ 1,3	0	0
Slopad reduktion för fackavgiften	+ 1,2		
Återinförd reduktion för aktieutd.	− 0,3		
Sänkt mervärdeskatt	− 4,5		− 1,5
Sänkt arbetsmarknadsavgift	− 0,5		− 0,250
Inkomstförändringar netto	**− 5**		**− 1,750**

Utskottet gör följande bedömning av de föreslagna förändringarnas effekt på statsbudgeten totalt:

	Helår	83/84
Besparingar, netto	+ 29,085	+ 24,185
Inkomstförändringar, netto	− 5,0	− 1,750
Effekt på budgetsaldot (avrundat)	+ 24	+ 22,5

Sammanfattningsvis menar utskottet att den ovan beskrivna budgetpolitiken med besparingar på ca 29 miljarder kronor och skattesänkningar på ca 5 miljarder kronor (räknat på helt år) innebär ett väsentligt steg mot lösningen på problemet med statsbudgetens utveckling.

En stor del av förbättringen i budgetunderskottet är som framgår ovan av engångsart, men icke desto mindre av stor betydelse enligt utskottets mening. Därtill kommer att de permanenta besparingarna ger en bestående effekt i form av minskat budgetunderskott och sänkt ökningstakt för de offentliga utgifterna.

För det första reduceras med den ovan beskrivna budgetpolitiken budgetunderskottet med ca 22,5 miljarder kronor för budgetåret 1983/84. För det andra dämpas utgiftsexpansionen genom de permanenta besparingarna, och för det tredje upprätthålls en lämplig inhemsk efterfrågenivå genom kombinationen av besparingar och skattesänkningar.

Vad utskottet här anfört innebär att utskottet tillstyrker de riktlinjer som föreslås i motion 1982/83:1647 yrkande 2. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:1710 yrkande 2, 1982/83:2107 yrkande 2 och 1982/83:2140 yrkande 3 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:1647 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Underskottet i" och på s. 34 slutar med "ekonomiska tillväxten" bort utgå,

dels den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "I motion 1710" och slutar med "för budgetregleringen" bort ha följande lydelse:

För att motivera sina angrepp på den offentliga verksamheten anför den borgerliga politikens talesmän och -kvinnor gärna det statliga budgetunderskottet. Här, som på andra områden, gör de borgerliga propagandisterna sig till tolkar för en förenkling av de samhällsekonomiska sammanhangen. De utgår så från enskilt hushåll att de förväxlar en enskilds förhållanden med samhällets. Om en enskild spenderar mer än vad han får i inkomst gör han bäst i att minska sina utgifter. Men om staten konsekvent gör samma sak, så minskar den också samhällets ekonomiska aktivitet och därmed sina egna inkomster.

En genomgång av den statliga budgetens underskott visar att detta ökat markant först under de borgerliga regeringsåren. Detta beror förvisso till en del på den borgerliga politiken att medvetet minska på statens intäkter från skatter och avgifter som drabbade höginkomsttagare och företag. Men i grunden beror underskottets ökning på den ekonomiska krisen. Det bör betonas att vi har stora underskott därför att produktionen inte växer tillräckligt, dvs. därför att det är kris. Det är *inte* tvärtom, vilket den borgerliga propagandan i bland vill få oss att tro, dvs. att vi har fått kris till följd av den offentliga sektorns tillväxt. Ur stabiliseringspolitisk synpunkt är inte heller det kassamässiga underskottet hos statsbudgeten det intressanta. Det är den samlade offentliga sektorn som därvid har relevans.

Följande sammanställning visar underskottens utveckling:

	Statens underskott		Den samlade offentliga sektorns underskott	
	Md kr.	% av BNP	Md kr.	% av BNP
1976	7	2,1	– 9,4 (dvs. överskott)	
1977	18	4,0	– 6,1 (dvs. överskott)	
1978	33	8,0	2,0	0,9
1979	45	9,9	13,7	3,0
1980	53	10,1	20,1	3,8
1981	66	11,6	30,4	5,4
1982	80	12,9	40,9	6,6
1983	92	13,2	55,3	8,0

Underskotten skall inte överdramatiseras. De betyder att sparandet i samhället i ökad utsträckning sker i olika "statspapper". De problem som uppenbarar sig är inkomstfördelningseffekterna av räntorna på dessa "papper". Dessutom blir det en direkt belastning för samhällsekonomin när en stor del av underskottet täcks med utländska lån, vilket medför ränte- och amorteringsströmmar till utlandet. Men av samma skäl som en bank inte går i konkurs bara därför att den till större delen finansierar sin verksamhet genom tillgångar som är inlånade från allmänheten, är statsskulden inte ett

hot om konkurs för staten. På bl. a. detta sätt skiljer sig en statsskuld från en privat skuld.

Icke desto mindre utgör statsskuldräntorna en belastning för den offentliga sektorns ekonomi. Under kommande budgetår kommer dessa att uppgå till 56 miljarder. Detta gör en mera balanserad budget önskvärd, då räntorna i sig utgör ett visst hinder för en offensiv ekonomisk politik. Men avgörande är hur statens pengar används. Används underskottet till att öka sysselsättning och produktion samt därmed bidrar till att förbättra det ekonomiska läget kommer detta att vara värt kostnaden (statsskuldräntorna) och det kommer att på sikt göra statens budget mera balanserad. Mot denna bakgrund blir en snabb minskning av statens budgetunderskott inte ett mål av primär vikt för den ekonomiska politiken.

Att det ändå framställs som ett mål av högsta vikt är en följd av den nya "liberalismens" kamp mot den offentliga sektorn för en ökad privatisering i samhället. Genom att förenkla sammanhangen, genom att framställa statens ekonomi som om den vore en enskild persons ekonomi fast i större skala, med demagogiska argument av typen "varje svensk är skyldig si och så mycket" lyckas den nyliberala propagandan framställa budgetunderskottet som det stora problemet och får ett lättköpt argument i sin kamp mot den offentliga sektorns sociala verksamhet och därmed mot de arbetandes levnadsstandard.

Utskottet menar att regeringens förslag till budget för år 1983/84 med de förändringar som häri förordas i motion 1710 (vpk) lägger grunden för en ekonomisk politik som kommer att förbättra landets ekonomiska läge. Detta kommer på sikt att medföra att budgeten framdeles icke behöver utvisa ett så stort underskott som den för närvarande gör. Särskilt kommer i denna riktning att verka de arbetsskapande program och investeringsinsatser som förordas i motion 1710.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1982/83:1647 yrkande 2, 1982/83:2107 yrkande 2 och 1982/83:2140 yrkande 3 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:1710 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet anser att motionärernas" och slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

Motionärernas förslag är ännu ett försök att holka ur den sociala tryggheten. Tanken att man genom att minska de samhälleliga transfereringarna skulle minska inflationen bortser från inflationens verkliga orsaker. Verkningarna av förslaget i motion 2140 och även av vad som förordas i motion 1647 (fp) blir att mottagare av samhälleliga transfereringar, vilka till stor del är låginkomsttagare, får lida etter värre genom av andra krafter skapad inflation. Detta är ett utslag av ett ekonomiskt tänkande som sätter ett litet budgetunderskott som ett mål i sig för den ekonomiska politiken. Det bör ju i sammanhanget dessutom inflikas att den offentliga sektorns budgetunderskott icke skapas inom socialförsäkringssektorn, vilken lämnar ett betydande överskott.

Däremot har utskottet inget att invända om indexuppräkningen av skatteskalan skulle begränsas. Detta bör dock tas upp i samband med skattepolitiken.

Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen 2140 yrkande 5.

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten* att riksdagen avslår motion 1982/83:2140 yrkande 5,

17. Utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet anser att motionärernas" och slutar med "och jordbruksregleringen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att motionärernas förslag om en begränsad kompensation kan vara ett sätt att dämpa inflationsförväntningarna. Genom att endast en begränsad kompensation ges i transfereringssystemet kan förutsättningar skapas för att minska kompensationstänkandet i andra sammanhang vilket skulle kunna bidra till att dämpa de inflationsdrivande krafterna. Så snart inflationen stiger över en viss nivå minskar med en sådan metod de reala utgifterna under vissa anslag. Vid en strikt tillämpning fungerar åtgärden

således som en automatisk stabilisator i budgeten. Liknande tankegångar framförs i motion 1647 (fp). Där sägs att det är viktigt att statsmakterna försöker skapa trovärdighet för en långsiktigt låg prisökningstakt. En metod kan vara, sägs i motionen, att ange ett mål för inflationstakten, t. ex. 5 %, och därefter med lämpliga åtgärder ge eftertryck åt denna målsättning. Även i motion 2107 (m) betonas vikten av att vi bryter automatiken i utgiftsökningarna.

Utskottet anser att frågan om att lösa upp automatiken på utgiftssidan är en mycket central fråga i det framtida budgetarbetet. Endast genom att bryta utgiftsautomatiken är det möjligt att dämpa utgiftstillväxten och motverka ytterligare ökning av budgetunderskottet.

Utskottet anser att det vore ett steg tillbaka att nu endast redovisa konsekvenserna av automatiken. Dessa är redan väl kända. Vad som i stället behövs är förslag om konkreta åtgärder.

Den här typen av drastiska åtgärder kan bli nödvändiga att tillgripa som ren krisåtgärd under en övergångsperiod för att få balans i ekonomin.

De anslag i budgeten där andra typer av ingrepp redan tidigare gjorts måste naturligtvis undantas.

Vid en inflationstakt som ligger långt över det fastställda taket blir onekligen verkningarna stora vid tillämpning av den ovan skisserade metoden. Utskottet anser att det sociala skyddsnätet måste konstrueras så att det ger varje medborgare en grundtrygghet. Därför är det en självklarhet att undantag från de generella reglerna måste göras för de svagaste grupperna i ett läge med hög inflation.

Indexklausuler i system, som baseras på avtal, måste hanteras i särskild ordning.

Utskottet föreslår med anledning av vad ovan anförts att riksdagen beslutar ge regeringen i uppdrag att utreda och lägga fram förslag för att begränsa de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten.

18. Översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "I motion 1647" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

I motion 1647 (fp) yrkande 3 begärs en översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en sådan översyn är en logisk följd av den nuvarande obalansen mellan en utgiftsandel på ca 70 % och en skatte- och avgiftsandel på ca 50 % av BNP.

En sådan omprövning av de offentliga utgifternas finansiering behöver inte betyda att de tjänster som nu är offentligt producerade försvinner. Det är emellertid viktigt att sambandet mellan individernas förmåner och utgifter stärks. I många fall är det annars svårt att veta om medborgarna värderar tjänsten lika högt som den resursförbrukning som krävs för att producera den.

Även finansieringen av de offentliga transfereringssystemen behöver ses över. Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att sambandet mellan individernas förmån och utgift även här behöver förstärkas. Konsekvenserna blir annars oacceptabla för samhällsekonomin.

Ett exempel på detta är ATP-systemet. Vid sin konstruktion anpassades det till en ekonomi med låg inflation och hög tillväxt. 1970-talets ekonomi har som alla vet visat upp en helt annan bild, och såvitt nu kan bedömas kommer inte heller 1980-talet att uppvisa en allmän ekonomisk tillväxt av samma storlek som under 1960-talet.

Större delen av det resursutrymme som skapas genom 1980-talets tillväxt måste dessutom sättas av för investeringar och för att komma till rätta med bytesbalansunderskottet. Det kommer alltså att bli förhållandevis litet kvar för konsumtion. Med nuvarande regelsystem är detta konsumtionsutrymme redan intecknat, eller till och med överintecknat, genom gjorda åtaganden.

Om regelsystemen inte förändras betyder det att det krävs en fortlöpande nedpressning av reallönerna. Att kontinuerligt sänka reallönerna under ett decennium vid en balanserad kostnadsnivå är varken möjligt eller önskvärt.

Även om löntagarna skulle acceptera en kontinuerlig reallönesänkning tar det lång tid innan den ekonomiska tillväxten skapar ökade skatte- och avgiftsintäkter för den offentliga sektorn. Detta beror på att skatteinkomsterna i stor utsträckning är kopplade till löner och privat konsumtion, som måste hållas tillbaka till förmån för exporten. Det är således först när en väsentligt ökad sysselsättning skapas som skatteinkomsterna ökar igen. Detta framgår bl. a. av riksrevisionsverkets inkomstberäkning (bilaga 1.2 till prop. 100). RRV räknar där med en inkomstökning på bara ca 6 miljarder kronor för 1984 att jämföra med nära 20 miljarder kronor för 1983. Den senare siffran inkluderar ett antal skattehöjningar. Detta är dock enligt utskottet ingen framkomlig väg i fortsättningen.

Därtill kommer att det är först nu som stora grupper med full ATP-pension börjar nå upp till pensionsåldern, liksom att pensionärsgruppen blir allt större i förhållande till de yrkesaktiva grupperna. För närvarande går det fyra förvärvsarbetande på en ATP-pensionär, redan 1990 har siffran sjunkit till tre förvärvsarbetande och den fortsätter att sjunka även därefter.

Sammanfattningsvis menar utskottet att finansieringen av flera av de nu existerande försäkringssystemen måste ses över för att de skall stå i överensstämmelse med vår långsiktiga samhällsekonomiska utveckling. Det

gäller t. ex. sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringssystemet liksom pensionssystemet.

Det är därför nödvändigt att regeringen påbörjar en sådan översyn av hur finansieringsproblemet för den offentliga sektorn kan lösas. Därvid måste diskuteras såväl en tänkbar framtida finansieringsmodell som hur erforderliga förändringar skall genomföras. Om man underlåter att göra detta blir resultatet på sikt förödande för just de medborgargrupper som man främst vill skydda. Vad utskottet här anfört bör med bifall till motion 1647 yrkande 3 ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1647 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

19. Uttalande om tillsättande av en parlamentarisk kommission för att uppnå balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Det stora" och slutar med "motion 278" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser inte att tillsättandet av en parlamentarisk kommission är rätta vägen för att nå statsfinansiell balans. Ej heller är det möjligt att föreskriva att jämvikt skall råda mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986. Hänsyn måste bl. a. tas till läget inom hela den offentliga sektorn och till den aktuella konjunktursituationen.

Motionären har emellertid helt rätt i att det snabbt växande budgetunderskottet utgör ett av de största hoten mot stabiliteten i den svenska ekonomin. Det undergräver inte endast de offentliga finanserna utan försvårar också det privata näringslivets utveckling. Utskottet delar uppfattningen i motion 278 att den enda framkomliga vägen för att minska budgetunderskottet är att minska statsutgifterna. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *uttalande om tillsättande av en parlamentarisk kommission för att uppnå balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:278 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Den kommunala ekonomin

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "och 2140 (c)" bort ha följande lydelse:

Regeringen förutser för 1983 en kommunal konsumtionsökning om ca 1,5 %. Av samhällsekonomiska skäl och med hänsyn till de krav på höjda kommunalskatter som blir en följd av den sålunda "medgivna" konsumtionsökningen, kan enligt utskottets mening en dylik volymexpansion icke godtas. Budgetpolitiken och därmed sammanhängande åtgärder måste i stället inriktas på att snarast möjligt åstadkomma 0-tillväxt i den samlade kommunala sektorn. Det allvarliga ekonomiska läget motiverar att kommuner och landsting genom omprövningar av löpande budgetar eftersträvar att redan under 1983 kunna nå 0-tillväxt.

Enligt utskottets mening är behovet av omedelbara åtgärder så stort att en lagstiftning om temporärt skattestopp för åren 1984 och 1985 framstår som synnerligen angelägen.

På en speciell punkt ansluter sig utskottet till vad som sägs i finansplanen, nämligen beträffande indragningen av skatteunderlag från fysiska personer med 1 %. Enligt riksdagsbeslut sker en dylik indragning såsom en temporär åtgärd under 1983; den bör upphöra fr. o. m. 1984. Därigenom återförs till kommunerna ett belopp vars storlek inte nu låter sig närmare beräkna men som för år 1983 uppskattats till ca 855 milj. kr.

Vad gäller de indragningar av skatteunderlag som skett beträffande juridiska personer vill utskottet framhålla att indragningen av dessa medel bör permanentas och fr. o. m. 1984 fullföljas på sådant sätt att kommuner och landsting avstår från alla skatteintäkter från juridiska personer. Därigenom skapas förutsättning för en reformering av bolagsskatten. Inte heller i detta fall kan storleken av överföringen närmare beräknas; om åtgärden vidtagits redan år 1983 kan beloppet uppskattas till ca 1 265 milj. kr.

En del kommuner, som kan komma att drabbas särskilt hårt, skall kunna få viss kompensation.

Den nödvändiga dämpning av den offentliga sektorns expansion, som av samhällsekonomiska skäl är erforderlig, måste för kommunsektorns del medföra faktiska minskningar av transfereringarna från staten till kommunerna. Utöver effekterna av ovan redovisade förslag till förändrade regler för överförandet av kommunalskattemedel till staten bör storleksordningen av den förestående minskningen av ingående statsbidrag uppgå till ca 2 à 2,5 miljarder kronor, ett belopp som i stort sett kan beräknas motsvara minskningen av den kommunala volymtillväxten från ca 1,5 % till 0-tillväxt. Sett i relation till de kommunala intäkterna, i form av skatter och statsbidrag

som överskrider 150 miljarder kronor, kan sparmålen, enligt utskottet, bedömas som rimliga och inte avsevärt mycket högre än vad som generellt gällt vid genomförande av de årliga besparingarna inom den statliga sektorn.

Vad slutligen angår statsbidragen till barnomsorgen synes finansplanen utgå från att bidraget per plats bör vara oförändrat 1984 jämfört med 1983. I motion 2107 erinras om att bidragen bort utgå enligt de grunder riksdagen beslöt våren 1982 och ej i enlighet med riksdagens beslut hösten 1982.

I fråga om barnomsorgen gäller att den samhällsekonomiska utvecklingen omöjliggör en utbyggnad även i takt med nu föreliggande reviderade planer. Då av riksdagen fastlagda utbyggnadsplaner har, enligt utskottet, en pådrivande och kostnadshöjande effekt bör det av riksdagen ursprungligen fattade beslutet om barnomsorgsutbyggnaden nu upphävas.

Såsom anges i finansplanen gäller som en allmän förutsättning att några nya uppgifter inte kan läggas på kommunsektorn de närmaste åren. Utskottet anser att en minskning av den statliga detaljregleringen dessutom är absolut nödvändig. Dessutom erfordras omprövningar av ett antal redan fattade beslut.

Den politik som förordas i prop. 100 liksom i motionerna 1647, 1710 och 2140 leder till en snabbare kommunal expansion än vad utskottet kan tillstyrka.

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *den kommunala ekonomin* att riksdagen med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 6 samt med avslag på motionerna 1982/83:1710 yrkande 3 och 1982/83:2140 yrkande 8 och med bifall till motion 1982/83:2107 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Den kommunala ekonomin

Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "och 2140 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande. Under de första åren av 1980-talet pressades den kommunala volymökningen tillbaka och för 1982 var målsättningen högst 1 %. Även om kommunerna ännu inte uppnått detta var de på god väg. 1981 var volymökningen treprocentig och 1982 1,4 %. Det skall jämföras med 5–6 % årligen under 1970-talet. Som ett naturligt resultat hade också de kommunala skattehöjningarna kommit ner till en mycket låg nivå.

I de flesta kommuner och landsting har man inte kunnat beakta effekterna av eftervalspolitiken (devalvering, momshöjning, höjning av arbetsgivaravgifter m. m.) när budgetarna för 1983 fastställdes. Kommunernas merkostnader på grund av regeringens åtgärder kan nu uppskattas till 4–5 miljarder kronor utöver de 3,5 miljarder kronor riksdagen våren 1982 beslöt dra in för 1983. Det betyder att kommuner och landsting nu riskerar att dra på sig mycket stora budgetöverskridanden under 1983. En bedömning av storleksordningen pekar mot att överskridandena 1983 kan komma att motsvara en kommunal utdebitering om 1:20–1:50 kr.

Enligt de kalkyler som den s. k. KEA-gruppen gjort beräknas kommunsektorns finansiella situation bli kraftigt försämrad åren 1984 och 1985.

Nedan visas ett räkneexempel som utförts av KEA-gruppen för 1984 och 1985.

Beräkningarna har baserats på antaganden om 7 % pris- och lönekostnadsökning, 2 % volymökning av konsumtionen samt en oförändrad investeringsvolym. Kommunalskattesatsen har förutsatts vara oförändrad jämfört med 1983 års preliminära utdebiteringssats.

Om 1983 års skatteunderlagsbegränsning fortsätter att gälla 1984 och 1985 blir det finansiella sparandet för kommuner och landsting enligt nedanstående tabell.

Miljarder kronor	1984	1985
Finansiellt sparande i		
Primärkommuner	– 5,7	– 9,6
Landsting	– 2,7	– 5,5
Summa	**– 8,4**	**– 15,1**

Om priser och lönekostnader såväl som konsumtionsvolymen utvecklas annorlunda än i räkneexemplet påverkas självfallet det finansiella sparandet. En procentenhets snabbare eller långsammare kostnadsökning eller volymökning ger en försämring eller förbättring av det finansiella sparandet med mellan 1–1,5 miljarder kronor.

Räkneexemplet för 1984 och 1985 leder enligt Kommunförbundets och Landstingsförbundets bedömningar till följande förändring av finansieringskapitalet under förutsättning att bruttoupplåningen för primärkommunerna blir 6 miljarder kronor för 1983–1985 och för landstingen ca 0,6 miljarder kronor. Nettoupplåningen har beräknats till ca 1,5–2 miljarder kronor vardera året för primärkommunerna. I landstingskommunerna beräknas däremot amorteringarna överstiga nyupplåningen.

Förändring av finansieringskapital

	1984	1985	1984	1985
	miljarder kronor		per skattekrona	
Primärkommuner	− 4,0	− 8,1	1,12	2,12
Landstingskommuner	− 2,5	− 5,2	0,78	1,51

Detta innebär alltså hot om kommunalskattehöjningar på uppemot 4 kr. fram till 1985.

Den kommunala ekonomin har i dag en sådan omfattning att även den måste fasas in i den övergripande ekonomiska politiken. Kommuner och landsting bör därför ta sitt ansvar för att få bättre balans i samhällsekonomin. Styrande måste vara insikten om att de kommunala skatterna nu nått en sådan höjd att de svårligen kan höjas ytterligare.

Utskottet anser vidare att det statliga finansiella stödet bör fortsätta läggas om från specialdestinerade anslag till skatteutjämningsbidrag.

Utskottet tillstyrker att översyner görs av olika specialdestinerade bidrag i syfte att minska detaljregleringen och öka effektiviteten i bidragssystemen.

Mot bakgrund av de finansiella utsikterna för år 1984 och det angelägna i att hålla tillbaka de kommunala skattehöjningarna ser inte utskottet f. n. det som möjligt att minska statsbidragen till kommunerna. Några indragningar i den storleksordning som föreslås i motionerna 1547 (fp) och 2107 (m) ser inte utskottet som realistiska om man inte accepterar kraftiga kommunala skattehöjningar eller en drastisk nedskärning av den kommunala servicen. Utskottet vill för sin del inte förorda en sådan politik. Å andra sidan finns det inget finansiellt utrymme för åtgärder av den typ som föreslås i motion 1710 (vpk).

Utskottet anser att vad ovan anförts om den kommunala ekonomin bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *den kommunala ekonomin*
att riksdagen med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 6 samt med avslag på motionerna 1982/83:1710 yrkande 3 och 1982/83:2107 yrkande 4 och med bifall till motion 1982/83:2140 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Den kommunala ekonomin

Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "och 2140 (c)" bort ha följande lydelse:

I motion 1647 (fp) föreslås en besparing på ca 3 miljarder kronor på statsbidragen till kommunerna. I motion 2140 (c) yrkande 8 föreslås att riksdagen som sin mening uttalar att regeringen vid förhandlingar med kommun- och landstingsförbunden bör verka för att den kommunala volymutvecklingen begränsas till 1 %. Även i motionerna 1710 (vpk) och 2107 (m) föreslås, om än med andra medel, begränsningar i den kommunala expansionen.

Utskottet anser att det är helt nödvändigt att den kommunala och landstingskommunala volymutvecklingen ytterligare begränsas. Den kommunala konsumtionen har ökat kraftigt under 1970-talet; som andel av BNP från drygt 13 % år 1970 till nära 21 % år 1981. Trots en uppbromsning under senare år har ökningen fortfarande klart överstigit BNP:s tillväxttakt. I finansplanen redovisas en underliggande expansionstakt på ca 2 % för 1983. Utskottet har tidigare hävdat att denna måste bromsas till högst 1 % i genomsnitt. En högre expansionstakt skulle äventyra en samhällsekonomisk utveckling i riktning mot ökad balans.

En lämplig metod kan enligt utskottet vara att successivt göra om det kommunala skatteutjämningsbidraget till ett inomkommunalt skatteutjämningssystem efter förebild från de kyrkliga kommunerna. En besparing på statsbudgeten på ca 3 miljarder kronor motsvarar ca 1 % av hela skatteunderlaget för kommunerna. En sådan avgift skulle delvis finansiera det kommunala skatteutjämningssystemet.

För att kommunerna skall kunna klara denna inkomstminskning utan skattehöjningar inför 1984 och 1985 krävs att volymökningen hålls tillbaka kraftigt, till högst 1 % i genomsnitt, samt att avgiftsfinansiering prövas i ökad omfattning.

Kommunal service kan därutöver endast byggas ut i den mån det kan ske genom omprioriteringar eller genom avgiftsfinansiering. Det är utskottets uppfattning att kommunerna därvid bör prioritera barnomsorg och äldreomsorg.

Effektiviteten inom den kommunala servicen bör kunna ökas genom att kommunerna i ökad omfattning utnyttjar möjligheterna till konkurrens, t. ex. genom anbudsförfarande och privat entreprenad. Privata initiativ inom områden som hittills varit huvudsakligen förbehållna den offentliga sektorn bör uppmuntras.

Regeringen har i finansplanen aviserat en proposition om den kommunala ekonomin under våren. Utskottet får därför anledning att återkomma i dessa frågor, när denna proposition föreligger. Utskottet vill också hänvisa till vad

som anförs om den kommunala sektorn i avsnittet om budgetregleringen.

Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *den kommunala ekonomin*
att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:1710 yrkande 3 och 1982/83:2107 yrkande 4 samt med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 6 och motion 1982/83:2140 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Den kommunala ekonomin

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "och 2140 (c)" bort ha följande lydelse:

En planmässig utbyggnad av den offentliga sektorns verksamhet fordrar en helt annorlunda statlig politik gentemot kommuner och landsting än den som de borgerliga regeringarna instiftat i deras strävan att försvaga och avveckla delar av den offentliga sektorn. Effekterna av den åderlåtning av den kommunala sektorn med 3,5 miljarder kronor som den borgerliga regeringen genomförde och det snäva tak som sattes för dess utveckling måste undanröjas. En ökad satsning på kommuner och landsting är nödvändig både för att bekämpa arbetslösheten och lösa angelägna sociala behov. Inriktningen bör vara att kommunerna skall få utrymme för en avsevärt större expansion (av ungefärlig storleksordning 3 % årligen).

Den närmare omfattningen av de åtgärder som behöver vidtas för den kommunala sektorn under 1984 får utskottet återkomma till sedan regeringen efter överläggningar med Kommunförbundet utarbetat förslag till åtgärder. Utskottet menar dock att vad som anförts bör ges regeringen till känna så att hänsyn därtill kan tas i det pågående propositionsarbetet. Det anförda innebär att det som anförs i motion 1710 (vpk) om den kommunala ekonomin godkännes. Däremot avstyrker utskottet vad som därom anförs i motionerna 1647 (fp), 2107 (m) och 2140 (c).

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *den kommunala ekonomin*
att riksdagen med anledning av vad som anförts i proposition 1982/83:100 bilaga 1 moment 6 samt med avslag på motionerna 1982/83:2107 yrkande 4 och 1982/83:2140 yrkande 8 och med bifall till motion 1982/83:1710 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Liberalisering av kreditpolitiken

Rolf Wirtén (fp), Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anför:

Enligt vår uppfattning måste utvecklingen på kreditmarknaden på sikt innebära en avreglering i linje med vad den kreditpolitiska utredningen har föreslagit. Utredningen remissbehandlas f. n. Det är emellertid inte nu möjligt att snabbt åstadkomma detta framför allt med anledning av det stora och växande budgetunderskott som regeringens politik innebär. Vi har avvisat denna ekonomiska politik och också anvisat hur den ekonomiska politiken i stället måste utformas. Den inriktning som vi förordar ger på sikt goda möjligheter att åstadkomma den önskade liberaliseringen av kreditmarknaden. Det är emellertid inte redan nu möjligt att avhända riksbanken vissa av de instrument som den i dag har.

2. Utredning om övergång från arbetsgivaravgift till indirekt skatt

Rolf Wirtén (fp), Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Hugo Hegeland (m) och Olof Johansson (c) anför:

Beträffande motion 1161 om en mer eller mindre generell övergång från arbetsgivaravgifter till indirekta skatter vill utskottet framhålla att närbesläktade frågor enligt uppgift är föremål för översyn i regeringskansliet. Mot denna bakgrund är det enligt vår mening för tidigt att nu begära en särskild utredning i frågan.

3. Avveckling av ett antal statliga fonder

Rolf Rämgård (c) och Olof Johansson (c) anför:

Finansutskottet uttalade i höstas att man ansåg det angeläget att statliga fondmedel hanteras på ett rationellt sätt. Utskottet menade också att det var lämpligt att fonder som inte längre fyller någon självständig funktion avvecklas.

Nyligen har en statlig utredning lagt fram ett förslag (SOU 1982:62) om avveckling av ett stort antal statliga fonder. Förslaget innebär att fondmedel till ett sammanlagt bokfört värde av drygt 5,6 miljarder kronor skall tillföras statsbudgeten. Beroende på hur den särskilda delpensionsfonden jämte några i sammanhanget mindre fonder redovisas budgettekniskt, kan statens utgiftssida samtidigt komma att belastas med 780 milj. kr., utgörande de på fonderna redovisade skulderna till statsverket. Enligt utredningens uppfatt-

ning kan de aktuella fondernas syfte med fördel tillgodoses genom direkta anslag över statsbudgeten. Härigenom skapas en rationell hantering av de medel som behövs för de verksamheter det är fråga om, samtidigt som en stramare uppsikt kan hållas över den för ändamålet aktuella medelstilldelningen. De avgifter som nu flyter in till fonderna kan redovisas på budgetens inkomstsida.

Vad gäller allmänna sjukförsäkringsfonden tillförs den enligt förslag i finansplanen även 1981 års överskott i juni 1983. Den kommer då att uppgå till 4 870 milj. kr., dvs. en ökning med 3 195 milj. kr. I finansplanen föreslås att överskottet för 1982 (2 666 milj. kr.) liksom följande års överskott skall tillföras statsbudgeten.

Vi anser att utredningens förslag är intressanta. I vissa fall kan det dock finnas skäl att vara tveksam till om det är rationellt att fonden avvecklas. Regeringen bör därför snarast återkomma med förslag om vilka fonder som skall avvecklas. Förslagen bör kunna ge en budgetförstärkning 1983/84 med ca 4 miljarder kronor.

Innehåll

Inledning 1
Propositionen 2
Finansplanen 2
Budgetförslaget 3
Den kommunala sektorn 4
Motionerna 5
1647 (fp) 8
1710 (vpk) 12
2107 (m) 14
2140 (c) 19
Utskottet 22
Den ekonomiska politiken 22
Övriga motionsyrkanden 30
Budgetförslaget 33
Övriga motionsyrkanden 39
Den kommunala ekonomin 41
Särskilda frågor 43
Hemställan 43

Reservationer:
De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken:
1. (m) 45
2. (c, fp) 50
3. (vpk) 62

Balans mellan och inom skilda regioner som ett av huvudmålen för den ekonomiska politiken:
4. (m, fp) 69
5. (c) 70

Liberalisering av kreditpolitiken:
6. (m) 71

Kollektiva löntagarfonder:
7. (m, c, fp) 72
8. (vpk) 73

Regeringsinitiativ på det internationella planet för att främja den ekonomiska utvecklingen:
9. (m) 74

Engångsskatt på stora förmögenheter:
10. (vpk) 74
11. (m, c, fp) 75

De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen:
12. (m) 76
13. (c) 78
14. (fp) 85
15. (vpk) 88

Utredning om begränsning av de automatiska kostnadsökningarna i statsbudgeten:
16. (vpk) 91
17. (m, c, fp) 91

Översyn av den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsformer:
18. (m, c, fp) 92

Uttalande om tillsättande av en parlamentarisk kommission för att uppnå balans mellan statens inkomster och utgifter senast år 1986:
19. (m) 94

Den kommunala ekonomin:
20. (m) 95
21. (c) 96
22 (fp) 99
23. (vpk) 100

Särskilda yttranden
1. Liberalisering av kreditpolitiken (c, fp) 101
2. Utredning om övergång från arbetsgivaravgift till indirekt skatt (m, c, fp) 101
3. Avveckling av ett antal statliga fonder (c) 101

minab/gotab Stockholm 1983 73704